د پوهنې وزارت
د تعليمي نصاب، د ښوونکو د روزنې
او د ساينس د مرکز معينيت
د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي
کتابونو د تاليف لوی رياست

رياضي

دريم ټولګی

$\frac{۱}{۴}$

$۶-۱ < ۶+۱$

$۹+۲ > ۱۰$

$۶+۵ = ۱۱$

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ . ش.

د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې
او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

ریاضي

دریم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ . ش.

د کتاب د تالیف، څېړني او تدقیق کمیټي

لیکوالان:

- سرمؤلف الحاج عبدالله شاه د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ریاضي دیپارتمنت غړی
- سرمؤلف عبدالکبیر د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ریاضي دیپارتمنت غړی
- سرمؤلف نظام الدین د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ریاضي دیپارتمنت غړی

تایید او مطالعه:

ملي شورا:

- د ولسي او مشرانو جرګو د دیني، پوهنې او لوړو زده کړو د کمیسیونونو غړي.

د څېړني او تدقیق کمیټي:

پوهنې وزارت:

- سر مؤلف امان الله د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ریاضي دیپارتمنت غړی.
- سر مؤلف میر نقیب الله د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د څېړني او ارزونې د دیپارتمنت آمر.
- دوکتور ننګیالی ارسلا د پوهنې وزارت سلاکار.
- محمد عزیز تحریک د پښتو دیپارتمنت آمر، ادیتور.

ژباړونکی:

سرمؤلف نظام الدین د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ریاضي دیپارتمنت غړی.

د محتوا، دیني او سیاسي فرهنګي برخو د څېړني او بررسۍ کمیته:

- ډاکټر عطاء الله واحدیار د پوهنې وزارت ستر سلاکار او د نشراتو رئیس.
- دوکتور محمد یوسف نیازی د پوهنې وزارت سلاکار.
- د مؤلف مرستیال محمد سهراب دیدار د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د پښتو دیپارتمنت علمي غړی.

د څېړني او تدقیق د څارني کمیته:

- دکتور اسدالله محقق د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس مرکز معین
- دکتور شېر علي ظریفي د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې مسؤول
- د سرمؤلف مرستیال عبدالظاهر ګلستاني د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی رئیس

طرح او ډیزاین: حمیدالله غفاري

بسم الله الرحمن الرحيم

ملي سرود

دا وطــن افغانــستان دی — دا عــزت د هــر افغان دی
کـور د سـولې کـور د تـورې — هــر بچــی یــې قهرمــان دی
دا وطـن د ټولـو کـور دی — د بلوڅــــو د ازبکــــو
د پــښتون او هــزاره وو — د ترکمنــــو د تاجکــــو
ورسـره عـرب، ګوجـر دي — پامیــــریان، نورستانیـــان
براهــوي دي، قزلبــاش دي — هــم ایمــاق، هــم پــشه یـان
دا هیــواد بـه تـل ځلیـږي — لکــه لمــر پــر شــنه آسمـان
پـه سینـه کـې د آسیـا بـه — لکـــه زړه وي جــــاویدان
نــوم د حــق مــودی رهبــر — وایــو الله اکبــر وایــو الله اکبــر

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې د وزير پيغام

ګرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختيا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعليمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د علمي پرمختګ او ټولنې د اړتياوو له مخې رامنځته کېږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنيزې اړتياوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعليمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښايي چې تعليمي نصاب د سياسي بدلونونو او د اشخاصو د نظريو او هيلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتيب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زياتې شوې دي. د زده کړې په بهير کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدريسي پلان برخه ګرځېدلې ده.

هيله من يم دا کتاب له لارښوونو او تعليمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د ميتودونو د کارولو له لارې تدريس شي او د زده‌کوونکو ميندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکيفيته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هيلې ترسره شي او زده‌کوونکو او هېواد ته ښې برياوې ور په برخه کړي.

زه پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ ګران استادان او ښوونکي د تعليمي نصاب په رغنده پلي کولو کې ستره دنده او دروند مسؤوليت لري.

د پوهنې وزارت تل زيار کاږي چې د پوهنې تعليمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دين له بنسټونو، د وطن دوستۍ د پاک حس په ساتلو او علمي معيارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتياوو له مخې پراختيا ومومي.

په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصيتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده‌کوونکو له ميندو او پلرونو څخه هيله لرم چې د خپلو نظريو او رغنده وړانديزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تاليف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې ددې کتاب په چمتو کولو او ترتيب کې يې مرسته کړې، له ملي او نړيوالو درنو موسسو، او نورو ملګرو هېوادونو څخه چې د نوي تعليمي نصاب په چمتو کولو او تدوين او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې يې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفيق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوريت د پوهنې وزير

د کتاب د محتوا فهرست

شمیره	عنوانونه	مخ
	لومړی فصل	
۱	د عددونو مقامي قیمت	۱
	دوهم فصل	
۲	تجسس او تخمین کول	۹
	دریم فصل	
۳	د عددونو لوستل او لیکل له (۱۰۰۰) څخه تر (۱۰۰۰۰۰) پورې	۱۱
۴	د عددونو پیژندنه له ۱۰۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰۰ پورې ..	۱۵
	څلورم فصل	
۵	د جمعې په عملیې کې د لس دانه ییزو ګروپونو له جوړولو څخه کار اخستل	۱۸
۶	د څو رقمي عددونو جمع چې د جمعې حاصل یې له ۱۰۰۰۰۰ زیات نشي	۲۰
۷	د هغو عددونو جمع چې له دوو جزو څخه زیاتې اجزاوې ولري	۲۲
۸	د جمعې د عملیې آزمایل	۲۴
	پنځم فصل	
۹	له یو بل څخه د دوه رقمي، دري رقمي او څلور رقمي عددونو تفریق	۲۶

۱۰ د تفریق د عملیې سرته رسول د پور کولو (قرض) د اړتیا په صورت کې ۲۸
۱۱ د تفریق د عملیې آزموینه ۳۳

شپږم فصل

۱۲ د عددونو د خط پیژندنه ۳۵
۱۳ د دوولسونو په شا او خوا کې د عددونو پرتله ۳۷
۱۴ د عددي خط څخه په کار اخستنې سره د جمعې عملیه ۳۹
۱۵ د عددي خط څخه په کار اخستنې سره د تفریق عملیه..... ۴۰

اووم فصل: ضرب

۱۶ د ضرب د عملیې د مفهوم پیژندنه ۴۲
۱۷ د ۲ او ۷ د ژبنې ضرب جدول پیژندنه ۴۲
۱۸ د ۸ ، ۹ او ۱۰ عددونو د ژبنې ضرب جدول پیژندنه ۴۹
۱۹ له (۱-۱۰) د ژبنې ضرب له جدول څخه د کار اخیستلو طریقه. ۵۲
۲۰ د ضرب په عملیه کې د بدلون (تبدیلې) خاصیت ۵۵
۲۱ د یوه عدد ضربول په ۱ ، ۱۰ او ۱۰۰ کې ۵۷
۲۲ د ۱۰ او ۱۰۰ ضربول په یوه عدد کې........................ ۵۹

اتم فصل: د اندازه کولو واحدات

۲۳ د اوږدوالي د اندازه کولو واحد (متر)........................ ۲۳
۲۴ د سانتي متر پیژندنه.. ۲۵
۲۵ د دیسي متر پیژندنه ۲۷
۲۶ د ملي متر پیژندنه ۲۸

۲۷ د کیلو متر پیژندنه ۷۰

نهم فصل: هندسه

۲۸ په شکلونو کې د ټکي (نقطې) ټوټه خط، نیمايي خط او خط پیژندنه ۷۱

۲۹ د خط د ډولونو پیژندنه ۷۴

۳۰ د زاویو د ډولونو پیژندنه ۷۲

لسم فصل

۳۱ د خلاصو او تړلو شکلونو پیژندنه ۸۰

۳۲ تخمیني او دقیق اندازه کول ۸۲

۳۳ د مربع، مستطیل او مثلث د محیط (چاپېریال) پیدا کول ۸۴

یوولسم فصل: د کتلې، وخت او مایعاتو اندازه کول

۳۴ د کتلـــې د انـــدازه کولـــو واحـــد (کیلـــو ګـــرام) ۸۷

۳۵ د ساعت (ګړۍ) پیژندنه ۹۱

۳۶ د ساعت په واسطه د وخت ټاکل ۹۵

۳۷ د اونۍ – میاشت او کال پیژندنه ۹۸

۳۸ د جنتري پیژندنه ۹۹

۳۹ د لیتر پیژندنه ۱۰۳

۴۰ د یوه رقمي عددونو ضرب کول په څو رقمي عددونو کې . ۱۰۵

۴۱ د دوه رقمي عددونو ضرب کول په دوه رقمي عددونو کې ۱۰۷

دولسم فصل

۴۲ د ویش (تقسیم) د عملیې پېژندنه ۱۱۴

۴۳ د دوه رقمي عددونو ویشل په یوه رقمي عددونو باندې .. ۱۱۷

۴۴ د درې رقمي عددونو ویشل په یوه رقمي عدد باندې ۱۲۱

۴۵ د ضرب او ویش د عملیو آزموینه د یو بل په واسطه ۱۲۴

دیارلسم فصل : کسر

۴۲ د کسر پېژندنه ۱۲۷

لومړی فصل

د عددونو مقامي قيمت

لومړی لوست: د عددونو مقامي قيمت

هدف: زده کوونکي دې د يوه رقم مقامي قيمت په اړوندو مرتبو کې تشخيص کړای شي.

ګرانو زده کوونکو تاسو مخکې د يويزو، لسيزو او سليزو مرتبې پيژندلې دي دا چې د عددونو په ليکلو کې د مرتبو پيژندل مهم دي يو ځلې بيا د هغو يادونه کوو.

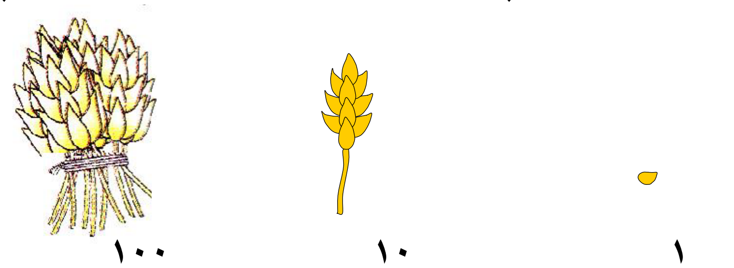

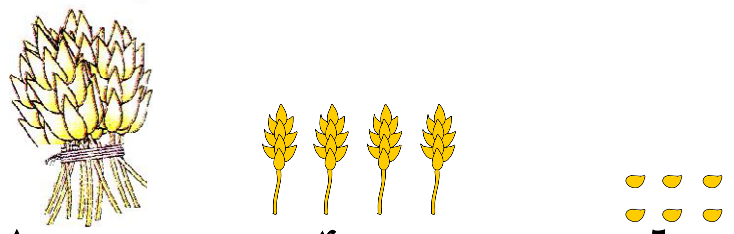

پورته شکل د ۱۴٦ عدد راښيي په داسې حال کې چې ٦ دانې غنم د ٦ عدد، او ۴ د غنمو ۱۰ دانه يي وږي د ۴۰ عدد او د غنمو يو سلې وږي د ۱۰۰ عدد راښيي چې په جدول کې په لاندې توګه ښودل کيږي.

يويز	لسيز	سليز
٦	۴	۱

مشق او تمرین

۱. لاندې شکلونه په نظر کې ونیسئ. د هغو له مخې لاندې تش ځایونه ډک کړئ.

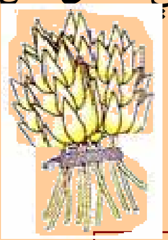

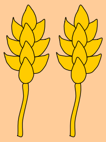

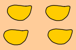

☐ یویز ☐ لسیز او ☐ سلیز، ټوله ☐ کیږي.

لاس ته راغلی عدد څو رقمي دی؟ دغه رقمونه د لاندې جدول په اړوند مرتبو کې ولیکئ.

یویز	لسیز	سلیز

۲. لاندې شکلونه په نظر کې ونیسئ. د جدول تش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ.

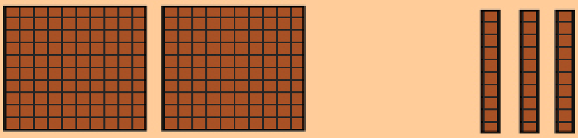

۳ لسیز او ۲ سلیز ☐ کیږي دا عدد په لاندې جدول کې ولیکئ.

یویز	لسیز	سلیز

۳. د لاندې شکلونو له مخې تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

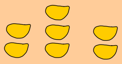

☐ یویز ☐ لسیز ☐ سلیز ټول ☐ کیږي دا عدد په لاندې جدول کې وښیاست.

یویز	لسیز	سلیز

۱- د لاندې مثال سره سم تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډك كړئ.

مثال: ۸ يويز ۹ لسيز ۳ سليز [۳۹۸] كيږي.

٦ يويز ۵ لسيز ۹ سليز [ ] كيږي.

۹ يويز ۹ لسيز ۸ سليز [ ] كيږي.

۲- د لاندې مثال څخه په کاراخستنې سره تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډك كړئ.

۱- مثال:

۲- مثال:

۷۸۲	=	۲	يويز	۸	لسيز	۷	سليز
۸۹	=	۹	يويز	۸	لسيز	۰	سليز
۷۰	=		يويز		لسيز		سليز
۲۰٦	=		يويز		لسيز		سليز
۷٦۰	=		يويز		لسيز		سليز
۹۵۲	=		يويز		لسيز		سليز

۳- لاندې هر يو عدد په خپلو کتابچو کې په رقم سره وليکئ.

- دوه اويا
- پنځه سوه څلوراتيا
- دوه سوه پنځه ديرش
- شپږ پنځوس
- اووه سوه څلور څلويښت
- پنځه سوه دروېشت

۴- لاندي عددونه ولولئ او هريو په خپلو کتابچو کې په حروفو ولیکئ.

۷۴۶ ....

۶۴۲ ....

۷۰۷ ....

۹۰۲ ....

۴۳۰ ....

۱۲۳ ....

۵- د ۴ او ۶ په عددونو سره څو دوه رقمي عددونه لیکلای شئ؟

۶- د ۲۰۰ او ۲۵۰ عددونو په منځ کې ټول هغه عددونه چې د ۵ رقم ولري ولیکئ.

۷- فهيم ۳۳ افغانی لري د ښي لـوري د ۳ رقـم تـه او هـم د کـيڼ لوري د ۳ رقم ته ځير شئ.

الف: وواياست چې دا دواړه رقمونه يو له بله سره څه توپير لري؟ ....

ب: د دواړو رقمونو ارزښت يوشی دی؟ ....

ج: د نومورې عدد ښي او کيڼ لـورې رقمونـه پـه عملـي توګه د لرګوتو په واسطه وښياست؟

د: د نومورې عدد رقمونه په چوت کې وښياست.

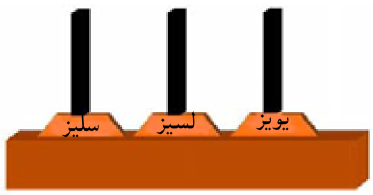

هـ: د ۱۰۰ عدد په چوټ کې وښیاست.

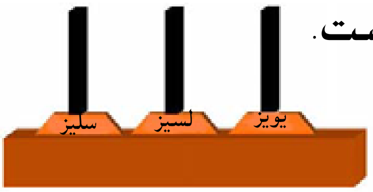

۸- لاندې عددونه په نظر کې ونیسئ.

الف ـ د ٦٦ په عدد کې څو یویز او څو لسیز شتوالی لري؟ ....

ب ـ د ٦٠٦ په عدد کې څو یویز، څو لسیز او څو سلیز شتوالی لري؟ ....

ج ـ د اووه نوي په عدد کې څو یویز او څو لسیز شتوالی لري؟ ....

د ـ د اته سوه په عدد کې څو یویز او څو لسیز شتوالی لري؟ ....

هـ ـ د دوه رقمي تر ټولو په کوچني عدد کې څو یویز او څو لسیز شتوالی لري؟ ....

و ـ د دوه رقمي تر ټولو په لوی عدد کې څو یویز او څو لسیز شتوالی لري.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

دلاندې شکلونو یا کارتونو په ډول د ۱،۲،۳ عددونه په نظر کې ونیسئ څو دری رقمي عددونه لیکلای شئ، او هم د هغو تر ټولو د کوچنی او تر ټولو د لویو عددونو نومونه واخلئ.

تر ټولو کوچنی عدد ---------

تر ټولو لوی عدد ---------

ښاغلی ښوونکی دې د زده کوونکو څخه درې تنه د ټولګي مخې ته ودروي. او هریوه ته دې د ۱، ۲، ۳ یو یو کارت ورکړي. او له هغو څخه دې وغواړي چې خپل اړوند کارت خپلو ټولګیوالو ته وښيي. بیا دې ښاغلی ښوونکی له زده کوونکو څخه پوښتنه وکړي. تاسو د کارتونو په واسطه کوم درې رقمي عدد لیکلای شئ. په دوهم وار دې د زده کوونکو ځایونه بدل کړي، او لاس ته راغلی عدد دې په جدول کې ولیکي په همدې ډول دې د ځایونو بدلولو ته ادامه ورکړي او د هر بدلون عدد دې تر هغه وخت پورې په جدول کې ولیکي چې لاس ته راغلی عدد تکراري رانشي. او په پای کې دې وشمیري چې څو درې رقمی عددونه د ۱، ۲، ۳ عددونو څخه لاس ته راغلي دي او یو له بله سره دې پرتله کړي. د مقامي قیمت یا مقامي ارزښت په نظر کې نیولو سره دې ترتیب کړي.

کورنی دنده

د ۴، ۵، ۶ عددونو څخه څو درې رقمي عددونه لاس ته راځي په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

۱- د مثال په توګه دوارړه مساوي عددونه په خپلو کتابچو کې یو له بله سره ونښلوئ.

۱۳یویزاو ۲ لسیز	۴یویزاو ۷ لسیز	۲ یویزاو ۵ لسیز
۱۴ یویزاو ۲ لسیز	۱۲ یویزاو ۴ لسیز	۳ یویزاو ۷ لسیز

۲- د حل شوي مثال څخه په کار اخیستنې سره د ښي لوري جدولونه د کیڼ لوري له جدولونو څخه داسې بشپړ کړئ چې هر رقم یې په خپله مرتبه کې راشي.

مثال:

یویز	لسیز	سلیز
۲	۴	

→

یویز	لسیز	سلیز
۱۲	۳	

یویز	لسیز	سلیز

→

یویز	لسیز	سلیز
۳	۱۷	

یویز	لسیز	سلیز

→

یویز	لسیز	سلیز
۱۳		۲

۳- د لاندې مثال په ډول د پوښتنو ځوابونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

مثال: د ۳۵ د عدد ارقام په کومو مرتبو کې قرار لري؟ (۵ د یویزو په مرتبه کې او ۳ د لسیزو په مرتبه کې).

- د ۷۶ د عدد ارقام په کومو مرتبو کې قرار لري؟........................او ....
- د ۶۴۵ د عدد ارقام په کومو مرتبو کې قرار لري؟

په خپله خوښه یو عدد ولیکئ چې په هغه کې یو یز، لسیز شتوالی ولري او وواياست چې دا عدد څو رقمي دی؟

- په شمیرلو کې د ۵۹ له عدد څخه وروسته کوم عدد راځي؟
- په شمیرلو کې د ۹۹ له عدد څخه وروسته کوم عدد راځي؟
- په شمیرلو کې د ۹۹۹ له عدد څخه مخکې کوم عدد راځي؟
- د ۹۹۹ عدد څو رقمي دی؟

د ۴۰۰ او ۵۲۰ په منځ کې هغه عددونه ولیکئ چې د یو یز و رقمونه یې ۵ وي؟

دويم لوست: تجسس او تخمين کول

هدف: زده کوونکي وکړای شي مخکې تر شميرلو د تخمين په واسطه د شيانو مقدار په تقريبي توګه پيدا کړي. وروسته له دقيق شمېرلو قيمت يې وليکي.

مونږ ځني وخت مقدارونه تخمين کوو او بيا د شميرلو په واسطه دقيقه اندازه د يويزو او لسيزو په شکل ټاکو. او ګورو چې زمونږ تخمين په کومه اندازه حقيقت ته نژدې دی. په حقيقت کې تخمين کول يو هوښيارانه سوچ يا حدس دی چې د ذهن د انکشاف لپاره مهم ګڼل کيږي. عموماً په کورنيو کې د کوچنيانو د ساعت تيرۍ د پاره ډيره ښه ده. مثلاً که چيرې په کورنۍ کې زرد آلو وخوړل شي او د هغو مندکي (زړي) سره يو ځای کړي او خپلو کوچنيانو ته ووايي. څو داني موخوړلي دي؟ څا زياتي خوړلي دي؟ چا لږې خوړلي دي؟ هر يو د خپل ذهن سره سم يو عدد وايي په پای کې دقيق شميرل کيږي. او ليدل کيږي چې د کوم يوه تخمين حقيقت ته نژدې دی؟

مشق او تمرین

ښاغلی ښوونکی دې یو نا معلوم مقدار د لوبیا دانې، یا د زرد آلو مندکې، د هندوانې یا ختکی او یا کدو زړي ټولګي ته راوړي او د ټولګي مخې ته دې کښیږدي، ټولو زده کوونکو ته دې وښیي. او هغه دې په یوه پاکټ یا کڅوړه کې واچوي. بیا دې زده کوونکي په ګروپونو باندې وویشي. داسې دې ورته ووایي.

۱. هر ګروپ دې جدول وکاږي.

۲. د ګروپ هر یو تن دې د پاکټ یا کڅوړې د شي مقدار په تخمیني توګه وټاکي.

۳. دهر ګروپ جدول دې د ټولګي مخې ته زوړند شي.

۴. له هر ګروپ څخه دې یو، یو تن راشي د پاکټ یا کڅوړې د ننه مواد دې داسې وشمیري چې لومړی دې، لس، لس جلا کړي چې څو لسه او څو یو دانه یې دي.

۵. د شمیر حقیقي اندازه دې د ګروپونو د تخمین له جدول سره پرتله کړي.

۶. کوم ګروپ او کوم زده کوونکی د مسابقې وړونکی کیږي هغه ګروپ او هغه زده کوونکی دې تشویق شي.

دویم فصل

له (۱۰۰۰) څخه تر (۱۰۰۰۰۰) پورې د عددونو لوستل او لیکل

دریم لوست: د عددونو پېژندنه له ۱۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰۰ پورې

هدف: زده کوونکي وکړای شي عددونه له ۱۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰۰ پورې ولولي وشمیري او ولیکي.

ګرانو زده کوونکو تاسو پوهېږئ چې د ۹ له عدد وروسته د (۱۰) عدد راځي. دا عدد، د یویز او لسیز د مرتبو لرونکی دی ویلای شي چې تر ۹۹ پورې دوه رقمي عددونه دي او د ۹۹ له عدد وروسته د ۱۰۰ عدد راځي چې د یویز، لسیز او سلیز درې مرتبو لرونکی دی که چیرې د هغوپه تولو مرتبو کې د ۹ عدد ولیکل شي د ۹۹۹ عدد لاس ته راځي. دا درې مرتبې لومړی طبقه (د یویزو طبقه) بلل کیږي تا سو له ۱ څخه تر ۹۹۹ پورې ټول عددونه په دوهم ټولګي کې لوستلي دي چې په همدې طبقې پورې اړه لري. که چیرې په ۹۹۹ باندې د یوه عدد ور زیات کړو د ۱۰۰۰ عدد لاس ته راځي چې دا عدد څلور رقمونه لري چې څلورم رقم یې د (۱) عدد او په دوهمې طبقې پورې اړه لري تا سو په لاندې جدول کې دوه طبقې لیدلای شئ چې هره طبقه یې درې مرتبې د (یویز، لسیز او سلیز) لري.

عدد	لومړی طبقه (د یویزو طبقه)			دوهمه طبقه (زریزو طبقه)		
	د یویزو مرتبه	د لسیزو مرتبه	د سلیزو مرتبه	د زریزو مرتبه	د لس زریزو مرتبه	د سل زریزو مرتبه
۹۹	۹	۹				
۱۰۰	۰	۰	۱			
۹۹۹	۹	۹	۹			
۱۰۰۰	۰	۰	۰	۱		
۲۰۰۰	۰	۰	۰	۲		
. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .		
۹۰۰۰	۰	۰	۰	۹		

که چیرې اوس په دوهمه طبقه کې د یو زریزو مرتبې ته پاملرنه وکړئ لیدل کیږي چې د (۱) عدد په همدې طبقه کې دی او د لومړۍ طبقې ټولې مرتبې یې صفر دي چې یو زر لوستل کیږي. که چیرې د (۱) د عدد په ځای د ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸ او ۹ عددونه ولیکو د ۲۰۰۰، ۳۰۰۰، ۴۰۰۰، ۵۰۰۰، ۶۰۰۰، ۷۰۰۰، ۸۰۰۰ او ۹۰۰۰ عددونه حاصلیږي.

تاسو پوهیږئ چې د پورته عددونو صفرونه په لومړۍ طبقې پوري اړه لري که چیرې د لومړۍ طبقې د صفرونو په ځای د ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸ او ۹ مختلف عددونه ولیکل شي په دې صورت کې د ۲۰۰۱، ۲۰۱۱، ۳۰۶۳، ۴۰۲۰، ۸۲۵۱، ۹۹۹۹ ... عددونه په لاس راځي.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

الف: هغه عدد چې د پورتنیو ۴ کارتونو څخه په لاس راځي ولیکئ.

ب: نوموړی عدد څو رقمونه لري؟

ج: نوموړی عدد ولولئ او په حروفو باندې یې ولیکئ.

د: د صفر کارت په کومه مرتبه کې موقعیت لري؟ د لوستلو په وخت کې تلفظ کیږي او که نه؟

۱- د ۱۲۷۴، ۳۰۰۲ او ۲۰۵۶ عددونه ولولئ او په حروفو يې وليکئ د نومړو عددونو رقمونه په خپلو کتابچو کې د لاندې جدول په واسطه په اړوند مرتبو کې وليکئ.

زريز	سليز	لسيز	يويز

۲- د يوزرو دوه، او وه زرو پنځه اتيا، او نه زرو اته سوه درې څلوېښت عددونه په رقم سره وليکئ او په جدول کې وښياست چې د هر يوه د سلو په مرتبه کې کوم رقم راغلی دی؟

زريز	سليز	لسيز	يويز

۳- کله چې تا سو، نهه زره او درې وايا ست په يوه جدول کې وښياست چې د ۹ رقم په کومه طبقه او مرتبه کې او همدارنګه د ۳ رقم په کومه طبقه او مرتبه کې قرار لري او هغه مرتبې چې نه لوستل کيږي کومې دي او په هغو کې کوم رقم قرار لري؟

زريز	سليز	لسيز	يويز

۴- د پنځه زرو او وه عدد وليکئ. په جدول کې يې وښياست او رقمونه يې په اړوندو مرتبو کې وليکئ.

زريز	سليز	لسيز	يويز

هر يو زده کوونکی دې د طبقو يو جدول رسم کړي د ۲۰۰۷، ۳۰۱۶، او ۱۸۸۷ عددونو رقمونه دې په اړوندو مرتبو کې وليکي او هم دې نومړي عددونه په تورو سره وليکي.

۵- اته زره نهه سوه نهه ویشت په رقم سره ولیکئ او رقمونه يې په لاندې جدول کې په اړوندو مرتبو کې ولیکئ.

يويز	لسيز	سليز	زريز

٦- څلور زره یو سلو شپږ په رقم سره ولیکئ او رقمونه يې په لاندې جدول کې په اړوندو مرتبو کې ولیکئ.

يويز	لسيز	سليز	زريز

۷- اته زره اووه سوه شپږ نوي په رقم سره ولیکئ او رقمونه يې د جدول په اړوندو مرتبو کې ولیکئ.

يويز	لسيز	سليز	زريز

۸- نهه زره نوي د جدول په اړوند مرتبو کې ولیکئ.

يويز	لسيز	سليز	زريز

۹- نهه زره نهه سوه نهه نوي د جدول په اړوند مرتبو کې ولیکئ او هم د ۸، او ۹ ګڼو پوښتنو د مرتبو په منځ کې توپیر په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

يويز	لسيز	سليز	زريز

کورنۍ دنده

څرنګه چې د ۹۹ په عدد باندې د (۱) عدد ورزیات شو د ۱۰۰ عدد په لاس راغلی که چیرې د ۹۹۹ په عدد باندې د (۱) عدد زیات شي کوم عدد لاس ته راځي او څو رقمي دی؟

څلورم لوست

د عددونو پیژندنه له ۱۰۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰۰ پورې

هدف: زده کوونکي وکړای شي تر ۱۰۰۰۰۰ پورې عددونه ولولي او وليکي.

ګرانو زده کوونکو تا سو د ۹۹۹۹ عدد پيژندلی دی کـه چېرې اوس په دې عدد باندې د (۱) عدد زيات کړو د ۱۰۰۰۰ عدد په لاس راځـي چې دا عدد يو پنځـه رقمـي عـدد دی او د (۱) عـدد رقـم د دويمـې طبقې د لس زريزو په مرتبه کې قـرار لـري. کـه چيـرې اوس د لـس زريزو په مرتبـه کـې د (۱) د عـدد پـه ځـای د ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸ او ۹ عددونه وليکو د ۲۰۰۰۰، ۳۰۰۰۰، ۴۰۰۰۰، ۰۰۰۰ ، ۹۰۰۰۰ عددونه پـه لاس راځي. او س که چيرې د ۹۰۰۰۰ د لـومړۍ طبقـې د يـويزو پـه مرتبه کې د۱ ، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸ او ۹ عددونه وليکو د ۹۰۰۰۱ ، ۹۰۰۰۲، ۹۰۰۰۳، ۰۰۰۰، ۹۰۰۰۹ عددونه په لاس راځي . همدارنګه که چيرې د ۹۰۰۰۹ عدد د لسيزو، سـليزو او زريـزو پـه مرتبـو کـې د ۱، ۲، ۳، ۹، ۰۰۰۰۰ رقمونه وليکو د ۹۰۷۶۸، ۹۶۰۲۵، ۹۷۵۴۲،.....، ۹۹۹۹۹ عدد په لاس راځي که چيرې د ۹۹۹۹۹ په عدد باندې د ..... (۱) عدد ورزيـات شي د ۱۰۰۰۰۰ عدد په لاس راځي تاسو کولای شئ ځني عددونـه د لاندې جدول په اړوند طبقو او مرتبو کې مطالعه کړئ.

لومړۍ طبقه (ديويزو طبقه)			دوهمه طبقه (د زريزو طبقه)		
د يويزو مرتبه	د لسيزو مرتبه	د سليزو مرتبه	د زريزو مرتبه	د لس زريزو مرتبه	د سل زريزو مرتبه
۹	۹				
۰	۰	۱			
۹	۹	۹			
۰	۰	۰	۱		
۹	۹	۹	۹		
۰	۰	۰	۰	۱	
۹	۹	۹	۹	۹	
۰	۰	۰	۰	۰	۱

کورنۍ دنده

هريو زده کوونکی دې د طبقـو يـو جـدول رسـم کـړي د ۱۲۰۵ ، ۶۰۰۰۳ ، ۱۲۸۰۱ عددونه دې د اړوندو طبقو په مرتبو کې وښيي.

مشق او تمرین

د لاندې تش ځایونه په مناسبو رقمونو سره د حل شوي مثال په ډول په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

مثال: شپږ او یا زره دوه سوه

۷	۲	۲	۰	۰

پوښتنې:

۱) شل زره
۲) اوولس زره شپږ سوه پنځه څلوېښت
۳) دوه دېرش زره
۴) اته ویشت زره پنځه دېرش

	۰	۰	۰	۰
۱		۲		۵
۳	۲			
۲				۵

لاندې عددونه لکه حل شوی مثال په حروفو باندې ولیکئ.

مثال: ۳۸۹۳۰ – اته دېرش زره نهه سوه دېرش

۱- ۶۵۰۰۴ ....
۲- ۷۳۶۴۲ ....
۳- ۱۰۰۰۰۰ ....
۴- ۸۷۰۰۷ ....
۵- ۹۹۹۹۹ ....

کورنۍ دنده

زده کوونکی دې یو طبقاتي جدول په خپلو کتابچو کې رسم کړي بیا دې لاندې عددونه د جدول په اړوندو مرتبوکې ولیکي او هم دې په تورو ولیکی.

۳۴۰۰۳، ۱۰۰۰۰۰، ۹۵۹۹۹

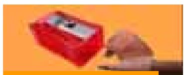

پوښتنې:

۱- څو عددونه ولیکئ چې د هغو د سلیزو په مرتبه کې ۹ او د لسیزو په مرتبه کې یې ۳ وي.

۲- یو عدد ولیکئ چې د سلیزو په مرتبه کې ۴ او د یوزریزو په مرتبه کې یې ۲ وي.

۳- یو عدد ولیکئ چې د یویزو په مرتبه کې ۴ او د لس زریزو په مرتبه کې یې ۷ وي.

۴- یو عدد ولیکئ چې د لس زریزو په مرتبه کې ۴ او د سلیزو په مرتبه کې یې ٦ وي کوم عدد دی؟

۵- یو عدد ولیکئ چې د لس زریزو په مرتبه کې ۹ وي او هم وواياست چې دا عدد څو رقمونه لري؟

۶- که چیرې د سلو زرو په مرتبه کې د (۱) رقم قرار ولري د لومړۍ او دویمې طبقې په نورو مرتبو کې صفر وي کوم عدد لاس ته راځي؟

۷- په خپلو کتابچو کې یوطبقاتي جدول رسم او د ۶۰۷۰۴ عدد د لاندې جدول په اړوندو مرتبو کې ولیکئ.

یوېز	لسیز	سلیز	زریز	لس زریز	سل زریز

دریم فصل: جمع

پنځم لوست: د جمعې په عملیې کې د لس دا نه بیزو ګروپونو له جوړولو څخه کار اخیستل

هدف: زده کوونکي وکړای شي د جمعې عملیه د لسونو د ګروپونو په جوړولو سره سرته ورسوي.

لاندې شکلونه او د هغو اړوند عملیو ته پاملرنه وکړئ.

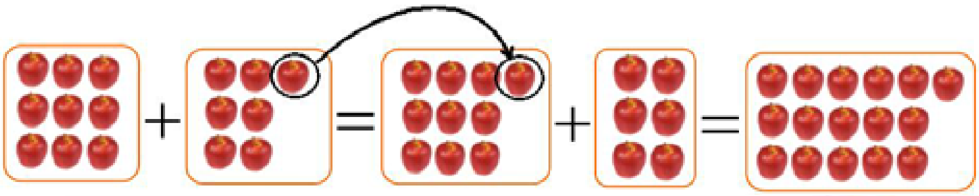

۹+۷ =۱۰+ ۶ =۱۶

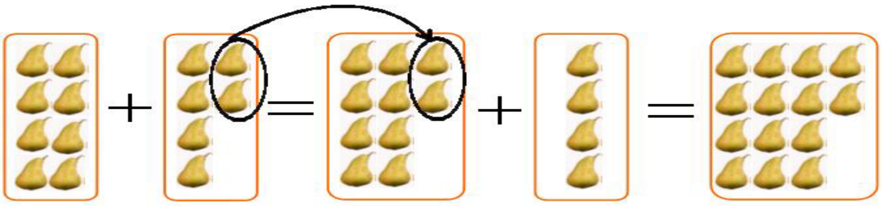

۸+۶=۱۰+۴=۱۴

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

د حل شوي مثال په ډول کار وکړئ او تش ځایونه ډک کړئ.

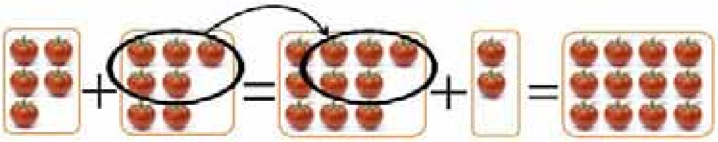

☐+☐=☐+☐=☐

۱- لاندې مثال په نظر کې ونیسئ او د هغه سره سم د جمعې د عملیې په نظر کې نیولو سره تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

مثال: ۱۳ = ۳ + ۱۰ = ۷ + ۲

___ = ___ + ۱۰ = ۲ + ۵ ، ___ = ___ + ۱۰ = ۹ + ۷

___ = ___ + ۱۰ = ۲ + ۹ ، ___ = ___ + ۱۰ = ۷ + ۸

___ = ___ + ۱۰ = ۹ + ۸

۲- د پورته مثال په ډول د لسو په جوړولو سره لاندې تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

مثال: ۱۴ = ۴ + ۱۰ = ۲ + ۸

۱۳ = ___ + ___ = ۴ + ۹ ، ۱۵ = ___ + ___ = ۸ + ۷

۱۲ = ___ + ___ = ۹ + ۳ ، ۱۲ = ___ + ___ = ۷ + ۹

۱۳ = ___ + ___ = ۲ + ۷

۳- د جمعې په عملیه کې لاندې تش ځایونه ډک کړئ.

___ = ۴ + ___ = ۸ + ۶

___ = ___ + ۱۰ = ۷ + ۳

___ = ۰ + ___ = ۶ + ۴

کورنۍ دنده

څو عددونه پیدا کولای شو چې د ۴ سره جمع شي او د جمعې حاصل یې ۱۰ شي.

شپږم لوست: د څو رقمي عددونو جمع چې د جمعې حاصل يې له ۱۰۰۰۰۰ زيات نشي

هدف: زده کوونکي وکړای شي د څو رقمي عددونو د جمعې حاصل په لاس راوړي.

- زده کوونکي پوه شي چې په هره مرتبه کې يوازې يو رقم ليکلای شو.

پاملرنه وکړئ: تاسو د حاصل لرونکو عددونو جمع په کوچنيو عددونو کې په دوهم ټولګي کې ولوستل او زده مو کړل، د جمعې دا عمليه په لويو عددونو کې داسې په نظر کې ونيسئ.

مثال:

```
      (١)(١) (١)
       ٢ ٥ ٣ ۴
   +   ۶ ٧ ۶ ٧
   -----------
       ٩ ٣ ٠ ١
```

يويز	لسيز	سليز	زرريز
	(١)	(١)	(١)
۴	٣	٥	٢
٧	۶	٧	۶ +
(١) ١	(١) ٠	(١) ٣	٩

په ټولګي کې د زده کوونکو فعاليت

مخامخ پوښتنې حل کړئ:

٦۴٣٥	٥٨۴٣	٧٣٢١
+ ١٥٨٦	+ ٦٠٨٠	+ ٢٦٠٩

کورنۍ دنده

لاندې پوښتنې حل کړئ.

٢٧٠٣	١٠٨٧	٣۴٠٥٦
+ ٩٦١٩	+ ٩٩۴	+ ٦۴٩٦٧

١- د حاصل څخه په کار اخستنې سره لاندې پوښتنې حل کړئ.

١٤٤٣	١٠٠٤٧	٣٤٥٦
+ ١٨٥٨	+ ٩٩٩٣	+ ٤٠٩٠٧
□	□	□

٢- پوښتنې خپلو کتابچو ته نقل او په تشو ځایونو کې مناسب عددونه ولیکئ.

□ □ □	(١) (١) □ ٧ ٣	(١) ٨ ٨ ٦
+ ٤ ٧ ٨	+ ٣ ٤ □	+ □ ٠ □
٤ ٧ ٨	٥ ٢ ٢	١٣ ٩ ٤

(١) (١) ٦ ٧ ٨	(١) ٨ ٧ ٦	(١) ٧ □ □ ٦
+ ٣ ٢ □	+ □ □ □	+ ٤ ٣ □
١٠ ٠ ١	١١ ٠ ٩	٧ ٧ ٩ ٠

٣- احمد ٢٨ افغانۍ لرې پلار یې د سودا را نیولو لپاره ٧٠٦ افغانۍ ورکړې اوس د احمد سره څو افغانۍ شته؟

٤- په یوه بڼ کې د بادامو ١٨٠٠ نیالګي او د زردآلانو ٥٥٠ نیالګي شته، معلوم یې کړئ چې په بڼ کې ټول څو نیالګي دي؟

٥- کریم له ذبیح څخه ١٨٠ افغانۍ زیاتې لري. که چیرې ذبیح ٣٨٠ افغانۍ ولري د کریم پیسې معلومې کړئ.

٦- د اختر په ورځ پلار خپل زوی کریم ته ٥ افغانۍ او نورو ٤ وروڼو یې هم هر یوه کریم ته ٥،٥ افغانۍ ورکړې معلوم یې کړئ چې اوس کریم څو افغانۍ لري؟

کورنۍ دنده

د پوښتنې په ډول یوه عبارتي پوښتنه ترتیب او حل کړئ.

اووم لوست: د هغو عددونو جمع چې له دوو جزو څخه زيات ولري

هدف: زده کوونکي وکړای شي د جمعي عمليه چې له دوو جزو څخه زيات اجزاوي ولري سرته ورسوي.

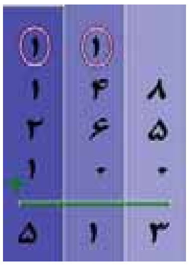

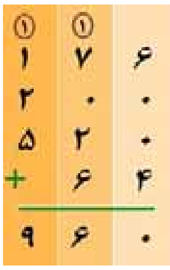

په ټولګي کې د زده کوونکو فعاليت

١- جمع يې کړئ.

الف:

٣۴٧
١٠٠
١٢٣
+ ١۴٧

ب:

١٠١
٢٣۴
۵٦
+ ١٢

ج:

٣۴٧
١١٢
+ ٦٢٣

٢- ټول هغه عددونه وليکئ چې د جمعي حاصل يې ٩ شي په داسې حال کې چې اجزاوې يې تکرار نشي.

٣- ټول هغه عددونه وليکئ چې د جمعي حاصل يې ١٢ وي او مساوي اجزاوې ولري.

کورنی دنده

جمع يې کړئ:

٧٠٠٢
١٨٧٠
٩۴٠٢
+ ٨

٣۵
٧۴٣
٣٧١
+ ١٠٠

پوښتني:

۱- یوه بڼوال د ۳۶۲۰۰ افغانیو منې د ۱۲۰۰۰ افغانیو ناك او د ۶۱۰۰ افغانیو شفتالو وپلورل معلوم کړئ چې نوموړی بڼوال ټولې څو افغانۍ په لاس راوړي دي؟

۲- یوه هټۍ وال په لومړي ورځ د ۱۲۰۰ افغانیو په دوهمه ورځ د ۱۲۰ افغانیو په دریمه ورځ د۱۸۰۰ افغانیو او په څلورمه ورځ د ۲۰۲۰۰ افغانیو اجناس پلورلي دي معلوم کړئ چې هټۍوال په څلورو ورځو کې ټولې څو افغانۍ په لاس راوړې دي؟

۳- لاندې پوښتنې خپلو کتابچو ته نقل او تش ځایونه یې په مناسبو عددونو سره ډك کړئ.

□٣□٧٣ + ٦□٤٣٨ = ٧١١١١

□٩□٥٥ + ٧٠٩□٥ = ١٠٠٠٠□

٧٨٨٤٢ + ٩٨٨٧ = □□□□□

١٠٦□٨ + □□□٧□ = ١٢٣٥٦ (carries: ١ ١ ١)

کورنۍ دنده

د تو کر اوبدلو يوې فابريکې په لومړۍ ورځ ۴۳۰ متره تـوکر، پـه دوهمـه ورځ ۷۴۰ متره توکر او په دریمه ورځ ۱۰۲۰ متره تـوکر تولیـد کـړی دی معلـوم یـې کړئ چې په درې واړه ورځو کې یې ټوله څو متره توکر او بدلی دی.

اتم لوست: د جمعي د عمليې ازمويل

هدف: زده کوونکي وکړای شي د جمعي د عمليې په صحيح والي باندې خپل ځان ډاډ من کړي.

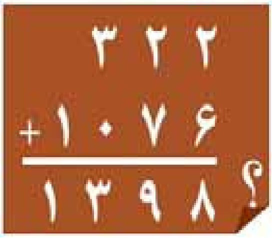

شاکر، فهيم ته وويل: کولای شې چې د ۳۲۲ عدد د ۱۰۷۶ له عدد سره جمع کړې؟
فهيم وويل هو، داسې يې جمع کوم:

۳۲۲
+ ۱۰۷۶
۱۳۹۸

شاکر وويل: څرنګه پوهيږې چې پوښتنه دې صحيح حل کړې ده او که غلطه؟

فهيم وويل: ددې کار د پاره د جمعي د اجزاوو ځايونه بدلوو او د جمعي عمليه سرته رسوو.

۱۰۷۶
+ ۳۲۲
۱۳۹۸

څرنګه چې په دواړو حالتونو کې عيني عدد لاس ته راغلی نو ځواب صحيح دی.

لاندې پوښتنې لومړی په کتابچو کې جمع او بيا يې وآزمويئ.

۲۳۴۵	۱۰۸۶۰	۲۹۷۶۴
+ ۱۰۲۳	+ ۲۸۰۱۵	+ ۵۰۲۳۵

مشق او تمرین

۱. لاندي عددونه لومړی جمع او بیا یې امتحان کړئ؟

۳۷۶۴	۷۶۵۰	۱۷۸۹۱
+ ۱۵۳۲۱	+ ۶۳۴۲۵	+ ۷۱۸۶۴

۲. د ۷۲۰۵ او ۶۰۱۰ عددونه یو له بله سره جمع او امتحان کړئ؟

۳. د ۹۹۹۹ لــه عــدد څخــه دوه مخکنــي او دوه وروســتي عددونه یو له بله سره جمع او امتحان کړئ.

۴. په یوه بڼ کې ۸۰۰۰۰ د منو نیالګیو شتوالی درلود ۱۶۷۴۵ نیالګی یې نور کینښودل اوس په بڼ کې څو نیالګي شته. په دوه ډوله یې ځواب په لاس راوړئ.

کورنۍ دنده

لاندي پوښتني لومړی په خپلو کتابچو کې حل او بیایې وآزمویئ.

۱۶۴۲	۷۰۰۴۲
+ ۸۶۰۷	+ ۲۰۸۰۰

څلورم فصل

تفريق

نهم لوست: له يو بل څخه د دوه رقمي، درې رقمي او څلور رقمي عددونو تفريق

هدف: زده کوونکي په دوه رقمي، درې رقمي او څلور رقمي عددونو کې تفريق سر ته ورسوي.

پاملرنه وکړئ:

احمد ۹۴ افغانۍ لري په ۴۲ افغانيو يې قلم او کتابچه راونيول اوس د احمد سره څو افغانۍ پاتې دي؟

۹۴-۴۲=۵۲

يا :

۹۴	مفروق منه
۴۲ −	مفروق
۵۲	د تفريق حاصل

کريم ۱۳۸ کريته منې لري. که چيرې د هغو څخه ۲۸ کريته منې خرڅې کړي څو کريته منې د هغه سره پاتې دي؟

۱۳۸
۲۸ −
۱۱۰

يوه هتۍ وال ۳۹۸۰ متره توکر درلود که چېرې يې له هغو څخه ۷۸۰ متره توکر پلورلی وي څو متره توکر نور ورسره پاتې دی؟

۳۹۸۰
۷۸۰ −
۳۲۰۰

کورنۍ دنده

هر يو زده کوونکی دې يوه عبارتي پوښتنه ترتيب او حل کړي؟

مشق او تمرین

۱- د اووه او یا زره د عدد څخه د اووه زره عدد تفریق کړئ.

۲- لاندې پوښتنې حل کړئ.

۱۹۹۹۹	۶۸۹۲۷	۶۷۴۲
ـ ۶۹۹۹	ـ ۵۶۷۰۶	ـ ۱۰۳۰

۳- په لاندې پوښتنو باندې د تفریق عملیې په خپلو کتابچو کې سرته ورسوئ.

۱۹۹۵۲	۱۹۹۵۲	۱۷۳۱۰
ـ ۲۶۴۲	ـ ۱۷۳۱۰	ـ ۲۶۴۲

کورنی دنده

لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې تفریق کړئ.

۱۸۹۷۹	۱۸۹۷۹	۱۷۱۳۲
ـ ۱۷۱۳۲	ـ ۱۸۴۷	ـ ۱۸۴۷

لسم لوست: د تفریق د عملیې سرته رسول د پور اخیستلو د اړتیا په صورت کې

هدف: که چیرې د مفروق منه د کومې مرتبې رقم د مفروق د هم هغې مرتبې څخه کوچنی وي زده کوونکي د ورروستي رقم څخه په پور اخیستلو سره د تفریق عملیه سرته ورسولای شي.

ګرانو زده کوونکو څرنګه چې د عددونو په جمع کولو کې مو یو لسی د یویزو له مرتبې څخه ولسیزو ته او یو سلی د لسیزو له مرتبې څخه د سلیزو مرتبې ته انتقال کړل، د عددونو په تفریق کې کولای شئ د لسیزو له مرتبې څخه یو لسی د یویزو مرتبې ته او یا د سلیزو له مرتبې څخه لسیزو ته او یا د زریزو له مرتبې څخه د سلیزو مرتبې ته انتقال کړئ او د تفریق د عملیې په حل کې له هغه څخه کار واخلئ.

۱ مثال:

۲	۱۴	۱۲
۳	۵	۲
۱	۷	۵
۱	۷	۷

(−)

لاندې پوښتنې حل کړئ.

۳	۰	۰	۰	۶
۱	۱	۲	۴	۸

(−)

۷	۳	۵	۸
۶	۳	۵	۹

(−)

د جمعې او تفریق تمرینونه:

۱- د کړۍ یا چوکاټ په د ننه کې دوه عددونه یو له بله سره جمع کړئ

۶۰۷ او ۵۸۳	۸۴۰ او ۷۰۳
۲۵۶۴ او ۸۴	۱۰۴ او ۱۱۱
۳۷۲ او ۶۴۱	۱۰۰ او ۲۱۳

۲- د کړۍ یا چوکاټ په د ننه کې دوه عددونه په نظر کې ونیسئ د لوی عدد څخه کوچنی عدد تفریق کړئ.

۱۰۰۰ او ۹۷۸	۴۸۱ او ۱۷۳۲
۱۹۲ او ۶۴۰	۳۲۵ او ۷۸۶
۱۷۶ او ۸۷	۳۰۰۵ او ۱۰۹

۳- ۱۸۰ تنو چې سرې او شنې جامې یې آغوستې دي، د ځغاستې په یوې لوبې کې یې ګډون وکړ که چیرې ۹۲ تنو یې سرې جامې آغوستې وي څو تنو یې شنې جامې آغوستې دي؟

۴- په یوه لومړنی ښوونځي کې ۴۸۲ زده کوونکي دي که چیرې ۱۷۴ یې نجونې وي د هلکانو شمیر معلوم کړئ؟

۵- په یوه الوتکه کې ۳۵۰ تنه مسافر دي ۲۳۰ تنه یې په یوه هوائي ډګر کې کوز شول او ۱۲۰ تنه نور نوموړې الوتکې ته وختل. اوس د مسافرینو شمیر څو تنه دي؟

٦- په یوه کارتن کې ۱۰۰ دانه تیز دوه قطیه قلمونه و. که چیرې ۶۸ داني قلمونه زده کوونکو ته ویشل شوي وي نور څو داني قلمونه پاتې دي؟

۷- که چیري د دریم (الف) ټولګي په حاضرۍ کې ۳۷ زده کوونکي او د دریم (ب) په ټولګی کې ۴۳ زده کوونکي شامل وي، په داسې حال کې چې په دواړو ټولګیو کې ۱۰ تنه غیر حاضر دي، نو په دواړو ټولګیو کې د حاضر زده‌کوونکو شمیر معلوم کړئ؟

۸- د چرګانو په دوو فارمونو کې ۶۰۰ چرګان شته دي. که چیرې د هغه په یوه فارم کې ۲۷۹ چرګان وي د بل فارم د چرګانو شمیر معلوم کړئ.

۹- که چیري د چرګانو په یوه فارم کې ۲۰۵ چرګې او په بل کې ۳۱۱ چرګې وي. په دواړو فارمونو کې د جوړو چرګو شمیر معلوم کړئ په داسې حال کې چې د هغو د ناروغو چرګو شمیر ۲۱ وي؟

کورنی دنده

د تفریق یوه عبارتي پوښتنه ولیکئ او حل یې کړئ.

۱۰- لاندې پوښتنه حل کړئ!

۱۴۲۱
۲۱۸ +

۱۱- احمد يو خوراك، محمود دوه خوراكه او سليم درې خوراكه كباب وخوړل او د هوټل خاوند ته يې ۵۰۰ افغانۍ وركړلې كه چيرې د يو خوراك كباب قيمت ۵۰ افغانۍ وي معلوم كړئ چې هوټلي بيرته څو افغانۍ بايد وركړي؟

۱۲- كريم ۹۸۰ افغانۍ درلودې خپلو درېو زامنو هر يو ته يې ۹۹ افغانۍ د ښوونځي د اړتيا شيانو لپاره وركړې، معلوم كړئ چې د كريم سره څو افغانۍ پاتې دي؟

۱۳- د ?= ۶۴ - ۱۲۵ د تفريق عمليه په نظر كې ونيسئ هغه حل كړئ! بيا داسې عبارت ورته وليكئ چې د عمليې مفهوم وښيي.

كورنۍ دنده

لاندې پوښتنې دې زده كوونكي په خپلو كتابچو كې وليكي.

۱-

۱۰۹
۶۱۳
۷۸ +

۲-

۴۰۳۹
۷۰۴۷
۲۰ +

۳-

۸۱۱۰
۶۱۸ −

۴-

۴۰۱۷
۰ +

۵-

۱۲۱۴
۱۲۱۴ −

۱۴- د (۷۸۶۴۲) او (۱۹۸۷۶) عددونو څخه کوم یو یې لوی او کوم یې کوچنی دی؟ له لوی عدد څخه کوچنی عدد تفریق کړئ!

۱۵- د >، =، او < نښې په څه نامه سره یادیږي، د پوښتنو تش ځایونه په مناسبو نښو سره ډك کړئ!

۷٦۴۲	☐	۲۳۴۵۱
۴۳۲۱٦+۳۰۴	☐	۴۳۵۲۰
۴۳۵۲۰-۳۰۴	☐	۴۳۲۱٦
۸۷۹۸٦	☐	۷۸۴۳۰

کورنۍ دنده

لاندې پوښتنې حل کړئ!

```
  ۷۶۴۲۱        ۱۸۰۴۲
- ۶۷۸۴۰      -  ۸۷۲۴
  ______        ______

 ۱۰۰۰۰۰        ۱۰۰۷۶
-  ۹۲۴۶۸     -   ۹۳۲۷
  ______        ______
```

یوولسم لوست: د تفریق د عملیې ازموینه

هدف: زده کوونکي پوه شي چې د تفریق پوښتنه یې په صحیح توګه حل کړې ده او که نه؟

د دې لپاره چې پوه شو د تفریق پوښتنه مو په صحیح او سمه توګه حل کړې ده او که نه؟ هغه په لاندې توګه آزمویو:

مثال

۸	۳	۴	مفروق منه
۴	۲	۲	مفروق —
۴	۱	۲	د تفریق حاصل

آزموینه

۴	۱	۲	د تفریق حاصل
۴	۲	۲	مفروق +
۸	۳	۴	مفروق منه

د تفریق د عملیې د آزموینې لپاره لومړی د تفریق حاصل له مفروق سره جمع کوو که چیرې مفروق منه لاس ته راشي پوښتنه صحیح ده او له هغه پرته غلطه ده.

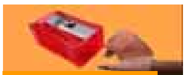

پوښتنې:

۱- د حل شوي مثال په توګه لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې حل او وآزمویئ!

۸۴۴۷
_۶۲۴۵

آزموینه:

۷۶۲۹
_۴۵۵۲

آزموینه:

کورنۍ دنده

هر زده کوونکی دې په خپله یوه پوښتنه ولیکي او حل دې کړي بیا دې وآزمویي.

۲- لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې حل او امتحان کړئ.

الف:
```
  ۶۴۲۰
- ۱۸۴۰
```
ب:
```
  ۷۳۲۵
- ۱۹۷۶
```
ج:
```
  ۱۰۰۰۰۰
- ۹۹۹۹۹
```

۳- یوه بټوال ۱۰۸۰ نیالګي وپلورل، ۲۱۰ نیالګي له هغه سره پاتې شول. معلوم یې کړئ چې نوموړي بټوال ټول څو نیالګي درلودل؟

۴- یوه مال لرونکي ۱۲۰۰۰ میږې درلودې، نوموړي ۹۰۴ میږې وپلورلې معلوم یې کړئ چې څو میږې ور سره پاتې دي؟

۵- یوه توکر خرڅوونکي په څلورو ورځو کې د ۸۷۶۰۲ افغانیو توکر پلورلی دی. که چیرې په لومړۍ ورځ یې د ۱۰۸۰۰ افغانیو، په دویمه ورځ یې د ۱۶۰۷۰ افغانیو او په دریمه ورځ یې د ۳۸۰۰۰ افغانیو توکر پلورلی وي. د هغه د څلورمې ورځې پلورنه معلومه کړئ؟

٦- یو تن مامور په میاشت کې ۳۴۰۰ افغانۍ معاش اخلي که چیرې ۹۰۰ افغانۍ د اوړو او ۲۰۰۰ افغانۍ د کور کرایه ورکړي. څو افغانۍ له هغه سره پاتې کیږي؟

۷- یوه بزګر په یو کال کې ۵۰۰ منه غنم حاصل واخیست، ۲۰۰ منه یې د خپل خوراک لپاره وساتل، پاتې څومره غنم وپلوري تر څو خپلې نورې اړتیاوې بشپړې کړي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکې دې د خپلې پوهې او ذوق سره سم د تفریق یوه عبارتي پوښتنه ترتیب کړي، بیا دې هغه حل او آزموېې؟

پنځم فصل: د عددونو خط

دولسم لوست: د عددونو د خط پیژندنه

هدف: زده کوونکي د عددونو خط وپیژني او په ترتیب سره عددونه په هغه باندې ولیکلای شي.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

۱_ د عددي کارتونو د شکلونو څخه په کار اخیستني سره د لاندې جدول تش ځایونه ډک کړئ!

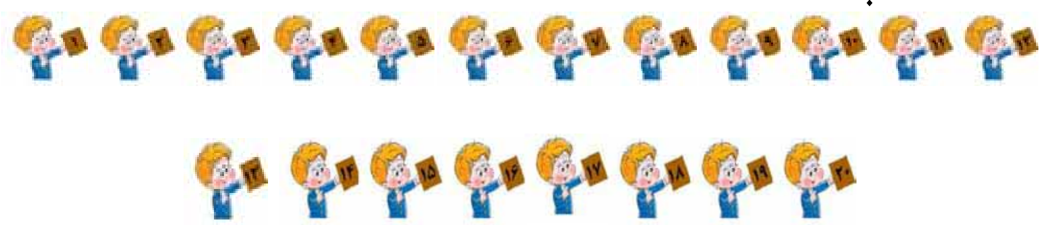

۱		۳			۶				۱۰		۱۲			۱۵			۱۸		

۲_ د پورته ډک شوي جدول څخه په کار اخستني سره د لاندې خط په هغو ټکو باندې چې عدد لیکل شوی نه دی په ترتیب سره په خپلو کتابچو کې د هغو اړوند عدد ولیکئ.

الف: د پیل ټکی په صفر کې قرار لري.

ب: د صفر ټکی د عددي خط د پیل (مبدأ) په نامه یادیږي.

ج: دا ډول خط د عددونو د خط په نامه یادیږي.

د: د ۵، ۶، ۷، ۱، ۴، ۲، ۳عددونه داسې ترتیب کوو.

۱،۲،۳،۴،۵،۶،۷

مشق او تمرین

۱- د عددونو یو خط په خپلو کتابچو کې رسم کړئ! د هغه په مخ باندې لس ټکي په مساوي فاصلو سره جلا کړئ په ترتیب سره عددونه له کیڼ لوري څخه ښي لوري ته ولیکئ!

۲- یو زده کوونکی دې د ټولګي مخې ته په قدم وهلو پیل وکړي او نور زده کوونکي دې د هغه قدمونه حساب کړي او د عددونو د خط په مخ باندې دې ونښيي.

۳- د ۳، ۵، ۲، ۷، ۶او ۴ عددونه په ترتیب سره د عددي خط په مخ ولیکئ.

۴- د ۹، ۳، ۶، ۲، ۵، ۷، ۱۰، ۸، ۱او ۴ عددونه په ترتیب سره د کوچنیو عددونو څخه د لویو عددونو خواته ولیکئ!

۵- د لاندې خط ټکي په نظر کې ونیسئ! عددونه په ترتیب سره د کیڼ لوري څخه ښي لوري ته ولیکئ!

کورنی دنده

د عددونو خط په خپلو کتابچو کې رسم کړئ! د ۸، ۶، ۷، ۵، ۴، ۲، ۱او ۳ عددونه په ترتیب سره د عددونو په خط باندې ولیکئ.

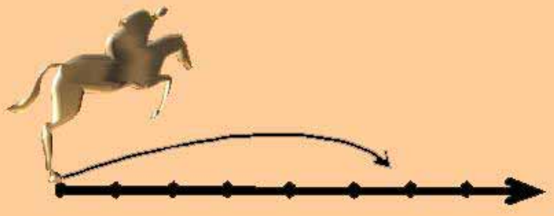

د يار لسم لوست: د دوو لسونو په شا او خواکې د عددونو پرتله

هدف: زده کوونکي لسونو ته نژدې عددونه يعنې(۱۰ ، ۲۰، ۳۰، ۴۰ ، .... ته نـژدی عددونـه) تشخيص کړای شي.

مثال: د ۲۲ عدد د عددونو په خط باندې په لاندې توګـه ښـودل شوی دی، د ۲۲ عدد کوم يوه لسونو ته نژدې دی؟يعنی۲۰ تـه او که ۳۰ ته نژدې دی؟

د خط په مخ باندې ليدل کيږي چې د ۲۲ عدد د ۲۰ او ۳۰ عـددونو په منځ کې قرار لري څرګه چې ۲۲ لـه ۲۰ څخـه د ۲ واحـدونو پـه اندازه او د ۳۰ څخه د ۸ واحدونو په اندازه فاصله لري نو ۲۲ د ۲۰ عدد ته نژدې دی، نسبت د ۳۰ عـدد تـه نومـونږ ۲۲ پـه ۲۰ بانـدې حساب وو.

پوښتنه: آيا تاسو ۲۵ په ۲۰ او که په ۳۰ باندې شمېرئ يعنې کوم يـوه ته نژدې دی؟

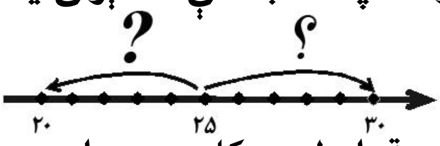

ځواب: ۲۵ د ۲۰ او ۳۰ په منځ کې قرار لري. کله چې داسې پيښيږي مونږ هغه د لوی لس خواته شمېرو يعني د ۳۰ عدد ته نژدې شمېرو.

۱- هغه عددونه چې د ۱۰ او ۲۰ په منځ کې قرار لري کوم يې ۱۰ تـه او کوم يې ۲۰ ته شمېرل کيږي؟ جلا جلا يې وليکئ!

۲- هغه عددونه چې د ۳۰ او ۴۰ په منځ کې قرار لري کوم عددونه چې ۴۰ ته شمېرل کيږي (نژدې دی)؟ و يې ليکئ!

د ۹۳ ، ۹۸، ۹۷، ۹۵، او ۹۱ په عددونو کې کوم يو يې چې ۹۰ او يا ۱۰۰ ته شمېرل کيږي جلا، جلا يې وليکئ.

مشق او تمرین

۱- لاندې عدد ډېر نژدې لس ته د حل شوي مثال په توګه وشمېرئ او تش ځايونه ډك كړئ!

٦١	٦٠	٦٧		٦٥	
٦٩		٦٣		٦٦	

۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰

۲- لاندې د عددونو خط په نظر كې ونيسئ در كړل شوي عددونه ډېر نژدې لسونو ته وشمېرئ او تش ځايونه ډك كړئ.

۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰

۴۴		۴۸		۴٦	
۴۵		۴۲		۴۴	

۳- هغه عددونه چې ۷۰ ته شمېرل كېږي يعني نژدې دي په خپلو كتابچو كې په ترتيب سره وليكئ!

--- --- ---

--- --- ---

۴- څو عددونه ۵۰ ته شمېر لاى شئ يعنى ۵۰ ته نژدې دي؟

كورنى دنده

د ۷۹، ۷۵ او ۷۶ عددونه كوم يوه لس ته شمېرل كېږي؟

څوارلسم لوست: د عددي خط څخه په کار اخیستنې سره د جمعې عملیه

هدف : زده کوونکي وکړای شي د جمعې عملیه په عددي خط باندې سرته ورسوي.

مثال: د ۱۳=۵+۸ د جمعې عملیه په عددي خط باندې داسې سرته رسوو.

لومړی د لاندې عددي خط په مخ باندې د ۸ عدد په نښه کوو، وروسته له هغه د په نښه شوي نقطې څخه د ۵ واحدونو په اندازه ښي خواته حرکت کوو. لیدل کیږي چې د ۱۳ عدد ته رسیږو دا عدد د ۸ او ۵ د عددونو د جمعې حاصل ښيي.

۸+۵=۱۳

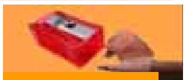

پوښتنې:

د لاندې شکلونو له مخې د ریاضي افاده یې ولیکئ او د جمعې عملیه سرته ورسوئ!

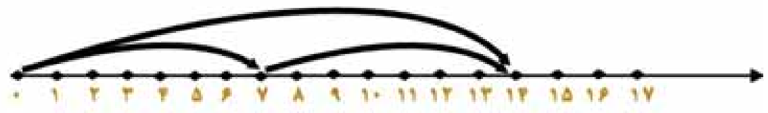

___ + ___ = ___

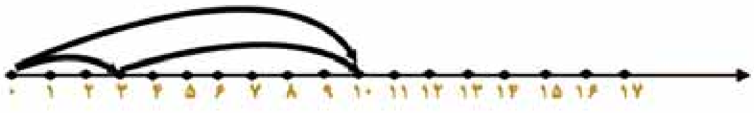

___ + ___ = ___

کورنی دنده

لاندې عملیې د عددي خط په مخ باندې سرته ورسوئ.

۷ = ۴+۳ ۹= ۶+۳

۱۰= ۴ + ۶ ۱۵= ۷+۸

پنځلسم لوست: د عددي خط څخه په کار اخیستني سره د تفریق عملیه

هدف: زده کوونکي وکړای شي په عددي خط باندې د تفریق عملیه سرته ورسوي.

لومړی مثال: غواړو د عددي خط په مخ باندې د ۱۱ له عدد څخه د ۶ عدد تفریق کړو. د عددي خط په مخ باندې د صفر له نقطې څخه د ۱۱ واحدو په اندازه ښي خواته حرکت کوو. وروسته د هم هغه عددي خط په مخ باندې د ۱۱ له عدد څخه کیڼې خواته د ۶ واحدو په اندازه شاته ګرځو او حرکت کوو. لیدل کیږي داسې نقطې ته رسیږو، چې د ۵ عدد راښيي. د شکل له مخې معلومیږي چې د ۵ د رقم او د حرکت د لومړنۍ نقطې تر منځ واټن ۵ واحده دی. او په ریاضي کې د هغه عملیه داسې لیکو.

۱۱-۶ = ۵

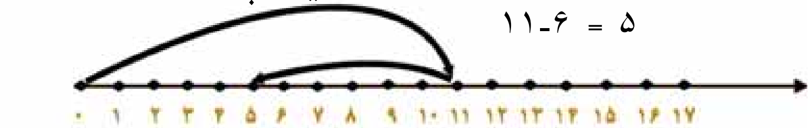

دوهم مثال: د صفر له نقطې څخه ښی خواته ۱۲ واحده حرکت کوو تر څو د ۱۲ نقطې ته ورسیږو. وروسته له هغه د ۱۲ د نقطې څخه د ۸ واحدو په اندازه کیڼې خواته ګرځو لیدل کیږي چې د ۴ نقطې ته رسیږو د هغه عملیه داسې لیکو.

۱۲−۸=۴

د عددي خط څخه په کار اخستنې سره د تفریق لاندې عملیې سرته ورسوئ.

| ۴ | = | ۸ | - | ۱۲ |

پوښتنې:

□−□=□

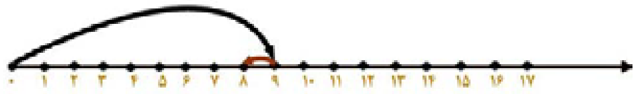

□−□=□

۱ - د تفریق لاندې عملیې سرته ورسوئ او د عددي خط په مخ باندې وښیاست؟

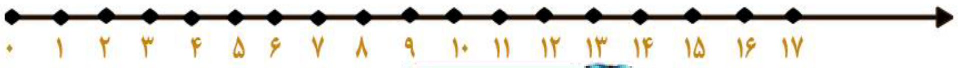

۱۶-۷ =?

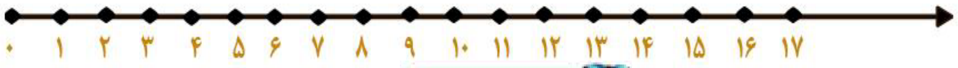

۱۴-۸=?

۸-۳=?

۷-۴=?

۲- په عددي خط باندې د مثال سره سم د لاندې عددونو د جمعې او تفریق عملیې وښیاست؟

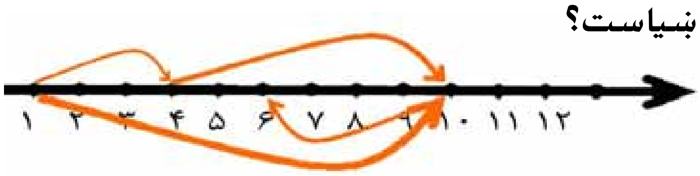

مثال: ۴+٦=۱۰

۱۰-۴=٦

الف: ٦+۵ = ?

۱۱-٦ =?

ب: ۱۵ - ۵ =?

۱۰ + ۵ =?

کورنی دنده

که چېرې ستا سو د ښوونځي د وره او د تولګي د وره ترمنځ واټن ۵۰ متره وي د تولګي او ښوونځي تر منځ واټن پیدا کړئ!

شپږم فصل
ضرب

شپاړلسم لوست: د ضرب دعمليي د مفهوم پيژندنه

هدف : زده كوونكي د ضرب عمليه په داسي حال كي چې د جمعي اجزاوې مساوي وي د جمعي كولو د ډيرې لنډې طريقې په مفهوم وپيژني.

په ټولګي كي د زده كوونكو فعاليت

لاندې شكلونه په نظر كې ونيسئ او په شفاهي توګه ورته ځواب ووایاست:

۱- په څو ښاخونو باندې دوه، دوه مرغۍ ناستي دي؟ ټولي څو كيږي؟

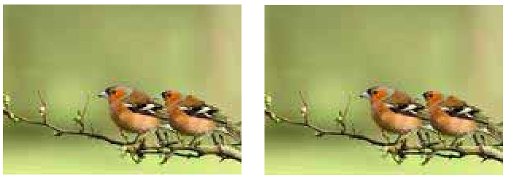

۲- څو ګلدانۍ وينئ؟ په هره ګلدانۍ كې څو ګلان دي؟ ټول څو ګلان كيږي؟

لومړی مثال:

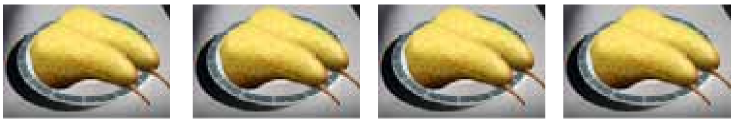

څو قابه دي؟ په هر قاب كي څو ناكونه دي؟ د ټولو ناكونو شمېر څو كيږي؟

۸=۲+۲+۲+۲

په پورته عمليه كي د ۲ رقم ۴ واري ليدل كيږي په دي معنا چې: ۴ واري ۲ د ۸ سره مساوي كيږي او د ضرب په شكل يې داسې ليكو. ۸=۴ × ۲ داسي لوستل كيږي، ۲ ضرب په ۴ كي مساوي له ۸ سره كيږي.

۲ مثال:

شپږ ستوري په څو ګروپونو کې وينئ ټول څو ستوري کيږي؟

٦+٦+٦+٦=۲۴

هغه د ضرب په شکل داسې ليکو: ٦×۴=۲۴

مشق او تمرين

۱- د لاندې شکلونو د جمعې او ضرب افادې وليکئ!

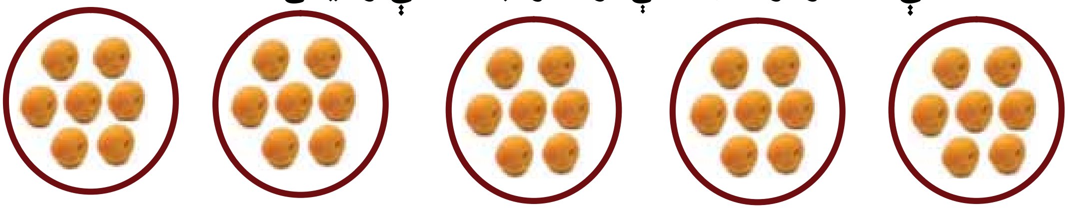

۲- د چاپيريال د موادو په واسطه د ۳×۴ افاده د جمعې په شکل وښياست!

کورنی دنده

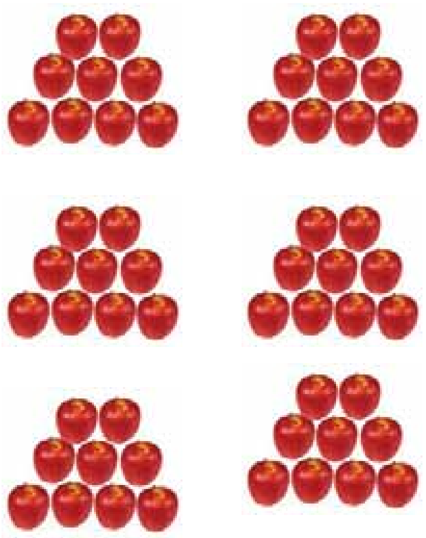

لاندې شکلونه په نظر کې ونيسئ د هغو د جمعې او ضرب افادې په خپلو کتابچو کې وليکئ او حل يې کړئ!

___ + ___ + ___ + ___ + ___ + ___ = ___

___ × ___ = ___

۱-د لاندې عددونو مجموعه د ضرب په شکل سره ولیکئ او حل یې کړئ.

۵+۵+۵+۵+۵+۵+۵+۵

___ × ___ = ___

۲- د لاندې عددونو د ضرب حاصل د حل شوي مثال په ډول کار وکړئ!

مثال : تاسو په دویم ټولګي کې د دوه رقمي او یو رقمي عددونو ضرب ولوستل اوس د لاندې پوهیدو د پاره د ٦٣× ۵ د ضرب حاصل له نظره تیره وو. په دې پوښتنه کې لومړی ۵ د یویزو له رقم یعنی ۳ سره ضرب کوو چې ۱۵ کیږي د ۵ رقم د ضرب حاصل د یویزو په مرتبه کې لیکو د لسیزو مرتبه یې چې له ۱ لس څخه عبارت دي د لسیزو په سر یې یاد داشت کوو. لکه:

$$\begin{array}{r} \overset{①}{۶۳} \\ \times\ ۵ \\ \hline ۵ \end{array}$$

اوس ۵ د لسیزو په مرتبه یعنی ۶ کې ضرب کوو چې د ضرب حاصل یې ۳۰ کیږي او د حاصل سره یې چې یاد داشت شوی دی جمع کوو او په حاصل ضرب کې یې لیکو.

$$\begin{array}{r} \overset{①}{۶۳} \\ \times\ ۵ \\ \hline ۳۱۵ \end{array}$$

لاندې عددونه یو له بل سره ضرب کړئ!

۱۵ × ۸ = ☐	۴۱ × ۸ = ☐	۲۵ × ۷ = ☐	۴۴ × ٦ = ☐
۲۵ × ۹ = ☐	۳۰ × ٦ = ☐	۵۳ × ۷ = ☐	۲۲ × ٦ = ☐

۱- تش ځایونه د ژبنی ضرب او د ضرب د معلوم جز څخه په کار اخستني سره په مناسبو عددونو سره ډك كړئ.

	×	۴	=	۱٦			×	۳	=	۲۷			×	۲	=	۱۸
۵	×		=	۳۵		۴	×		=	۲۴		۳	×		=	۲۴

۲- د كيڼ لوري د جدول له بشپړ كولو وروسته د لوبيا، وړو ډبرو، لرګوتو او يا د چاپيريال د نورو توكو څخه په كار اخستني سره د ښي لوري د جدول تش ځايونه په مناسبو عددونو سره ډك كړئ!

۵	×	۵	=	۲۵
٦	×	۵	=	
۷	×	۵	=	
۸	×	۵	=	
۹	×	۵	=	
۱۰	×	۵	=	

۵	×	۵	=	۲۵
۵	×	٦	=	
۵	×	۷	=	
۵	×	۸	=	
۵	×	۹	=	
۵	×	۱۰	=	

۳- د لوبيا، وړو ډبرو او يا د چاپيريال د نورو توكو څخه په كار اخيستني سره د لاندې جدول تش ځايونه په مناسبو عددونو سره ډك كړئ!

×	۱	۲	۳	۴	۵	٦	۷	۸	۹	۱۰
۱										
۲										
۳										
۴										
۵										

اووه لسم لوست: د ۶ او ۷ د ژبنی ضرب جدول پیژندنه

هدف: زده کوونکي د ۶ او ۷ ژبنی ضرب مشق او تمرين وکړي او کار ور ثخه و اخيستلي شي.

پاملرنه وکړئ!

۱	×	۷	=	۷
۲	×	۷	=	۱۴
۳	×	۷	=	۲۱
۴	×	۷	=	۲۸
۵	×	۷	=	۳۵
۶	×	۷	=	۴۲
۷	×	۷	=	۴۹
۸	×	۷	=	۵۶
۹	×	۷	=	۶۳
۱۰	×	۷	=	۷۰

۱	×	۶	=	۶
۲	×	۶	=	۱۲
۳	×	۶	=	۱۸
۴	×	۶	=	۲۴
۵	×	۶	=	۳۰
۶	×	۶	=	۳۶
۷	×	۶	=	۴۲
۸	×	۶	=	۴۸
۹	×	۶	=	۵۴
۱۰	×	۶	=	۶۰

کورنی دنده

زده کوونکي دې د پورتني جدول سره سم يو جدول په خپلو کتابچو کې رسم کړي بيا دې د ۷ او ۸ ژبنی ضرب په کې وليکي.

مشق او تمرین

۱. دژبنې ضرب څخه په کار اخستني سره لاندي تش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډك كړئ!

۴ × ▢ = ۲۴	۴ × ۷ = ▢
▢ × ٦ = ۲۴	۷ × ▢ = ۴۹
▢ × ۷ = ۲۸	٦ × ▢ = ۳٦
۷ × ▢ = ۳۵	▢ × ۷ = ۴۹
٦ × ۵ = ▢	۷ × ▢ = ۵٦
▢ × ٦ = ۴۲	▢ × ٦ = ۵۴
٦ × ▢ = ۴۸	۹ × ۷ = ▢
▢ × ۷ = ۵٦	٦ × ▢ = ۵۴
۷ × ٦ = ▢	▢ × ۷ = ٦۳
▢ × ۵ = ۳۵	▢ × ٦ = ۴۸

کورنۍ دنده

لاندي عددونه ضرب كړئ!

۳×۷=	۴ × ۹ = ▢	۵ × ۸ = ▢
۷×۳=	۹ × ۴ = ▢	۸ × ۵ = ▢

۲. لاندې پوښتنې حل کړئ!

☐ = ۸ × ۳	☐ = ۷ × ۴
☐ = ۳ × ۸	☐ = ۴ × ۷
☐ = ۸ × ۴	☐ = ۷ × ۵
☐ = ۴ × ۸	☐ = ۵ × ۷
☐ = ۸ × ۵	☐ = ۷ × ٦
☐ = ۵ × ۸	☐ = ٦ × ۷

۳. لاندې پوښتنې د مثال سره سمې حل کړئ!

مثال :

```
  ۲۴
×  ۷
────
 ۱٦۸
```

```
  ۳۲        ۶۴
×  ۶      ×  ۷
════      ════
  ☐         ☐

  ۴۶        ۷۶
×  ۶      ×  ۷
════      ════
  ☐         ☐
```

کورنۍ دنده

د ۶ او ۷ ژبني ضرب په يوه جدول کې په خپلو کتابچو کې وليکئ!

اتلسم لوست: د ۸، ۹ او ۱۰ عددونو د ژبنی ضرب جدول پیژندنه

هدف : زده کوونکی د ۸ ، ۹ او ۱۰ په ژبني ضرب باندې پوه شي او پـه ورځينـي ژونـد کې کار ورڅخه واخلي .

د ژبني ضرب لاندې جدول ته پاملرنه وکړئ.

۱	×	۸	=	۸
۲	×	۸	=	۱۶
۳	×	۸	=	۲۴
۴	×	۸	=	۳۲
۵	×	۸	=	۴۰
۶	×	۸	=	۴۸
۷	×	۸	=	۵۶
۸	×	۸	=	۶۴
۹	×	۸	=	۷۲
۱۰	×	۸	=	۸۰

۱	×	۹	=	۹
۲	×	۹	=	۱۸
۳	×	۹	=	۲۷
۴	×	۹	=	۳۶
۵	×	۹	=	۴۵
۶	×	۹	=	۵۴
۷	×	۹	=	۶۳
۸	×	۹	=	۷۲
۹	×	۹	=	۸۱
۱۰	×	۹	=	۹۰

۱	×	۱۰	=	۱۰
۲	×	۱۰	=	۲۰
۳	×	۱۰	=	۳۰
۴	×	۱۰	=	۴۰
۵	×	۱۰	=	۵۰
۶	×	۱۰	=	۶۰
۷	×	۱۰	=	۷۰
۸	×	۱۰	=	۸۰
۹	×	۱۰	=	۹۰
۱۰	×	۱۰	=	۱۰۰

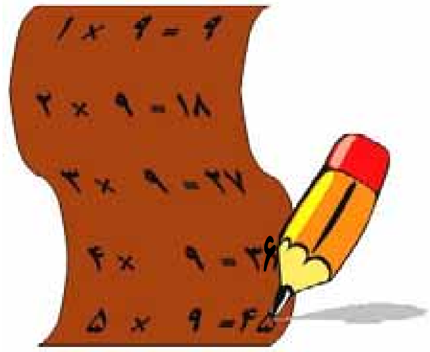

زده کوونکی دې د ۸ او ۹ ژبنی ضرب د کاغذ په ټوټو باندې ولیکي او یاد دې کړي.

مشق او تمرین

۱- د ۸ ژبني ضرب څخه په كـار اخـستنې سـره لانـدې تـش ځايونه ډك كړئ.

۸		۲۴				۵۶			۸۰

۲- د ۹ او ۷ د ژبني ضرب په نظر كې نيولو سره لانـدې تـش ځايونه ډك كړئ.

۹	۱۸		۳۶					۸۱	
۷		۲۱			۴۲			۶۳	

۳- په يوه بڼ كې ۸ هلكان د مڼـو پـه ټولـولـو بوخـت دي كـه چيرې هر هلك ۷ داني مڼې ټولې كړې وي معلـوم كـړئ چې ټولې يې څو مڼې ټولې كړې دي.

۴- د لاندې مثال سره سم څو پوښـتنې در كـړل شـوې دي د عددي خط په مخ باندې و ښياست.

۲۴=۸×۳ يا ۲۴=۳×۸

الف: ۱۸=۹×۲ ۱۸=۲×۹

ب: ۲۴=۴×٦ ۲۴=٦×۴

۵- لاندې پوښتنې د حل شوي مثال په ډول حل کړئ.

۱ مثال:

۴۷ × ۸	۱۲۸ × ۹
۳۷۶	۱۱۵۲

۱۱۴ × ۷ = ☐ ، ۲۴ × ۹ = ☐ ، ۳۸ × ۸ = ☐

۱۷۸ × ۹ = ☐ ، ۹۸ × ۷ = ☐ ، ۲۸۹ × ۸ = ☐

۶- د لاندې تساوي صحيح والی د حل شوي مثال په ډول معلوم کړئ!

مثال:

(۸×۷)×۱ = (۸×۱)×۷

۱ × ۵۶ = ۸ × ۷

(۶×۸) × ۱ = (۶×۱) × ۸

(۹×۷) × ۰ = (۹×۰) × ۷

نولسم لوست: د (۱ - ۱۰) د ژبني ضرب له جدول څخه د کار اخستلو طریقه

هدف: زده کوونکي د ژبني ضرب جدول وپیژني او له هغه څخه کار واخستلای شي.

د لاندې ژبني ضرب جدول ته پاملرنه وکړئ:

×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۲	۲	۴	۶	۸	۱۰	۱۲	۱۴	۱۶	۱۸	۲۰
۳	۳	۶	۹	۱۲	۱۵	۱۸	۲۱	۲۴	۲۷	۳۰
۴	۴	۸	۱۲	۱۶	۲۰	۲۴	۲۸	۳۲	۳۶	۴۰
۵	۵	۱۰	۱۵	۲۰	۲۵	۳۰	۳۵	۴۰	۴۵	۵۰
۶	۶	۱۲	۱۸	۲۴	۳۰	۳۶	۴۲	۴۸	۵۴	۶۰
۷	۷	۱۴	۲۱	۲۸	۳۵	۴۲	۴۹	۵۶	۶۳	۷۰
۸	۸	۱۶	۲۴	۳۲	۴۰	۴۸	۵۶	۶۴	۷۲	۸۰
۹	۹	۱۸	۲۷	۳۶	۴۵	۵۴	۶۳	۷۲	۸۱	۹۰
۱۰	۱۰	۲۰	۳۰	۴۰	۵۰	۶۰	۷۰	۸۰	۹۰	۱۰۰

د جدول نه د کار اخیستني طریقه:

د ۵ × ۴ د ضرب د پیدا کولو له پاره د ښي لاس یوې ګوتې ته د لومړی لیك د ۴ له عدد څخه کښته خواته حرکت ورکړئ او د کیڼ لاس یوې ګوتې د لومړی ستنې (ستون) د ۵ له عدد څخه ښئ خواته حرکت ورکړئ په نتیجه کې دواړه ګوتې په یوه عدد باندې سره یو ځای کیږي کله چې عدد ولولئ لیدل کیږي چې د ۲۰ عدد دی چې د ۵× ۴ د افادې د ضرب حاصل دی یعنې: ۲۰ = ۵ × ۴

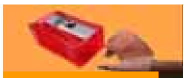

پوښتنې:

۱- ځوابونه په خپلو کتابچو کې په تش ځایونو کې ولیکئ.

۱۰×۱= ☐	۵×٦= ☐
٦×۸= ☐	۷×۸= ☐
۴×۸= ☐	۹×٦= ☐

۲- لاندې عددونه یو له بله سره ضرب کړئ او ځوابونه یې دژبنی ضرب په جدول کې پیدا کړئ.

۷	۸	۹	۵	٦	۴
٦ ×	۸ ×	٦ ×	۷ ×	۸ ×	۵ ×
☐	☐	☐	☐	☐	☐

۳- په متناوب ډول، اته، اته وشمیرئ او تش ځایونه ډک کړئ.

۸	☐	☐	۳۲	☐	☐	۵٦	☐	۷۲	☐

۴- د ژبني ضرب څخه په کار اخستني سره لاندې تش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ.

☐	۹	۹	☐	☐
٦ ×	☐ ×	٦ ×	۹ ×	۰ ×
۰	۴۵		۷۲	۰

۷	٦	۸	۸
☐ ×	☐ ×	☐ ×	☐ ×
۰	۵۴	۸	۰

۵- په ۸، ٦ او ۴ عددونو کې ډیر لوی عدد له ډیر کوچني عدد سره ضرب کړئ او د ضرب حاصل یې پیدا کړئ.

٦- لطیفې ۹ قطی تباشیر راونیول که چیرې په هرې قطی کې ۸ قلمه تباشیر وي معلوم یې کړئ چې لطیفې څو قلمونه تباشیر رانیولي دي؟

٧- د ژبنی ضرب د جدول په مرسته لاندې جدول ډک کړئ.

×	۸	٧	۹	۵	٦
۸					
٧					
۹					

زده کوونکي دې لاندې پوښتنې حل کړي.

۲۴	۱۴	۱۵	۱٦	۲۲
۴ ×	٧ ×	۸ ×	۵ ×	۹ ×

شلم لوست: د ضرب په عملیه کې د بدلون (تبد یلۍ) خاصیت

هدف: زده کوونکي پوه شي که چېرې د ضرب په عملیه کې د ضرب د اجزاو ځایونه سره بدل شي دضرب حاصل بدلون نه مومي.

لومړی مثال: تاسو پوهیږئ چې: ۳۰=٦+٦+٦+٦+٦

یا:

د ضرب حاصل		د ضرب دویم جز		د ضرب لومړی جز
۳۰	=	۵	×	۶

اوس غواړو چې د ۵ عدد ٦ واري جمع کړو.

۳۰=۵+۵+۵+۵+۵+۵

یا:

د ضرب حاصل		د ضرب دویم جز		د ضرب لومړی جز
۳۰	=	٦	×	۵

د دوو پورتنیو افادو له پرتله کولو څخه نتیجه اخستل کیږي چې د ضرب د اجزاو د ځایونو په بدلون سره د ضرب حاصل بدلون نه کوي. یعني:

$$۶\times۵=۵\times۶=۳۰$$

پوښتني:

۱- د ٥٦= ☐ ×۷ افاده په نظر کې ونیسئ.

الف: د ضرب کوم جز نا معلوم دی؟ - - - - - - -

ب: د ۷ عدد د ضرب کوم جز دی؟ - - - - - - -

ج: د ٥٦ عدد په څه نامه یادیږي؟ - - - - - - -

د: نامعلوم جز یا تش ځای په یوه مناسب عدد سره ډک کړئ.

- -

۲- د ٥٦= ۷× ☐ په افاده کې.

الف:د ضرب کوم جز نامعلوم دی؟ - - - - - - -

ب: نامعلوم جز یا تش ځای په یوه مناسب عدد سره ډک کړئ.

ج: د (۱) او (۲) پوښتنو افادي یو له بله سره پرتله کړئ وواياست چې څه توپیر لري؟

د: کوم مفهوم چې د (۱) او (۲) پوښتنو له پرتله کولو څخه لاس ته راغلی په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

۳- د حل شوي مثال په ډول تش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډك کړئ.

مثال :

۴۲ = ۷ × ٦ = ٦ × ۷

۵۴ = ٦ × □ = □ × ٦

□ = ۷ × □ = ۸ × ۷

د کیڼ لوري له ضرب څخه په کار اخستنې سره د ښي لوري ضرب بشپړ کړئ.

۴۲ = □ × ۷	⟷	□ = ۷ × ٦
٦۳ = ۹ × □	⟷	□ = ۷ × ۹
□ = □ × ۸	⟷	□ = ۸ × ۳
۲۴ = ٦ × □	⟷	□ = ۴ × ٦
□ = □ × ۳	⟷	۲۱ = ۳ × ۷

۴- په لاندې پوښتنو کې تش ځایونه ډك کړئ.

الف: □ × ۴ = ۴

ب: ۶ × □ = ۰

ت: ۷ × □ = ۷

۵- لاندې جدولونه بشپړ کړئ.

×	۱	۲	۳	۴	۵	٦	۷	۸	۹	۱۰
۱۰			۳۰			٦۰			۹۰	

×	۱	۲	۳	۴	۵	٦	۷	۸	۹	۱۰
۷	۷			۲۸			۴۹			

×	۱	۲	۳	۴	۵	٦	۷	۸	۹	۱۰
۸		۱٦			۴۰		۵٦		۷۲	

کورنۍ دنده

په لاندې تشو ځایونو کې داسې عددونه ولیکئ چې د ضرب حاصل بدلون ونکړي.

□ = ۷ × ۴ = ۴ × □

□ = ۸ × □ = ۴ × ۸

يو ويشتم لوست: د يوه عدد ضربول په ۱ ، ۱۰ او ۱۰۰ کې

هدف: ۱- زده کوونکي د يوه عدد ضربول په ۱ ، ۱۰ او ۱۰۰ کې د يوې آسانې طريقې په توګه وپيژني.
۲- زده کوونکي پوه شي چې د (۱) عدد په هر عدد کې يا هر عدد د يوه په عدد کې ضرب شي د ضرب حاصل يې په خپله هم هغه عدد دی.

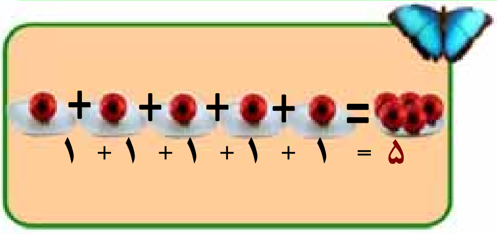

په لنډ ډول داسې ليکل کيږي.

۵ = ۵ × ۱

کولای شو چې د ضرب عمليه په لاندې ډول هم وښيو.

په پورته شکل کې ۵ دانې مڼې يو واري وينو نو د ضرب عمليه يې داسې ليکو.
۵ = ۱ × ۵

له پورته دوو عمليو څخه دا نتيجه لاس ته راځي چې (۱) په هر عدد کې او يا هر عدد په (۱) کې ضرب شي د ضرب حاصل يې په خپله هم هغه عدد دی ، نو ليکلی شو چې:

۸ = ۸ × ۱

۸ = ۱ × ۸

۴ = ۱ × ۴

۴ = ۴ × ۱

۶۴ = ۱ × ۶۴

۱۶۴ = ۱۶۴ × ۱

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

په تشو ځایونو کې د مثال په ډول مناسب عدد ولیکئ!

مثال : ۱×۵=۵

□ = ۱ × ۱	□ = ۷۱ × ۱	□ = ۱۸۲ × ۱
۱۲۷۸ = ۱ × □	۲۵۴ = ۲۵۴ × □	۴۲۰ = ۴۲۰ × □
□ = ۱ × ۲۷۸۱	□ = ۱ × ۱۹۴	۳۰۷ = □ × ۳۰۷
۲۷۶۴ = □ × ۱	□ = ۱ × ۷۰۰۲	۴۰۰۵ = □ × ۴۰۰۵
□ = ۱ × ۶۰۱	۷۶۴۰ = □ × ۷۶۴۰	۲۶۵ = ۲۶۵ × □

کورنۍ دنده

زده کوونکي د لاندې عددونو د ضرب حاصل په لاس راوړئ!

۱×۷۴۰=?   ۱۸۴×۱=?   ٦۱×۱=?

د ۱۰ ضربول په یوه عدد کې:

۱۰+۱۰+۱۰+۱۰+۱۰=۵۰

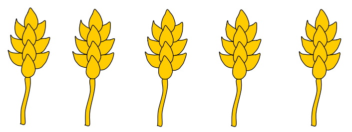

تاسو پوهېږئ چې:

۱۰ پنځه واري جمع شوی دئ.

۱۰×۵ =۵۰

مثال : ۱۰+۱۰+۱۰+۱۰+۱۰+۱۰+۱۰=۷۰

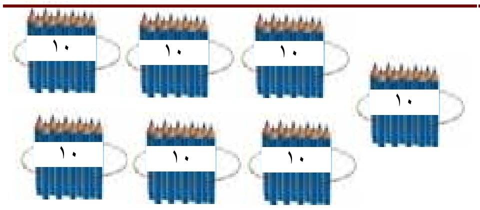

۱۰ اووه واري جمع شوی دئ.

۱۰×۷=۷۰

له پورته شکلونو او عملیو څخه معلومیږي که چیرې ۱۰ په هر عـدد کـې ضرب شي او یا هر عدد په ۱۰ کې ضرب شي، لومړی یو په هم هغه عـدد کې ضربوو بیا د ضرب د حاصل ښي خواته یو صفر لیکو یا په لنډه توګـه د هم هغه عدد ښي خواته یو صفر ږدو او د ضرب د حاصل په ځـای کـې یې لیکو.

لکه:

۱۰×۷۶۸=	۱۰×۱۳۴=	۱۰×۹=
۲۳۵۶×۱۰=	۷۲۱×۱۰=	۸×۱۰=

کورنی دنده

د (۱) د عدد ضربول په یوه رقمي عددونو کې او د (۱۰) ضـربول پـه یـوه رقمي عـددونو کې په نظر کې ونیسئ! د لانـدې جـدول تـش ځایونه ډك کړئ! نتیجه یې ولیکئ! چې یو د بله سره څه توپیر لري.

×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
۱			۳		۵			۸	
۱۰			۳۰		۵۰			۸۰	

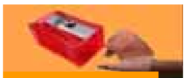

پوښتني:

په تشو ځايونوکي مناسب عدد وليکئ!

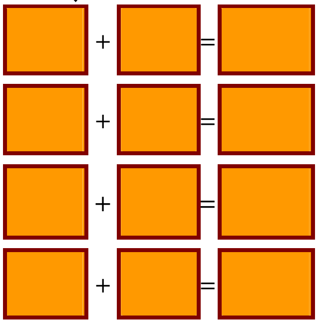

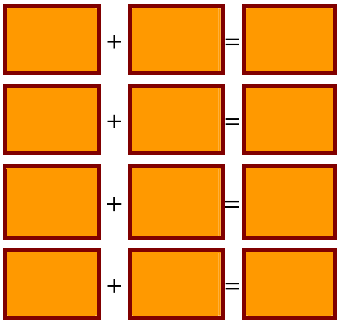

د ۱۰۰ ضربول په يوه عدد کي:

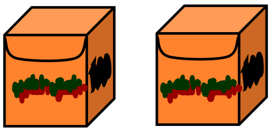

۱۰۰ + ۱۰۰ = ۲۰۰

دوه ځلي ۱۰۰ ليدل کيږي.

۱۰۰ × ۲ = ۲۰۰

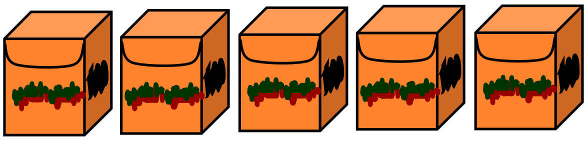

۱۰۰+۱۰۰+۱۰۰+۱۰۰+۱۰۰=۵۰۰

۱۰۰×۵=۵۰۰

د پورتنيو عمليو او شکلونو څخه نتيجه لاس ته را ځي که چيري ۱۰۰ په يوه عدد کي يا يو عدد په ۱۰۰ کي ضرب شي کولی شو عدد د ضرب په حاصل کي وليکو او ښي خواته يي دوه صفرونه کښيږدو.

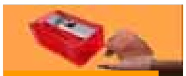

پوښتني:

لاندي پوښتني په خپلو کتابچو کي ولیکئ! د حل شوي مثال په ډول یي حل او تش ځایونه یي ډک کړئ!

$١٠٠\times١٠=١٠٠٠$

١١٠٠	=	١١	×	
٢٥٠٠	=		×	١٠٠
٢٠٠٠	=	٢٠	×	
٢٠٠٠	=	١٠٠	×	

$١٠٠\times٢=٢٠٠$

٤٠٠	=		×	١٠٠
٦٠٠	=	۶	×	
٩٠٠	=		×	١٠٠
٩٠٠	=		×	٩

کورنۍ دنده

که چېرې په یوه کارتن کې ١٠٠ پاکټه چاکلېټ وي معلوم یې کړئ چې په ٧ کارتنوکې څو پاکټه چاکلېټونه دي؟

۱ – لاندې عددونه يو له بله سره ضرب کړئ!

۱۰۰ × ۸۴	۱۰ × ۸۲	۱۰۰ × ۸۶
۱۰۰ × ۷٦۰	۱۰۰ × ۸۹۰	۱۰۰ × ۲۴۰
۷۴۰ × ۱۰۰	۱۰ × ٦۰۴	٦۰۴ × ۱۰

۲ – يوه هټۍوال ۱۰۰ متره ټوکر وپلورل که چيرې د هغه د يوه متر ټوکر بيه ۱۸ افغانۍ وي، معلوم کړئ چې څو افغانۍ يې په لاس راوړې دي.

۳ – که چيرې يوې کورنۍ په يوه مياشت کې د ۱۰۰ افغانيو بوره رانيولې وي معلوم کړئ چې نوموړې کورنۍ به، په ۱۲ مياشتو کې د څو افغانيو بوره را ونيسي؟

کورنۍ دنده

د ۷۰، ۸۴، ۹۳، ۹۰ او ۳۵ عددونه د (۱۰) او (۱۰۰) په عدد ونو کې ضرب کړئ او د ضرب حاصل يې يو له بله سره پر تله او نتيجې يې وليکئ!

اووم فصل
داندازه کولو واحدات

دوه ویشتم لوست: د اوږدوالي د اندازه کولو واحد (متر)

هدف: زده کوونکي متر داوږدوالي د واحد په توګه وپیژني او له هغه څخه په ورځني ژوند کې کار واخستلی شي.

فهیمې خپلې خورته ولیکل چې زه د کړکۍ یوې پردې ته اړتیا لرم مهرباني وکړه داسې یوه پرده راولیږه چې اوږدوالي یې ۱۰ لوېشتې او سور یې ۱۲ لوېشتې وي. د فهیمې خور ښارته ولاړه د خپلې خور له هدایت سره سم یې توکر راونیول پرده یې ور څخه و ګنډله او ور ویې لیږله. کله چې فهیمې پرده په کړکۍ باندې را وځړوله ډېره خواشینې شوه. د هغې د خواشیني توب په علت پوهیږئ څه دی؟

څرنګه چې لوېشتې یوله بله سره توپیر لري او پردې یې د اړتیا سره سمې نه وې، لندې شوې نو تاسو وواياست څه باید وکړو.

څرنګه چې د نړۍ ټول خلک د دغه ډول ستونزو سره مخامخ او لاس په ګرېوان وو، نو د نړۍ پوهانو او علماؤ د اوږدوالي واحد چې متر بلل کیږي ومنل چې نن د اوږدوالي له همدې واحدڅخه کار اخستل کیږي.

پوښتني:

۱- خپل د ټولګي اوږدوالی او سور د هغه متر په واسطه اندازه کړئ چې تا سو په خپله جوړ کړئ دی؟

۲- ستاسو په ګروپ کې د کوم یوه غړي د تنې اوږدوالي له یوه متر څخه زیات دی؟

۳- ستاسو په ګروپ کې د کوم یوه غړي د تنې اوږدوالی له یوه متر څخه لږ دی؟

۴- ستاسو د ټولګي اوږدوالی د هغه له سور څخه څومره زیات دی؟

۵- ستاسو د میز اوږدوالی له یوه متر څخه زیات دی او که لږ؟

۶- ستاسو د میز سور له یوه متر څخه څو لوېشتې لږ دی؟

۷- په پخوا وختونو کې چې خلکو متر نه پېژندل د څه ډول ستونزو سره مخامخ وو؟

کورنی دنده

هر يو زده کوونکی دي د خپلې حويلۍ د اوږده ديوال، وره، او د حويلۍ د سور د ديوال، اوږدوالي د هغه متر په واسطه اندازه کړي چې دوی په خپله جوړ کړی دی او په خپلو کتابچو کې دې وليکي.

درویشتم لوست: د سانتي متر پېژندنه

هدف: زده‌کوونکی سانتي متر د متر د جزء (د یوه متر دسلمې برخې) په توګه وپیژني او په ورځني ژوند کې له هغه څخه کار واخلي.

تاسو به لیدلي وي چې تو کر پلورونکي د تو کر د رانیولو او پلورلو له پاره دیوي فلزي توتې څخه کار اخلي تر کاڼان، معماران او مهندسان د شیانو د اوږد والي د اندازه کولو له پاره د متر له فیتو څخه کار اخلي ښاغلی ښوونکی دې د تولګي د لیك دړې په مخ باندې دیوه متر په اندازه یو خط رسم کړي او د زده‌کوونکو پام دې ورته را وګرځوي. بیادې زده‌کوونکو ته دنده ورکړي هغه متر چې له لرګي، لښتې یا تار څخه یې جوړ کړی دی.

څرنګه ورڅخه کار اخلي؟ تر څو د تولګي او میز اوږدوالی او سور اندازه کړي په ځینو حالاتو کې به ووینئ چې د میز اوږدوالی او سور له متر څخه زیات یا لږ دی. په دې صورت کې اړتیا پیداکیږي چې د اوږدوالي کوچنی واحد هم وپیژنو نو که چېرې یو متر په سلو مساوي برخو جلا کړو هري برخې ته یې یو سانتي متر وایي. تاسو کولی شئ سانتي متر د خپل خط کش په لیدو سره وپېژنئ. د لښتې، کاغذ او د لرګوتو څخه دیوه سانتي متر په اندازه جلاء کړئ، د کاغذ د پاڼې په مخ باندې د یوه سانتي متر په اندازه یې رسم کړی.

۱ متر = ۱۰۰ سانتي متره

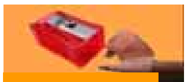

پوښتنې:

۱- ستاسو خط کش څو سانتي متره دی؟

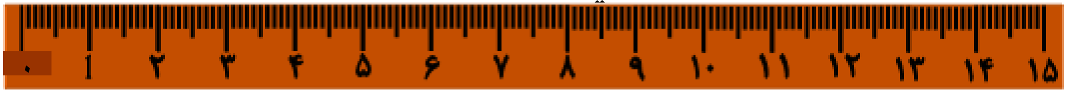

۲- ۱۰۰ سانتي متره څو متره کیږي؟

۳- د خپل کتاب اوږدوالی او سور اندازه کړئ؟

۴- که چېرې ستاسو د مېز اوږدوالی له یوه متر څخه زیات او له دوو مترو څخه لږ وي د اندازه کولو د کوم واحد څخه کار اخلئ؟

۵- د ا ب ، ب ج ، او ا ج د توټه خطونو اوږدوالی اندازه کړئ و لیکئ چې هر یو څو سانتي متره دی؟

ا ب ج

کورنی دنده

زده کوونکي دې د ۵ سانتیمترو، ۱۰ سانتیمترو او ۲۰ سانتیمترو په اندازه توټه خطونه رسم کړي.

څلور و یشتم لوست: د د یسي متر پېژندنه

هدف: زده کوونکي وکولی شي د یسي متر د متر د جزء په توګه وپېژني او د اړتیا په وخت کې کار ور څخه واخلي.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

هغه خط کش چې تا سو يې له خپل ځان سره لرئ کار ور څخه واخلئ او لاندې فعالیتونه سرته ورسوئ.

١- ستاسو خط کش څو سانتیمتره دی؟
٢- د ١٠ سانتیمترو په اندازه یو توته خط رسم کړئ.
٣- د یوې لښتي یاد کاغذ له ترېشي څخه د ١٠ سانتیمترو په اندازه جلاء کړئ.
٤- د جلاء شوې لښتي یا د کاغذ د ترېشي په واسطه یو متر واتڼ اندازه کړئ.
٥- و وایاست ستاسو د جلاء شوي برخې څو لښتي یو متر کیږي؟

هغو زده‌کوونکو چې په دقیقه توګه يې کار سرته رسولی دی ښایي ووایي چې ١٠ لښتي یا ١٠ ترېشي یو متر کیږي هغه دې تشویق شي او پوښتنې دې ور څخه وشي.

په تاسوکې څوك ویلی شي چې دغه د ١٠ سانتیمتر ولښته په بل څه نامه یادیږي؟
باید ووهیږئ چې دا د ١٠ سانتیمتر و واتڼ یو دیسي متر بلل کیږي.
نو ویلی شو:

١٠ دیسي متره = یو متر　　　　١٠ سانتي متره = ١ دیسي متر

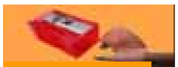

پوښتنې:

١- ۴ متره څو دیسي متره کیږي؟
٢- د کریم د تنې اوږدوالی ١٣٠ سانتي متره دی د کریم دتنې اوږدوالی په دیسي متر سره معلوم کړئ؟
٣- و وایاست چې ١٢٥ سانتي متره څو دیسي متره او څوسانتي متره کیږي؟

کورنی دنده

د یوه دیسي متر جلا شوي لښتي څخه کار واخلئ د خپل کور د یوه وره سور اندازه کړئ و یې لیکئ چې څو دیسي متره او څو سانتي متره کیږي؟

پنځه و یشتم لوست: د ملی متر پیژندنه

هدف: زده کوونکي کولی شي ملی متر و پیژني او د اوږدوالي د اندازه کولو د کوچني واحد په توګه ور څخه کار واخلي.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

لاندې شکل ته پاملرنه وکړئ.

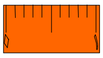

دا شکل د یوه سانتیمتر واټن (فاصله) رابښيي چې په لسو مساوي برخو ویشل شوئ دی.

هرې برخې ته یې یو ملي متر وایي په دې صورت کې.

۱۰ ملي متره = ۱ سانتي متر کیږي

۱- مثال: ۲ سانتي متره څو ملي متره کیږي ؟

حل: پوهیږو چې یو سانتي متر مساوي له لسو ملي مترو سره دئ نو ۲ سانتي متره مساوي کیږي له.

۲۰ ملي متره = ۱۰ ملي متره + ۱۰ ملي متره

یا ۲۰ ملي متره = ۲×۱۰ ملي متره

۲- مثال: غواړو چې د لاندې توته خط اوږدوالی د خط کش په واسطه اندازه کړو.

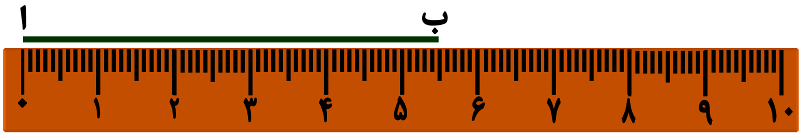

د خط کش صفر د (ا) له ټکي سره سمږدو لیدل کیږی چې د هغه د (ب) ټکی د ۵ سانتیمترو څخه ۵ ملي متره زیات دی نو وایو چې ددې توته خط اوږدوالی ۵ سانتیمتره او ۵ ملي متره دئ.

پوښتنې:

د حل شوي مثال څخه په کار اخستنې سره لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې حل کړئ.

۱. ۴ سانتي متره څو ملي متره کيږي؟

۲. ٦ سانتي متره څو ملي متره کيږي؟

۳. د خپل خط کش څخه په کار اخستنې سره لاندې تو ته خطونه اندازه کړئ وواياست چې هر يو د هغو څو سانتي متره او څو ملي متره کيږي؟

۴. د ۵ سانتي متر او ۵ ملي متر په اندازه يو تو ته خط رسم کړئ؟

۵. يو تو ته خط رسم کړئ چې له ۵ سانتي مترو څخه ۲ ملي متره لږ وي.

په عمومي توګه ليکلی شو چې:

۱۰۰ سانتي متره = ۱ متر

۱۰ ديسي متره = ۱ متر

۱۰۰۰ ملي متره = ۱ متر

۱۰ سانتي متره = ۱ ديسي متر

۱۰ ملي متره = ۱ سانتي متر

کورنی دنده

۳ سانتي متره څو ملي متره کيږي؟

۵ سانتي متره څو ملي متره کيږي؟

شپږ و یشتم لوست: د کیلو متر پیژندنه

هدف: زده کوونکي وکولی شي د متر څخه لوی واحد، کیلو متر وپیژني.

حامد له خپل پلار څخه پوښتنه وکړه. پلار جانه کوچني واټنونه مو د سانتي متر او متر په واسطه اندازه کړل، د دوو ښارونو تر منځ واټن په څه شي سره اندازه کوي؟ پلار یې ځواب ورکړ زویه، لوی واټنونه لکه د ښارونو او هیوادونو تر منځ د کیلو متر په واسطه اندازه کوي.

حامد پوښتنه وکړه کیلو متر څه شی دی؟ پلار یې ځواب ورکړ یوزر (۱۰۰۰) متر واټن ته یو کیلو متر وایي یعني.

۱۰۰۰ متره = ۱کیلومتر

مثال: که چیري د دوو ښارونو ترمنځ واټن ٦ کیلو متره وي نوموړی واټن په متر سره حساب کړئ.

٦۰۰۰ متره = ۱۰۰۰ متر + ۱۰۰۰ متر + ۱۰۰۰ متر + ۱۰۰۰ متر+ ۱۰۰۰ متر+۱۰۰۰متر

له پورتني مثال څخه سربېره پردي چې د متر او کیلو متر ترمنځ په اړیکو باندې پوه شو، په دې هم پوه شو که چیرې یو عدد په ۱۰۰۰ کې ضرب شي نو د هم هغه عدد ښي خواته درې صفرونه ږدو او په حاصل ضرب کې لیکو.

پوښتنې:

۱. ۴ کیلو متره له څو مترو سره مساوي کیږي؟
۲. ۷ کیلو متره له څو مترو سره مساوي کیږي؟
۳. ۲۴ کیلو متره څو متره کیږي؟
۴. د کابل او هرات ترمنځ واټن ۱۰۹۳ کیلومتره دی، که چیرې د کابل او قندهار ترمنځ واټن ۵۰۵ کیلومتره وي، د قندهار او هرات ترمنځ واټن معلوم کړئ.

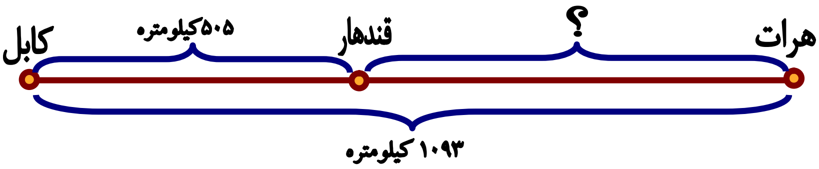

اتم فصل
هندسه

اوه و يشتم لوست: په شکلونو کې د ټکی (نقطې) ټوټه خط، نیمايي خط او خط پيژندنه

هدف: زده کوونکی ټکی (نقط) ټوټه خط، نیمايي خط (شعاع) او خط و پيژني او يو له بله سره توپير وکړای شي.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

تا سو لاندې هندسي شکلونو او نومونو ته پاملرنه وکړئ. او له هر يوه سره چې بلدتيا لرئ نوم يې واخلئ او رسم يې کړئ.

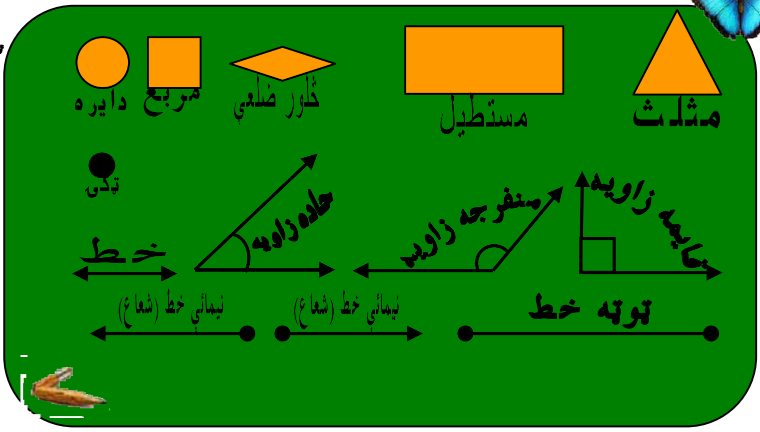

پورتني شکلونه په نظر کې ونيسئ او لاندې پوښتنو ته ځواب ووایاست:

۱- دا (.) نښه چې د پنسل د څوکې په واسطه د کاغذ د پاڼې په مخ اينبودل شوې ده څه نوميږي؟

۲- دا (ب ●———● ا) شکل د څه په نامه یادیږي؟

۳- که چیرې د خپل پنسل څوکه په کاغذ باندې کښیږدو او په مستقیم ډول حرکت ورکړو څه شی لاس ته راځي؟

۴- په لاندي هر یو شکل کې څو توټې خطونه شتوالی لري؟

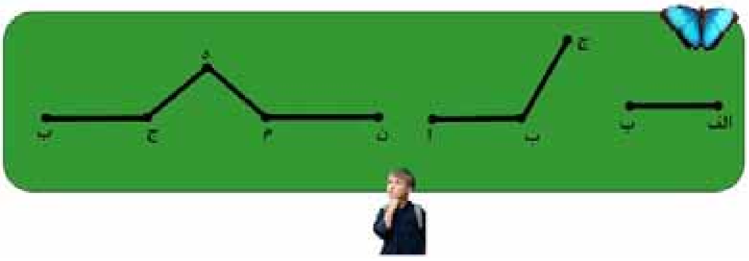

۵- که چیرې د (ا ب) توټه خط ته د ښي او کیڼې خواته امتداد ورکړو کوم هندسي شکل لاس ته راځي.

۶- که چیرې د (ا ب) له ټکي څخه یو مستقیم خط ښي خواته و کېښل شي ادامه ورکړل شي کوم شکل حاصلیږي هغه رسم کړئ.

۷- د کاغذ په مخ باندې له یوه ټکي څخه یو خط رسم کړئ. او دکاغذ په یوه بله برخه کې پاي ته ورسوئ. د پیل او پای ټکو باندې نو مونه کښیږدئ وواياست چې دا خط د څه په نامه یادیږي.

زده کوونکي دې لاندې شکلونه په خپلو کتابچو کې رسم کړي او دهغو نومونه دې ولیکي.

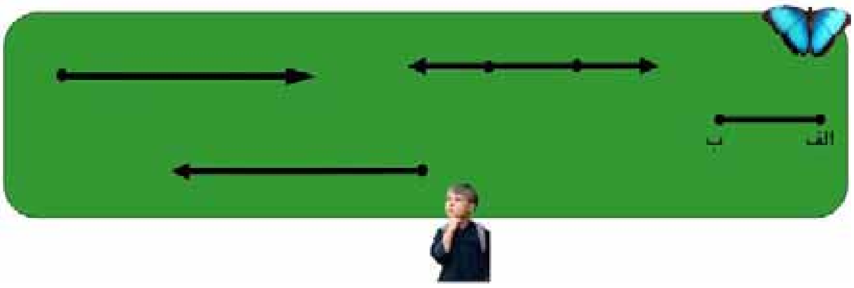

پوښتني:

۱- له دې شکلونو څخه کوم يو يې مستقيم خط، کوم يو يې نيمايي خط(شعاع) او کوم يو يې توته خط دی؟

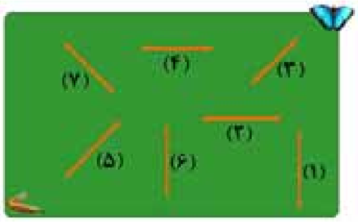

د (۱) ګڼې پوښتني شکلونه په نظر کې ونيسئ. د شکلونو له مخې لاندې پوښتنو ته ځواب ووایاست:

الف: يو مستقيم خط او يوه شعاع يو له بله څخه توپير لري؟

ب: يوه شعاع او يو توته خط يو له بله څه توپير لري؟

ج: يو توته خط او يو مستقيم خط يو له بله څه توپير لري؟

۲- په لاندې شکل کې څو مستقيم خطونه، څو شعاع ګانې او څو توته خطونه دي.

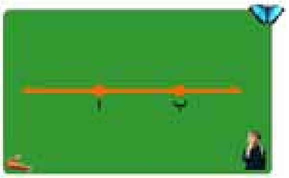

په لاندې شکل کې څو توتې خطونه ليدلی شئ؟ د دوو ټکو په واسطه يې ولیکئ.

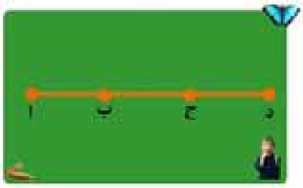

اته ويشتم لوست: د خط د ډولو نو پيژند نه

هدف: زده کوونکي مستقيم خط، منکسر خط، او منحني خط وپيژني او هم يو له بله توپير وکړی شي.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعاليت

د چو کاټ د ننه شکلونو او نومونوته نظر وکړئ.

پورتني شکلونه په نظر کې ونيسئ:

الف: له لاندې شکلونو څخه کوم يو يې منکسر خط دی او کوم يې منکسر خط نه دی؟

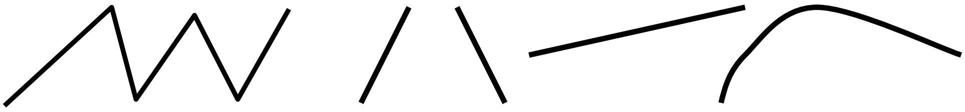

ب: ستاسو د ميز يوه څنډه يا د کتاب يوه څنډه مستقيم توته خط دی او که مستقيم خط؟

ج: دا دوه شکلونه د **ا** ←→ ب او ←——→ يو له بله څه توپير لري؟

د: که چیرې یو تار د خپل دوارو لاسونو په واسطه ښه کش کړئ کوم خط ښیي؟ که چیرې کش یې نکړئ او خپل لاسونه سره نژدې کړئ کوم خط ښیي؟

هـ: په خپل ځان کې او یا په خپل ټولګي کې د خوښیانو نمونه واخلئ چې دمنکسر خط او منحني خط شکلونه ولري.

و: لاندې شکلونه په نظر کې ونیسئ د هر یو شکل د خط نوم په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

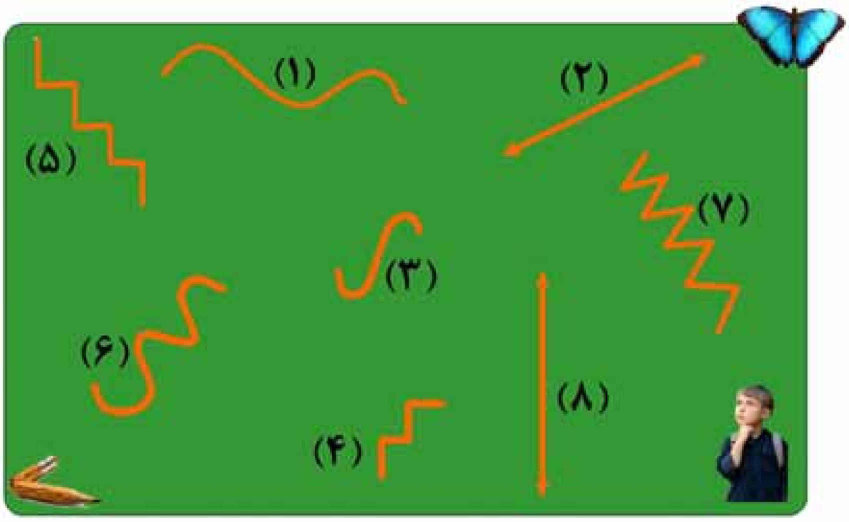

د خپل ژوند په چاپیریال کې د هغو شیانو او شکلونو نمونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ چې د منکسر، منحني او مستقیم خطونو شکل ولري.

نه ويشتم لوست: د زاويو د ډولونو پيژندنه

هدف: زده کوونکي و کړای شي قايمه زاويه له کاغذ څخه جوړه کړي، زده کوونکي د خپلې جوړې کړې قايمې زاويې په کارولو سره حاده زاويه او منفرجه زاويه و پيژني.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعاليت

ګرانو زده‌کوونکو تاسو له پخوا د لاندې شکلونو سره پيژند ګلوي لرئ.

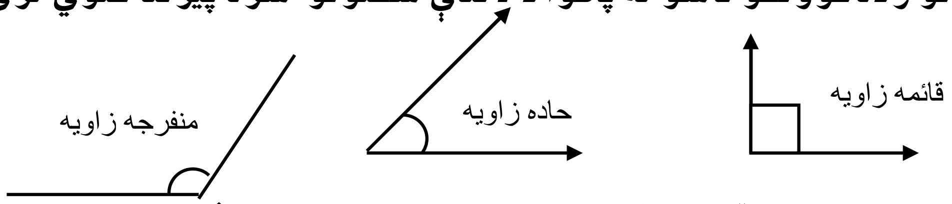

اوس غواړو چې قايمه زاويه په عملي توګه له کاغذ څخه جوړه کړو او له هغې څخه په کار اخېستنې سره نورې زاويې يې وپيژنو.

ګرانو زده‌کوونکو! تاسو هر يو يوه ټوټه کاغذ په لاس کې ونيسئ.

الف: هغه قات کړئ.

ب: قات شوی کاغذ بيا يو په بل باندې داسې قات کړئ چې د قات شوي کاغذ څنډې يو په بل باندې منطبق راشي.

ج: قات شوی کاغذ ګوټ (کنج) يوه قايمه زاويه جوړوي.

د: قات شوی ګوټ (کنج) د کاغذ په مخ باندې کښېږدئ او زاويه رسم کړئ.

هـ: خپله رسم کړې زاويې ته پاملرنه وکړئ وواياست چې د لاندې کومې يوې زاويې سره برابره ده؟ او وواياست له کومې يوې زاويې څخه لويه او له کومې يوې زاويې څخه کوچنۍ ده؟

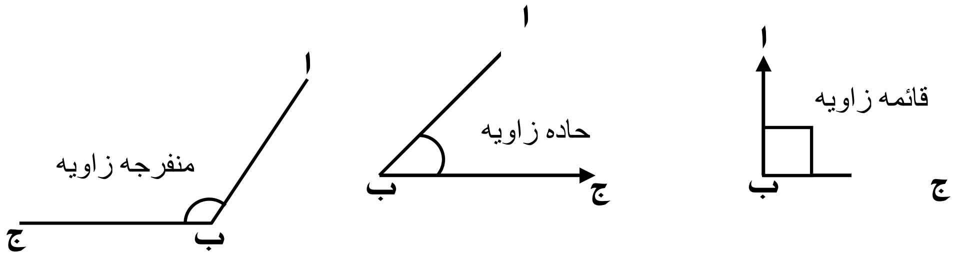

په لاندي شکلونو کې به ووينئ چې ستاسو جوړه کړې زاويه د قايمې زاويې سره برابره ده. او حاده زاويه له هغې څخه کوچنۍ او منفرجه زاويه له هغې څخه لويه ده.

کورني دنده

زده کوونکي دې د کاغذ له يوې ټوټې څخه قايمه زاويه جوړه کړي او ټولګي ته دې راوړي.

پوښتنې:

۱- د خپلې جوړې کړې زاویې په کارولو سره لاندې شکلونه په خپلو کتابچو کې رسم او هغه زاویې پر تله کړئ وواياست. هر یو شکل څو زاویې لري او هم د هر شکل نوم ولیکئ.

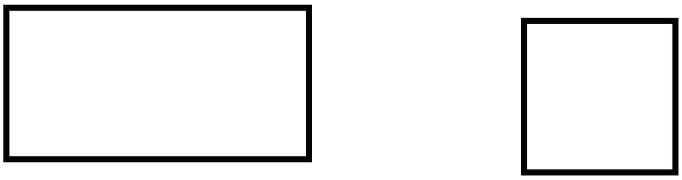

د پرتله کولو وروسته به تاسو ووینئ چې مربع د څلورو قایمو زاویو لرونکې او مستطیل هم څلور قایمې زاویې لري او هم وواياست چې د هغو تر منځ توپیر څه شی دی؟

۲- د خپلې جوړې کړې زاویې څخه کار واخلئ، د حاده، قایمه او منفرجه زاویې په لاندې شکلونو کې وښیاست.

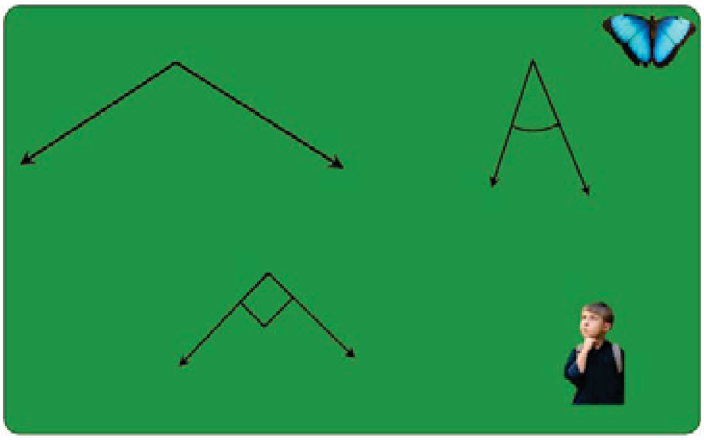

۳- د خپلې قايمې جوړې کړې زاويې څخه په کار اخستنې سره دلاندې شکلونو زاويې اندازه کړئ او ووایاست چې په هر شکل کې څو قايمې زاويې ليدل کېږي او هم دغو حاده او منفرجه زاويې وښياست.

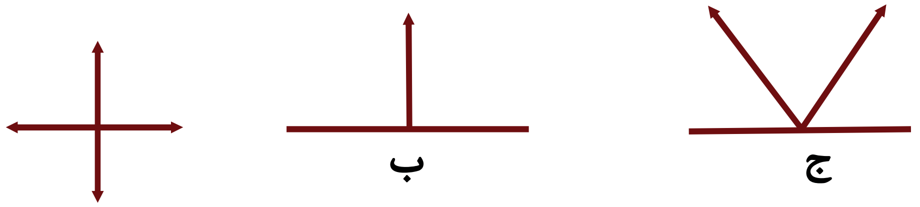

۴- په لاندې شکلونو کې څو حاده زاويې څو منفرجه زاويې او څو قايمه زاويې ليدل کېږي.

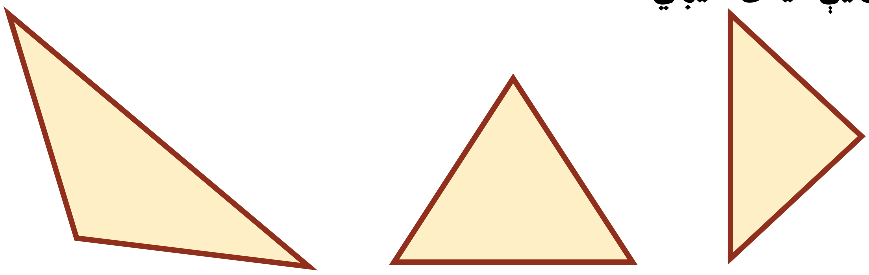

۵- ووایاست ګندونکې، معماران، ترکاڼان، فلزکاران، د کاليو پريکولو کور جوړولو، د ورونو چوکاټونو، ميز او نور د اړتياو سامان له پاره د يوې آلې څخه چې د (کج) په نامه يادېږي کار اخلي؟ د هغې ګوټ (کنج) د کومې زاويې سره برابره ده؟

د خپل ټولګي او کور اسبابونو ته ښه ځير شئ، د حاده، قايمه او منفرجه زاويې چې په نظر مو راځي وليکئ.

نهم فصل

خلاص او تړلې شکلونه

دېرشم لوست: د خلاص او تړلو شکلونو پېژندنه

هدف: زده کوونکي وکړای شي خلاص او تړلې شکلونه يو له بله سره توپير او تشخيص کړي.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعاليت

پاملرنه وکړئ:

دا ⌐ يو خلاص شکل دی او دا ⌂ يو تړلی شکل دی. دا ∿ يوه خلاصه منحني او دا ◯ يوه تړلې منحني ده.

۱- په لاندې شکلونو کې د هغو کوم يو شکل خلاص او کوم يو يې تړلی دی؟

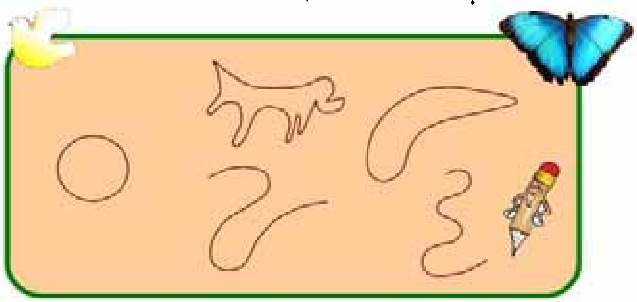

۲- په لاندې منحني ګانو کې کوم يوه يې خلاصه او کوم يوه يې تړلې ده؟

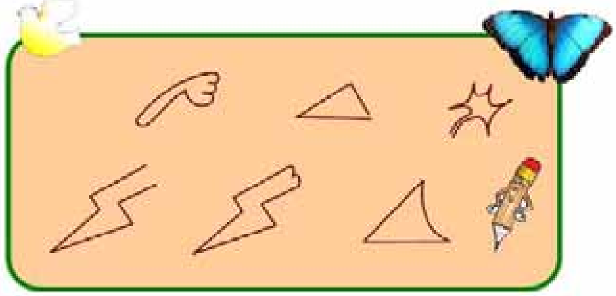

کورنۍ دنده

په خپله خوښه يو خلاص شکل او يو تړلی شکل رسم کړئ.

۳- الف: آیا مثلث یو خلاص شکل دی او که تړلی؟

ب: آیا مربع یو خلاص شکل دی او که تړلی؟

ج: آیا مستطیل یو خلاص شکل دی او که تړلی؟

هـ : آیا دایره یوه خلاصه منحني ده او که تړلې؟

۴- د لاندې شکلونو څخه کوم یو یې تړلي او کوم یو یې خلاص دي؟

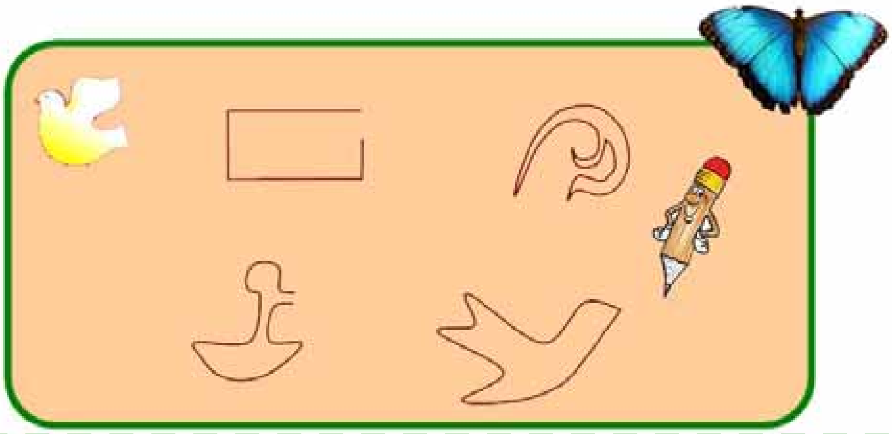

۵- کوم خلاص او تړلي شکلونه چې په خپل ټولګي کې وینئ وښیاست.

۶- د دریو ټوټه خطونو، څلورو ټوټه خطونو، په واسطه خلاص او تړلي شکلونه رسم کړئ.

يو ديرشم لوست: تخميني او دقيق اندازه کول

هدف: د زده کوونکو حدس په اندازه کولو کې وده کوي او حقيقت ته نژدې کيږي.

لومړی د لاندې هر يوه توته خط اندازه تخمين کړئ او بيا د هر يوه اوږدوالی دخط کش په واسطه اندازه کړئ او په غور سره وګورئ چې ستاسو تخمين واقعيت ته تر کومه حده نږدې دی.

د درکړل شوو توته خطونو د تخمين او دقيق اندازه کولو وروسته مخامخ جدول بشپړ کړئ.

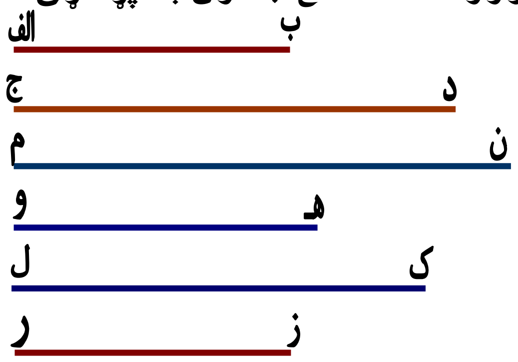

توته خطونه	تخميني اندازه	دقيق اندازه
ب الف		
د ج		
ن م		
هـ و		
ك ل		
ز ر		

کورنی دنده

زده کوونکي دې د پورتنيو توته خطونو اوږدوالی په نظر کې ونيسي. له اوږده توته خط څخه دې د لنډ توته خط خواته ترتيب او وليکي.

مشق او تمرین

لاندې جدول ته پاملرنه وکړئ هر ګروپ دې د لاندې جدول په ډول یو جدول رسم کړي، د ګروپونو د یوه، یوه زده کوونکي تنه او اندامونه دې د مثال په توګه لــومړی تخمین او وروسته دې په دقیقه توګه اندازه کړي.

د هر ګروپ د زده کوونکو نومونه	د تنې اندازه		د ملا اندازه		د سر د شاواو خوا اندازه	
	تخمینی	دقیق	تخمیني	دقیق	تخمیني	دقیق

هــر ګــروپ دې د اړونــد جــدول د بشپړولو وروســته پــه خپلــه د ګروپ زده کوونکي پرتله کړي چې د کوم یوه زده کوونکي تخمین حقیقت تــه ډیــر نــژدی دی. او هغــه دې یادداشــت کــړي او بیــا دې لومړی تن د هر ګروپ سره پرتله شي په ګروپونو کې دې لــومړی، دویم او دریم معلوم کړي او ممتاز زده کوونکي دې پیدا کړي.

کورنی دنده

هرزده کــوونکی دې د ښــوونځي او کــور تــرمنځ واټــن پــه پښــو ووهي لومړی دې د عادي قــدمونو د شــمیر پــه واســطه تخمــین کړي او ودې لیکي بیا دې قدم کړي او پرتله دې کړي چــې تخمــین یې تر کومې اندازې پــورې حقیقــت تــه نــژدې دی، پــه وروســتي لوست کې دې نورو زده کوونکو ته ووایې.

دوه دېرشم لوست: د مربع، مستطیل او مثلث د محیط (چاپیریال) پیدا کول

هدف: زده کوونکي محیط د ټولو خوا و (چاپیریال) مفهوم وپیژني، د مربع، مثلث او مستطیل محیط اندازه کړئ شي.

لاندې شکل ته پاملرنه وکړئ:

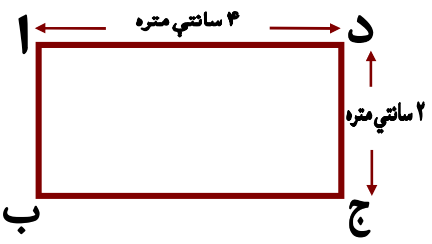

پورته شکل یو ترلی شکل دی که چیرې د (۱) له ټکي څخه وخوځیږو او د هغه په ټولو ضلعو باندې په ترتیب سره ولاړ شو او بیا د (۱) ټکي ته راورسیږو په حقیقت کې د مستطیل ټولې خواوې مو وهلې دي چې دا د شا او خوا (چاپیریال) واټن د مستطیل محیط بلل کیږي.

څرنګه چې د مستطیل مخامخ ضلعې یو له بله سره مساوي دي. نو د نوموړي مستطیل د ضلعو مجموعه ۱۲ سانتي متر=۲+۴+۲+۴ کیږي.

په دې صورت کې د راکړل شوي مستطیل محیط ۱۲ سانتي متره دی. څرنګه چې مربع هم ۴ مساوي ضلعې لري نو د مربع د څلورو واړو ضلعو مجموعه د هغې محیط بلل کیږي او همدارنګه د مثلث د درې واړو ضلعو مجموعه د هغه د محیط څخه عبارت ده.

پوښتنې:

۱- په لاندې مستطیل کې د دوو ضلعو اوږدوالی درکړل شوی دی، د دوو نورو ضلعو اوږدوالی اندازه کړئ او محیط یې په لاس راوړئ.

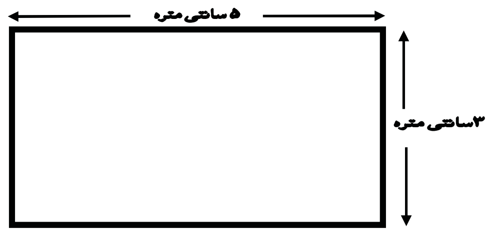

۲- که چیرې د یوې مربع هره ضلعه ۱۲ سانتي متره وي د نوموړې مربع محیط پیدا کړئ.

۳- که چیرې د یوه تولګي اوږدوالی ۸ متره او سوریې ۴ متره وي محیط یې پیدا کړئ.

۴- د یوې مربع محیط چې د هرې ضلعې اوږدوالی یې ۴ سانتي متره دی د هغه مستطیل له محیط سره یې پرتله کړئ چې اوږدوالی یې ۶ سانتي متره او سور یې ۲ سانتي متره وي؟

۵- که چیرې د یوه مستطیل شکلي بڼ اوږدوالی ۳۵۰ متره او سور یې ۲۳۰ متره وي څو متره اغزن سیم ته اړتیا ده تر څو د بڼ شا او خوا (چاپیر یال) وتړي.

۶- د هغه فرش محیط پیدا کړئ داسې یوه کوټه چې اوږدوالی یې ۴ متره او سور یې ۳ متره وي فرش کړئ او په کار یووړل شي؟

۷- د خط کش او خپل قایمې جوړې کړې زاویې په کارولو سره یوه مربع رسم کړئ چې د هرې ضلعې اوږدوالی یې ۵ سانتي متره وي.

کورنۍ دنده

د کاغذ له یوې پاڼې څخه یو مستطیل پرېکړئ چې اوږدوالي یې ۷ سانتي متره او سور یې ۳ سانتي متره وي.

۸- په لاندې شکل کې څو مستطیلونه او څو مثلثونه دي د هرې ضلعې اوږدوالی اندازه کړئ محیطونه یې معلوم کړئ.

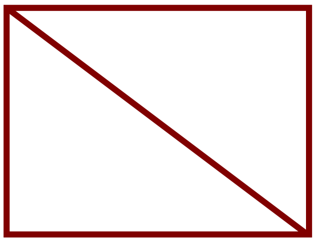

۹- په لاندې شکل کې د (ز) او (ح) ټکی او همدارنګه د (هـ) او (و) ټکي یو له بل سره ونښلوئ.

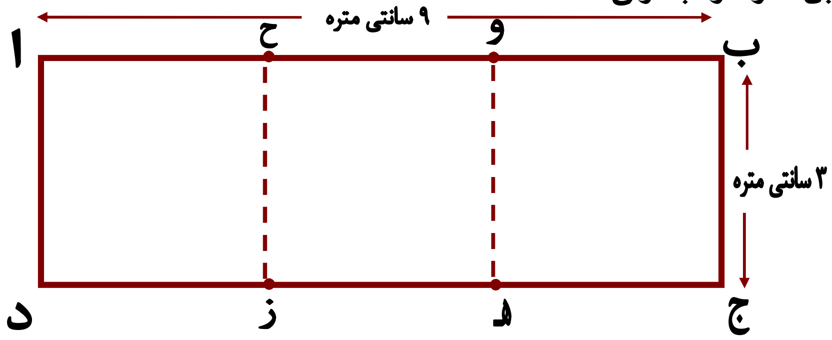

الف: څو مستطیلونه او څو مربع ګانې لیدلای شئ؟

ب : د هرې یوې مربع محیط معلوم کړئ؟

ج : د هر یوه مستطیل محیط معلوم کړئ.

کورنۍ دنده

که چیرې د یوه مثلث اضلاع وې په ترتیب سره ۷،۳ او ۵ سانتي متره وي محیط یې پیدا کړئ.

لسم فصل

د کتلې، وخت او مایعاتو اندازه کول

دري دیرشم لوست: د کتلې د اندازه کولو واحد (کیلوګرام)

هدف: زده کوونکي د کتلې د اندازه کولو بین المللی واحد وپیژني او په ورځني ژوند کې ورځخه کار واخستلی شي.

د تلې شکل ته چې د هغې په پلو کې مڼې او د کیلوګرام وزنونه ایښودل شوي دي پاملرنه وکړئ.

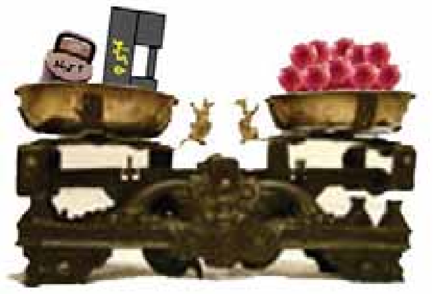

کیلوګرام: د دې له پاره چې د کتله لرونکو شیانو د پلورلو او رانیولو تاکل په ځیر سره وشي. له هغو وزنونو څخه کار اخیستل کیږي. چې د تولو د پاره پیژندل شوي دي. چې د دې دېر نامتو وزن ۱ کیلو ګرام دی. چې په مخامخ شکلونو کې یې ښه لیدلی شئ.

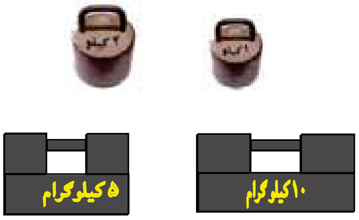

د ۱ کیلو ګرام څخه لوی وزنونه یعنې ۲ کیلوګرامه، ۵ کیلوګرامه، ۱۰ کیلوګرامه او ۲۰ کیلوګرامه دي هم د کار اخیستلو وړ دي او کار ورځخه اخلي. د دېرو کوچنیو شیانو داندازه کولو د پاره د کوچنیو وزنونو څخه چې هغه هم پیژندل شوي دي کار اخیستل کیږي.

لاندې شکلونو ته پاملرنه وکړئ. ډېر درانه او ډېر سپك وزنونه په ترتيب سره په خپلو کتابچو کې وليکئ.

زده کوونکي: ښاغلی ښوونکی! گرام څه شی دی؟

ښوونکی: ۱ گرام په تقريبي ډول د ۱۰ عدسو (نسکو) په اندازه دی.

زده کوونکی: ښاغلی ښوونکی! نو ۱ کيلو گرام څو گرامه دی؟

ښوونکی: گرانو زده‌کوونکو! بايد پوه شئ چې ۱ کيلو گرام مساوي له ۱۰۰۰ گرامه سره کيږي.

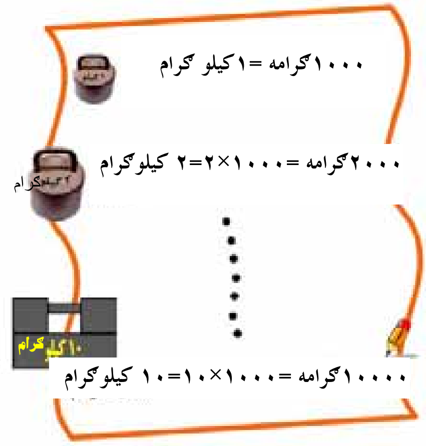

د گروپونو هر يو زده کوونکی دې د پورتنيو وزنونو په ډول، دوه، دوه وزنونه د خټو څخه جوړ او سباته دې ټولگي ته راوړي.

مشق او تمرين

۱- که چېرې د ۱ کيلو ګرام وزن ونه لرئ څرنګه کولی شئ د نورو وزنونو په کارولو سره يو کيلو ګرام منې اندازه کړئ؟

۲- د <، = او > نښو څخه کار واخلئ تش ځايونه په مناسبو نښو سره ډك کړئ؟

۵ کيلو ګرامه	□	۵۰۰۰ ګرامه
۵۰۰۰ ګرامه	□	۱۰۰ ګرامه+ ۲۰۰ ګرامه+۴۰۰ ګرامه
يو ۵۰ ګرامه او درې ۲۰ ګرامه	□	۱۰۰ ګرامه
۵۰۰ ګرامه	□	نيم کيلو ګرام
۵۰۰ ګرامه	□	دوه ، ۲۰۰ ګرامه ، يوه ۵۰ ګرامه او درې ۱۰ ګرامه
۷ کيلو ګرامه کچالو	□	۷۰۰۰ ګرامه يوه بوجۍ پنبه

۳- يو هټۍ وال د تلې په يوه پله کې د ۵ کيلو ګرامو يو وزن او په بله کې يې يوه دانه هندوانه کېښودله ويې ليدل چې هندوانه سپکه ده. نو کله چې د تلې په بله پله کې يې د ۱ کيلو ګرام وزن کېښود تلې د تعادل حالت ونيو وواياست چې د هندوانې د روندوالی څومره دی؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د قوطيانو د نارنج، کدو له پلو، يا نورو شيانو څخه تله جوړه کړي او تولګي ته دې راوړي.

زده کوونکی: ښاغلی ښوونکی! ډېر درانده شیان د څه شي په واسطه اندازه کوي؟

ښوونکی: ګرانو زده‌کوونکو ډېر زیات درانده شیان لکه بار لرونکي موټرونه او نور د ټن په واسطه اندازه کوي.

زده کوونکی: ښاغلی ښوونکی! ټن څه شی دی؟

ښوونکی: یو کیلو ګرام مو وپېژنده باید پوه شئ چې ۱۰۰۰ کیلو ګرامه یو ټن کیږي.

۱۰۰۰ کیلو ګرامه = ۱ ټُن

۲۰۰۰ کیلو ګرامه = ۱۰۰۰×۲ = ۲ ټُن

کورنۍ دنده

که چیرې یو موټر د بار سره ۱۲۰ ټن وزن ولري او د موټر وزن ۲۰ ټنه وي د موټر د بار وزن پیدا کړئ.

د ساعت (ګړی) پیژندنه

هدف: ۱- زده کوونکی د ګړیو له مودل څخه د ګړیو د پیژندلو له پاره کار واخلي.
۲- زده کوونکي ساعت (ګړۍ) د وخت د واحد په توګه وپیژني، زده کوونکي د ګړۍ او دقیقه ښودونکي ترمنځ په اړیکو باندې پوه شي.

د ساعت لوستل:

ګرانو زده‌کوونکو! که چیرې کوم وخت موساعت لیدلی وي د ساعت مخ یا ابره په ۱۲ مساوي برخو ویشل شوی ده چې ددوو پرله پسې رقمو نو ترمنځ اړوندواټن یو ساعت را ښیي کله چې د ساعت ښوونکی عقربه ددووپرله پسې رقمونو ترمنځ واټن ووهي یو ساعت را ښیي، چې ددې وخت په اوږدوالي کې د دقیقې ښودونکې عقربه دساعت د ابرې بشپړه دوره وهي، دیوه ساعت دوخت او ږدوالي په ۶۰ مساوي برخو ویشلې ده چې هرې برخې ته دقیقه ویل کیږي او همدارنګه دهر دوو پرله پسې رقمونو ترمنځ واټن په پنځو مساوي برخو ویشل شوي ده چې هره برخه، یې یوه دقیقه را ښیي.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

زده کوونکی دې لاندې پوښتنو ته ځواب ووایي.

د کارك یا کاغذ په یوې ټوټې باندې دګیلاس یا پیالې په مرسته یوه دایره رسم کړئ ددې دایرې محیط په ۱۲ مساوي برخو وویشئ هره برخه په مسلسله توګه د ارقامو په واسطه، له (۱) څخه تر (۱۲) پورې وښیاست دوه عقربې چې اوږدوالی یې یو له بله سره توپیرولري جوړې کړئ بیا دا عقربې ددایرې په مرکز کې د یوه سنجاق یا ستنې په واسطه ونښلوئ چې په حقیقت کې د یوه ساعت مودل مو بشپړکړی دی او د هغه په واسطه لاندې مختلف وختونه وښیاست.

۱-۶بجې، ۲- ۶ بجې او ۵ دقیقې، ۳- ۷ بجې او ۱۵ دقیقې ۴-۴ بجې او ۳۰ دقیقې،۵-۳بجې او ۴۵ دقیقې ۶-آیا ویلای شئ چې ستاسو ښوونځی په څو بجو پیل کیږي ۷- آیا ویلای شئ که چیرې د ساعت ښودونکی عقربه یوه بشپړه دوره ووهي څو ساعته تیر شوي دي؟

څلور دېرشم لوست: ساعت (ګړۍ) پېژند نه

هدف: زده کوونکي ګړۍ وپېژني، د ګړۍ ښودونکی، دقيقه ښودونکی او ثانيه ښودونکی په موقعيت سره وخت تشخيص او ولوستلای شي.

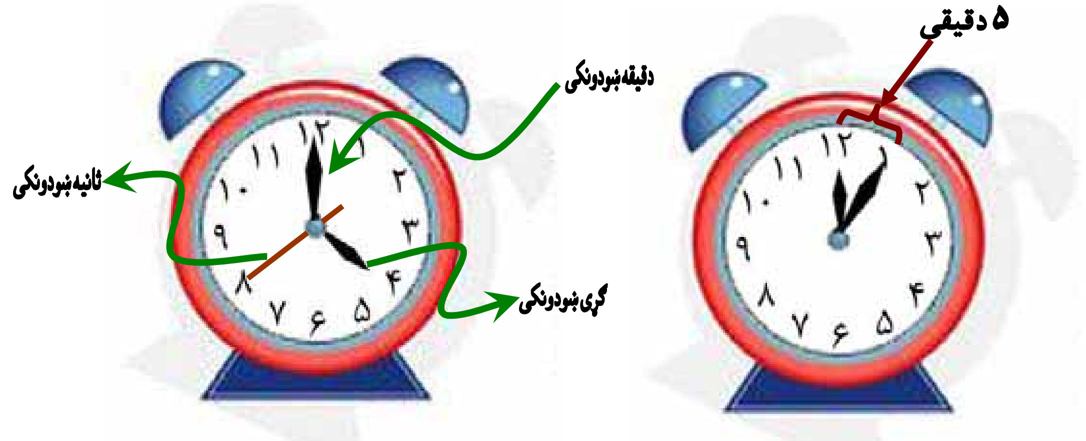

د ساعت په يوه مخ باندې چې په عمومي توګه دايره وي شکل لري ۱۲ عددونه په معلومو ځايونو کې وينئ، د هرو دواړو عددونو په منځ کې ۵ واړه خطونه يا نقطې دي کوم وخت چې ثانيه ښودونکی له يوه عدد څخه پيل وکړي او يوه بشپړه دوره ووهي دقيقه ښودونکی له يوې نقطې څخه بلې نقطې ته رسيږي، ويل کيږي چې يوه دقيقه تيره شوې ده. که چيرې دقيقه ښودونکی له يوه عدد څخه په حرکت پيل وکړي د يوې بشپړې دورې وهلو وروسته يعني له ۶۰ نقطو يا خطونو څخه تير شي چې په حقيقت کې ۶۰ دقيقې يا يو ساعت تير شوی دی په دې صورت کې د ساعت ښودونکی عقربه له يوه عدد څخه بل عدد ته رسيږي نو په دې صورت کې ليکلی شو چې:

۶۰ دقيقې = ۱ ساعت

۶۰ ثانيې = ۱ دقيقه

۱۰ پاتې ۵ ته

د ساعت لوستل:

ب

الف

که چیرې د الف شکل ګړۍ ته پاملرنه وکړئ لیدل کیږي چې دقیقه ښودونکی د ۱۲ د عدد مخامخ او ګړۍ ښودونکی د ۴ د عدد په مقابل کې قرار لري داسې لوستل کیږي چې ګړۍ ۴ بجې دي. او یا داسې ۴:۰۰.

اوس که چیرې دقیقه ښودونکی له ۱۲ څخه حرکت وکړي لکه د (ب) شکل د ۳ د عدد په مقابل کې قرار ونیسي د ګړۍ ښودونکی ځای هم د ۴ رقم څخه بدلون کوي په دې حالت کې ګړۍ داسې لوستل کیږي له څلورو څخه پنځلس دقیقې تیرې دي یا ۴:۱۵ یا پنځلس د پاسه ۴ بجې دي.

پوښتنې:

۱. لاندې شکلونو ته ځیر شئ، وختونه لکه د ښې خوا د ساعت وختونه په دوو طریقو سره په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

۳:۴۵

۱۵ پاتې ۴ ته

او یا ۱۵ کم ۴ بجې دي

۲. مخامخ شکل په خپلو کتابچو کې رسم کړئ.

رسم ته ځیر شئ لکه د ۵، ۱۰، او ۱۵ عددونه د ګړی د دایرې څخه د باندې د نورو عددونو مخې ته په ترتیب سره د ۵،۵ په زیاتولو د هغه مناسب عدد ولیکئ په پای کې وواياست چې د ۱۲ په عدد باندې کوم عدد لیکل کیږي، لیکل شوی عدد څه شئ ښیي؟

لاندې هر یو ساعت په خپلو کتابچو کې رسم کړئ او وواياست هره یوه یې کوم وخت ښیي، ساعتونه په پام کې ونیسئ د هر ساعت وخت په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

پنځه دېرشم لوست: د ساعت په واسطه د وخت ټاکل

هدف: زده کوونکي وکړای شي د ساعت په واسطه خپل د کار وخت تنظيم او برابر کړي.

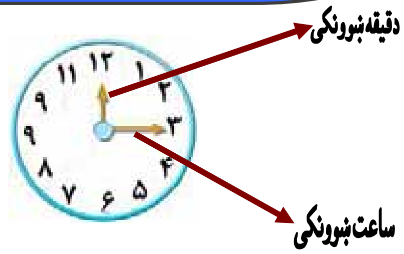

۱. پورتنی هر يو شکل کوم وخت راښيي؟

۲. يو له بله څه توپير لري؟

۳. ساعت ښوونکی او دقيقه ښوونکی يو له بله څه توپير لري؟

۴. د ساعت مخ په څو مساوي برخو ويشل شوی دی؟

۵. که چيرې د ساعت ښوونکي عقربه د ۳ د عدد مخامخ او دقيقه ښوونکی عقربه د ۲ د عدد مخامخ وي. کوم وخت راښيي؟

۶. په ساعت کې د ۲ او ۳ دوو عددو تر منځ څو دقيقې دي؟

لاندې ساعتونه د نمونې په توګه درکړل شوي دي هغو ته ځير شئ.
د هغو د هر يوه تر لاندې تش ځای شته. اړوند وخت يې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

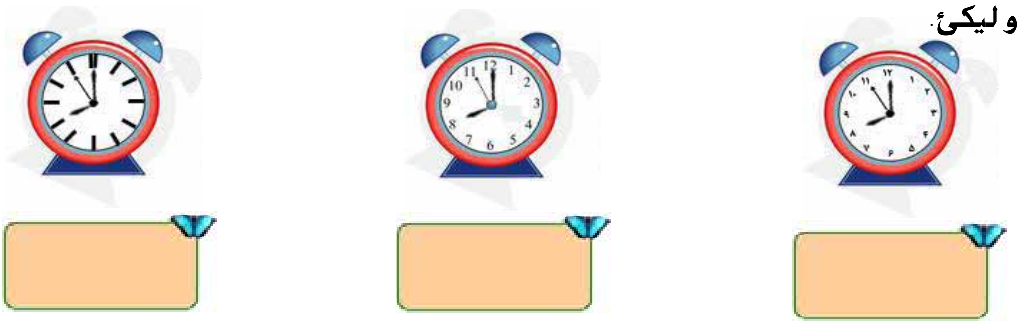

د پورته ساعتونو رسمونو ته پاملرنه وکړئ او ځوابونه يې ووایاست.

الف: درې واړه ساعتونه يو له بله څه توپير لري؟

ب: که چيرې دقيقه ښودونکی د ۱۲ له عـدد څخـه د ۲ عددته ورسـيږي نو موږي ساعتونه کوم وخت ښيي؟

ج: که چيرې دقيقه ښودونکی له ۱۲ څخه حرکت وکـړي او د ٦ عـدد تـه ورسـيږي په پورتنيو شکلونو کې ساعتونه څو بجې راښيي.

د: که چيرې دقيقه ښودونکی د ۱۲ له عدد څخه حرکـت وکـړي او يـوه بشپړه دوره ووهي او بيا د ۱۲ عدد ته را ورسيږي هر يو ساعت کـوم وخت راښيي؟

پوښتنې:

لاندې عبارتونه بشپړ کړئ د ساعتونو عقربې په خپلو کتاپچو کې رسم کړئ.

۱. زه له خوبه په............................. بجو ویښیږم.

۲. زموږ ښوونځی په........................ بجو پیل کیږي.

۳. زه د غرمې ډوډۍ په...................... بجو خورم.

۴. زه په........................ بجو کورنۍ دنده سرته رسوم.

۵. زه په........................ بجو له ښوونځي څخه رخصت کیږم.

زده کوونکي دې د یوه ساعت مودل له کاغذ څخه قیچي کړي او د مازیګر د لمانځه وخت دې په هغه کې وښيي.

شپږ دېرشم لوست: اونۍ ، میاشتې او کال

هدف: زده کوونکي وکړای شي، اونۍ، میاشت او کال وپېژني.

۲۴ ساعته	=	یوه شپه او ورځ
۷ شپې او ورځې	=	یوه اونۍ
۴ (اونۍ)	=	یوه میاشت
۳۰ ورځې	=	یوه میاشت
۱۲ میاشتې	=	یو کال
۳٦۵ ورځې	=	یو کال
۴ فصله	=	یو کال

لاندې تش ځایونه د حل شوي مثال په توګه په مناسبو عددونو سره ډك کړئ!

مثال:

یوه میاشت ___۳۰___ ورځې ده.

یو کال ______ ورځې دی.

یوه اونۍ ______ ورځې ده.

یوه میاشت ______ اونۍ ده.

یو کال ______ میاشتې دی.

اوه دېرشم لوست: د جنتري پېژندنه

هدف: زده کوونکي جنتري وپېژني او د هغې څخه کار واخستلی شي.

حمل - ورى ۱۳۸۵ (March – April 2006)

جمعه fri	پنجشنبه thu	چهارشنبه wed	سه شنبه tue	دوشنبه mon	یکشنبه sun	شنبه sat
۴ (24)	۳ (23)	۲ (22)	۱ (21)			
۱۱ (31)	۱۰ (30)	۹ (29)	۸ (28)	۷ (27)	۶ (26)	۵ (25)
۱۸ (7)	۱۷ (6)	۱۶ (5)	۱۵ (4)	۱۴ (3)	۱۳ (2)	۱۲ (April 1)
۲۵ (14)	۲۴ (13)	۲۳ (12)	۲۲ (11)	۲۱ (10)	۲۰ (9)	۱۹ (8)
	۳۱ (20)	۳۰ (19)	۲۹ (18)	۲۸ (17)	۲۷ (16)	۲۶ (15)

ثور - غويی ۱۳۸۵ (April – May 2006)

جمعه fri	پنجشنبه thu	چهارشنبه wed	سه شنبه tue	دوشنبه mon	یکشنبه sun	شنبه sat
۱ (21)					۳۱ (21)	۳۰ (20)
۸ (28)	۷ (27)	۶ (26)	۵ (25)	۴ (24)	۳ (23)	۲ (22)
۱۵ (5)	۱۴ (4)	۱۳ (3)	۱۲ (2)	۱۱ (May 1)	۱۰ (30)	۹ (29)
۲۲ (12)	۲۱ (11)	۲۰ (10)	۱۹ (9)	۱۸ (8)	۱۷ (7)	۱۶ (6)
۲۹ (19)	۲۸ (18)	۲۷ (17)	۲۶ (16)	۲۵ (15)	۲۴ (14)	۲۳ (13)

جوزا - غبرګولی ۱۳۸۵ (May – June 2006)

جمعه fri	پنجشنبه thu	چهارشنبه wed	سه شنبه tue	دوشنبه mon	یکشنبه sun	شنبه sat
۵ (26)	۴ (25)	۳ (24)	۲ (23)	۱ (22)		
۱۲ (2)	۱۱ (June 1)	۱۰ (31)	۹ (30)	۸ (29)	۷ (28)	۶ (27)
۱۹ (9)	۱۸ (8)	۱۷ (7)	۱۶ (6)	۱۵ (5)	۱۴ (4)	۱۳ (3)
۲۶ (16)	۲۵ (15)	۲۴ (14)	۲۳ (13)	۲۲ (12)	۲۱ (11)	۲۰ (10)
		۳۱ (21)	۳۰ (20)	۲۹ (19)	۲۸ (18)	۲۷ (17)

سرطان - چنګاښ ۱۳۸۵ (June – July 2006)

جمعه fri	پنجشنبه thu	چهارشنبه wed	سه شنبه tue	دوشنبه mon	یکشنبه sun	شنبه sat
۲ (23)	۱ (22)					۳۱ (22)
۹ (30)	۸ (29)	۷ (28)	۶ (27)	۵ (26)	۴ (25)	۳ (24)
۱۶ (7)	۱۵ (6)	۱۴ (5)	۱۳ (4)	۱۲ (3)	۱۱ (2)	۱۰ (July 1)
۲۳ (14)	۲۲ (13)	۲۱ (12)	۲۰ (11)	۱۹ (10)	۱۸ (9)	۱۷ (8)
۳۰ (21)	۲۹ (20)	۲۸ (19)	۲۷ (18)	۲۶ (17)	۲۵ (16)	۲۴ (15)

اسد - زمری ۱۳۸۵ (July – August 2006)

جمعه fri	پنجشنبه thu	چهارشنبه wed	سه شنبه tue	دوشنبه mon	یکشنبه sun	شنبه sat
۶ (28)	۵ (27)	۴ (26)	۳ (25)	۲ (24)	۱ (23)	
۱۳ (4)	۱۲ (3)	۱۱ (2)	۱۰ (August 1)	۹ (31)	۸ (30)	۷ (29)
۲۰ (11)	۱۹ (10)	۱۸ (9)	۱۷ (8)	۱۶ (7)	۱۵ (6)	۱۴ (5)
۲۷ (18)	۲۶ (17)	۲۵ (16)	۲۴ (15)	۲۳ (14)	۲۲ (13)	۲۱ (12)
			۳۱ (22)	۳۰ (21)	۲۹ (20)	۲۸ (19)

سنبله - وږی ۱۳۸۵ (August – September 2006)

جمعه fri	پنجشنبه thu	چهارشنبه wed	سه شنبه tue	دوشنبه mon	یکشنبه sun	شنبه sat
۳ (25)	۲ (24)	۱ (23)				
۱۰ (September 1)	۹ (31)	۸ (30)	۷ (29)	۶ (28)	۵ (27)	۴ (26)
۱۷ (8)	۱۶ (7)	۱۵ (6)	۱۴ (5)	۱۳ (4)	۱۲ (3)	۱۱ (2)
۲۴ (15)	۲۳ (14)	۲۲ (13)	۲۱ (12)	۲۰ (11)	۱۹ (10)	۱۸ (9)
۳۱ (22)	۳۰ (21)	۲۹ (20)	۲۸ (19)	۲۷ (18)	۲۶ (17)	۲۵ (16)

۱- د حمل میاشت پیدا کړئ. په حمل کې ۱۷ د حمل په کومه ورځ راځي؟

۲- د سرطان میاشت کومه ده؟ د سرطان ۱۱ نېټه په کومه ورځ راځي.

۳- نورې میاشتې هم په دغه ډول تر کار لاندې ونیسئ!

میزان - تله ۱۳۸۵

September 2006 October — شعبان المعظم ۱۴۲۷ رمضان المبارک

شنبه sat	یکشنبه sun	دوشنبه mon	سه شنبه tue	چهارشنبه wed	پنجشنبه thu	جمعه fri
۱ 23	۲ 24 رمضان المبارک	۳ 25	۴ 26	۵ 27	۶ 28	۷ 29
۸ 30	۹ October	۱۰ 2	۱۱ 3	۱۲ 4	۱۳ 5	۱۴ 6
۱۵ 7	۱۶ 8	۱۷ 9	۱۸ 10	۱۹ 11	۲۰ 12	۲۱ 13
۲۲ 14	۲۳ 15	۲۴ 16	۲۵ 17	۲۶ 18	۲۷ 19	۲۸ 20
۲۹ 21	۳۰ 22					

عقرب - لرم ۱۳۸۵

October 2006 November — رمضان المبارک ۱۴۲۷ شوال المکرم

شنبه sat	یکشنبه sun	دوشنبه mon	سه شنبه tue	چهارشنبه wed	پنجشنبه thu	جمعه fri
		۱ 23	۲ 24 شوال المکرم	۳ 25	۴ 26	۵ 27
۶ 28	۷ 29	۸ 30	۹ 31	۱۰ November	۱۱ 2	۱۲ 3
۱۳ 4	۱۴ 5	۱۵ 6	۱۶ 7	۱۷ 8	۱۸ 9	۱۹ 10
۲۰ 11	۲۱ 12	۲۲ 13	۲۳ 14	۲۴ 15	۲۵ 16	۲۶ 17
۲۷ 18	۲۸ 19	۲۹ 20	۳۰ 21			

قوس - لیندی ۱۳۸۵

November 2006 December — ذیقعده الحرام ۱۴۲۷

شنبه sat	یکشنبه sun	دوشنبه mon	سه شنبه tue	چهارشنبه wed	پنجشنبه thu	جمعه fri
				۱ 22 ذیقعده الحرام	۲ 23	۳ 24
۴ 25	۵ 26	۶ 27	۷ 28	۸ 29	۹ 30	۱۰ December
۱۱ 2	۱۲ 3	۱۳ 4	۱۴ 5	۱۵ 6	۱۶ 7	۱۷ 8
۱۸ 9	۱۹ 10	۲۰ 11	۲۱ 12	۲۲ 13	۲۳ 14	۲۴ 15
۲۵ 16	۲۶ 17	۲۷ 18	۲۸ 19	۲۹ 20	۳۰ 21	

جدی - مرغومی ۱۳۸۵

December 2006 January 2007 — ذیحجه الحرام ۱۴۲۷ محرم الحرام ۱۴۲۸

شنبه sat	یکشنبه sun	دوشنبه mon	سه شنبه tue	چهارشنبه wed	پنجشنبه thu	جمعه fri
۳۰ 20 محرم الحرام						۱ 22 ذیحجه الحرام
۲ 23	۳ 24	۴ 25	۵ 26	۶ 27	۷ 28	۸ 29
۹ 30	۱۰ 31	۱۱ January	۱۲ 2	۱۳ 3	۱۴ 4	۱۵ 5
۱۶ 6	۱۷ 7	۱۸ 8	۱۹ 9	۲۰ 10	۲۱ 11	۲۲ 12
۲۳ 13	۲۴ 14	۲۵ 15	۲۶ 16	۲۷ 17	۲۸ 18	۲۹ 19

دلو - سلواغه ۱۳۸۵

January 2007 February — محرم الحرام ۱۴۲۸ صفرالمظفر

شنبه sat	یکشنبه sun	دوشنبه mon	سه شنبه tue	چهارشنبه wed	پنجشنبه thu	جمعه fri
	۱ 21	۲ 22	۳ 23	۴ 24	۵ 25	۶ 26
۷ 27	۸ 28	۹ 29	۱۰ 30	۱۱ 31	۱۲ February	۱۳ 2
۱۴ 3	۱۵ 4	۱۶ 5	۱۷ 6	۱۸ 7	۱۹ 8	۲۰ 9
۲۱ 10	۲۲ 11	۲۳ 12	۲۴ 13	۲۵ 14	۲۶ 15	۲۷ 16
۲۸ 17	۲۹ 18	۳۰ 19 صفرالمظفر				

حوت - کب ۱۳۸۵

January 2007 February — محرم الحرام ۱۴۲۸ صفرالمظفر

شنبه sat	یکشنبه sun	دوشنبه mon	سه شنبه tue	چهارشنبه wed	پنجشنبه thu	جمعه fri
			۱ 20	۲ 21	۳ 22	۴ 23
۵ 24	۶ 25	۷ 26	۸ 27	۹ 28	۱۰ March	۱۱ 2
۱۲ 3	۱۳ 4	۱۴ 5	۱۵ 6	۱۶ 7	۱۷ 8	۱۸ 9
۱۹ 10	۲۰ 11	۲۱ 12	۲۲ 13	۲۳ 14	۲۴ 15	۲۵ 16
۲۶ 17	۲۷ 18	۲۸ 19	۲۹ 20 ربیع الاول			

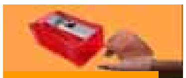

پوښتنې:

۱- د چنګاښ د میاشتې د ورځو تش ځایونه د جنترې له مخې ډك كړئ!

June July 2006			سرطان - چنګاښ ۱۳۸۵			جمادی الاول ۱۴۲۷ جمادی الاخر
جمعه fri	پنجشنبه thu	چهارشنبه wed	سه شنبه tue	دوشنبه mon	یکشنبه sun	شنبه sat
۲۶ ۲ 23	۲۵ ۱ 22					۲۵ ۳۱ 22
۳ ۹ 30	۲ ۸ 29	۷ 28	۳۰ ۶ 27		۲۸ ۴ 25	۲۷ ۳ 24
۱۰ ۱۶ 7	۹ ۱۵ 6			۶ ۱۲ 3	۵ ۱۱ 2	۴ ۱۰ July
۱۷ ۲۳ 14	۱۶ ۲۲ 13		۱۴ ۲۰ 11	۱۳ ۱۹ 10		
		۲۲ ۲۸ 19	۲۱ ۲۷ 18			۱۸ ۲۴ 15

۲- د جنترې له مخې د كال كومې میاشتې ۳۱ ورځې دي؟

....

۳- د كال كومې میاشتې ۳۰ ورځې دي؟

....

۴- د كال كومې میاشتې ۲۹ ورځې دي؟

....

۵- سږ كال د زمري د میاشتې ۲۸ نېټه د اونۍ له كومې ورځې سره سمون لري؟

....

د زمري د میاشتې د چهارشنبې په ورځ کوم کوم تاریخونه دي؟

٦. زه د .... کال د.......... په میاشت کې ښوونځي ته شامل شوی یم.

٧. زه په.......... کال کې له دویم ټولګي څخه دریم ټولګي ته بریالی شوی یم.

٨. د اونۍ ورځې د جنتري له مخې ولیکئ!

٩. د کال د میاشتو نومونه په ترتیب سره د جنترۍ له مخې په خپلو کتابچو کې ولیکئ!

زده کوونکي دې هر یو د پلار او مور په مرسته د خپلو زېږېدلو، کال، میاشت او ورځ په خپلو کتابچو کې ولیکي.

اته دیرشم لوست: د لیتر پیژندنه

هدف: زده کوونکي يوه شي په ورځنی ژوند کې مايعات په ليتر باندې اندازه کیږي.

پوښتنې:

۱. څوك پوهیږي چې تېل د څه شي په واسطه اندازه کیږي؟
۲. شیدې د څه شي په واسطه اندازه کیږي؟
۳. اوبه د څه شي په واسطه اندازه کوي.

ګرانو زده‌کوونکو! که چیرې ځیر شوي یاست د تیلو په ګیلنو، په مایع دواګانو د اوبو په بوشکو او په مایع غوړیو باندې د لیتر کلمه لیکل شوې وي.

نو باید پوه شئ چې مایعات د لیتر په واسطه اندازه کیږي. که چیرې ۴ معمولي ګیلاس اوبه په یوه لوښي او یا یوه جك کې واچوو نو تقریباً یو لیتر اوبه کیږي.

تاسو کولای شئ چې دغه ۴ معمولي ګیلاسو اوبو مقدار، د یوه لیتر په توګه ومنئ. دتیلو، شیدو، مایع غوړیو او اوبو په رانیولو او پلورلو کې د لیتر څخه کار واخلئ. ډیرو تیل پلورونکي سر خلاصی بوتل او یا ګیلن په نښه کوي په پلورلو او رانیولوکې له هغو څخه د مایعاتو د واحد په توګه کار اخلي.

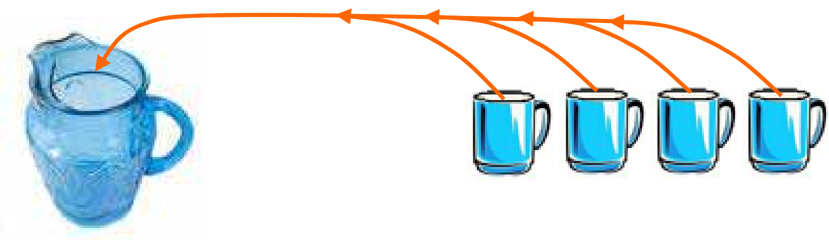

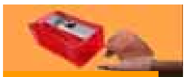

پوښتنې:

۱- څو ګیلاسه اوبه یو لیتر کیږي؟

۲- ۲ ګیلاسه اوبه څو لیتره کیږي؟

۳- که چیرې د یوه لیتر تیلو بیه ۲۵ افغانۍ وي د ۵ لیترو تیلو بیه چې یو ګیلن کیږي څو افغانۍ کیږي؟

۴- که چیرې د دوو ګیلاسونو شیدو بیه ۲۰ افغانۍ وي یو لیتر څو افغانۍ کیږي؟

۵- د وه لیتره څو ګیلاسه اوبه کیږي؟

۶- د (اُ، آر، اِس) په پاکټونو باندې لیکل شوي دي چې په یوه لیتر اوبو کې حل او کار ورڅخه واخلئ که چیرې د لیتر اندازه ونه لرئ د ګیلاسونو په واسطه څرنګه لیتر اندازه کوئ؟

۷- د =، < او > نښو څخه په کار اخیستنې د لاندې لوښو ظرفیت پرتله کړئ!

الف

ب

ت

ث

ب ☐ الف   الف ☐ ت   ب ☐ ت   ب ☐ ث

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د (اُ، آر، اس) د پاکټونو د حل کولو له پاره د یوه لیتر اندازه کول د ګیلاسونو په واسطه خپلو کورنیو ته وښیي.

نهه دېرشم لوست: د يوه رقمي عددونو ضرب کول په څو رقمي عددونو کې

هدف: زده کوونکي وکړای شي يو رقمي عددونه په څو رقمي عددونو کې ضرب کړي.

ګرانو زده‌کوونکو! تاسو مخکې ديوه رقمي عددونو ضرب کول په دوه رقمي عددونو کې زده کړي دي.

اوس غواړو چې د ۲۱۴ درې رقمي عددد ٦ په عدد کې ضرب کړو.

لومړی:

د ٦ عدد د ۲۱۴ د عدد د يويزو په رقم کې چې ۴ دی ضربوو.

(٦ × ۴=۲۴)

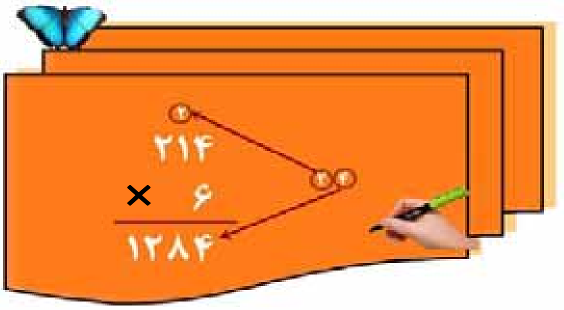

د ۲۴ د عدد د يويزو رقم هم چې ۴ دی د ضرب د حاصل د يويزو په مرتبه کې ليکو او د ۲۴ د لسيزو رقم چې ۲ دی د ۲۱۴ د عدد د لسيزو د مرتبې پورته ليکو.

دويم:

د ٦ عدد د ۲۱۴ د عدد د لسيزو په رقم کې چې (۱) دی ضرب کوواود ۲ رقم سره چې حاصل نيول شوی دی جمع کوو.

۸=۲+(۱ × ٦)

چې د ۸ عدد حاصل کيږي او د ضرب د حاصل د لسيزو په مرتبه کې يې ليکو.

دريم:

د ٦ عدد د ۲۱۴ د عدد په سليزوکې چې ۲ دی ضرب کوو ۱۲=(۲ × ٦) کيږي د ۱۲ د عدد د ۲ رقم د ضرب د حاصل د سليزو په مرتبه کې او د (۱) رقم يې د زريزو په مرتبه کې ليکو او د ۱۲۸۴ عدد په لاس راځي.

۱- د ۱۱۲ عدد د ۹ په عدد کې ضرب کړئ!

۲- د ۴۰۸ عدد د ۷ په عدد کې ضرب کړئ!

۳- د ۳۰۰ عدد د ۸ په عدد کې ضرب کړئ!

۴- لاندې پوښتنې حل کړئ!

٦۵۴ × ۷	۷۴۵ × ٦	۳۴۱ × ۵

۵- د لاندې مثال نه په کار اخستنې سره لاندې پوښتنې حل کړئ.

مثال :

① ⑤ ⑥
۳۸۷۲ × ۸ = ۳۰۹۷٦

۹٦۰۴ × ۷	٦۰۰۲ × ۸	۱۲۸۴ × ۵

٦- لاندې پوښتنې حل کړئ!

۷۳۲ × ٦	۵۱۴ × ۷	۱۱۷۸ × ۵	۷۰۴۳ × ۸

کورنی دنده

لاندې پوښتنې حل کړئ!

۱۷۴ × ۴	٦۰۰۲ × ۹	۹۰۴۴ × ۸

څلویښتم لوست: د دوو رقمي عددونو ضرب کول په دوو رقمي عددونو کې

هدف: زده کوونکي وکړای شي دوه رقمي عددونه په دوه رقمي عددونو کې ضرب کړي.

مثال: غواړو د ۲۳ عدد د ۱٦ په عدد کې ضرب کړو.

لومړی:

د ۱٦ د عدد دیویزو مرتبه چې د ٦ عدد دی د یوه رقمي او دوه رقمي عددونو د ضرب په ډول سره ضربوو چې د ضرب حاصل یې ۱۳۸ کیږي.

```
   ۲۳
×  ۱٦
-----
  ۱۳۸
```

دویم:

د ۱٦ د عدد لسیز مرتبه چې د ۱ عدد دی د ۲۳ په عدد کې ضرب کوو چې په حقیقت کې د ۱۰ ضرب کول په ۲۳ کې دی چې د ضرب د حاصل د ۳ رقم یې د لسیزو د مرتبې لاندې او د ۲ رقم یې د سلیزو د مرتبې لاندې لیکو په پای کې د ۱۳۸،او ۲۳ د جمعې حاصل په لاس راوړو په نتیجه کې د ۳٦۸ عدد حاصل کیږي. چې د ۱ د ۱٦ او ۲۳ عددونو د ضرب حاصل دی.

```
   ۲۳
×  ۱٦
-----
  ۱۳۸
+ ۲۳
-----
  ۳٦۸
```

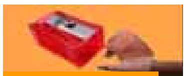

پوښتني:

لاندې پوښتنې حل کړئ!

```
  ۲۵        ۱۹        ۱۵
× ۱۱      × ۱۳      × ۲۱
----      ----      ----
```

ددي له پاره چې صفر لرونكي عددونه په آسانۍ سره ضرب کړای شو لاندې مثال په نظر کې نيسو.

۴۰ × ۳۰ =?

لومړی حالت:

```
   ۴۰
×  ۳۰
-----
   ۰۰
+۱۲۰
-----
 ۱۲۰۰
```

دويم حالت:

۴۰× ۳۰ =?

په دې حالت کې د عددونو صفرونه په نظر کې نه نيسو يوازې د ۳ او ۴ رقمونه يو له بل سره ضرب کوو يعنې (۱۲=۳ × ۴)

بيا د ضرب د دواړو اجزاو د صفرونو په شمېر صفرونه د ضرب د حاصل مخې ته ليکو يعنې. ۴۰ × ۳۰=۱۲۰۰

کورنۍ دنده

لاندې پوښتنې د حل شوي مثال نه په کار اخستنې سره په خپلو کتابچوکې حل کړئ!

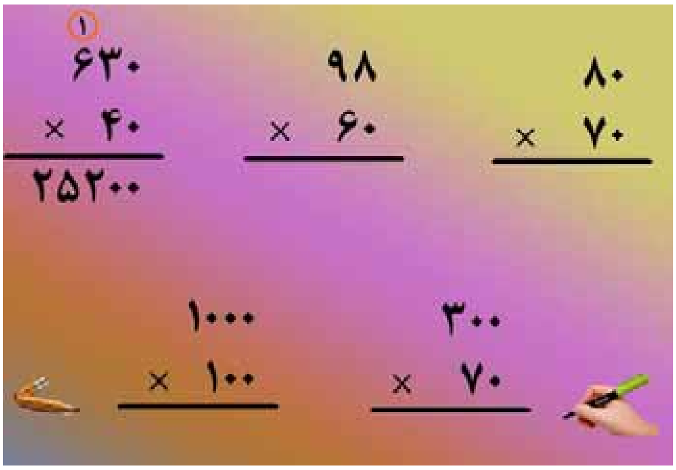

مشق او تمرین

۱. د لاندې عددونو د ضرب حاصل په لاس راوړئ!

الف: ۳۰ او ۴۰ — ذ: ۱۰ او ۲۰۰

ب: ۶۱ او ۹۰ — ر: ۶۳ او ۱۰۰

د: ۶۰ او ۳۰۰ — ز: ۷۲او ۸۰

۲. د ضرب د حاصل په کارولو سره لاندې تش ځايونه د حل شوي مثال په ډول د مناسبو صفرونو په شمير سره ډک کړئ.

مثال: ۴۲۰۰= [۰] ۶۰×۷

ج: ۴۰۰۰= [ ] ۸ × [ ] ۵

د: ۷۳۰۰= ×۷۳ [ ] ۱

هـ: ۲۰۰= [ ] ۴×۵

الف: ۴۲۰۰= [ ] ۷۰×۶

ب: ۶۵۰= [ ] ۶۵×۱

کورنۍ دنده

څو دوه رقمي عددونه چې د هغو ښي خواته صفر وي وليکئ، بيا يې يو له بله سره ضرب کړئ او د ضرب حاصل يې لاس ته راوړئ.

مشق او تمرين

۳. لاندې پوښتنو ته په شفاهي توګه ځواب ووایاست.

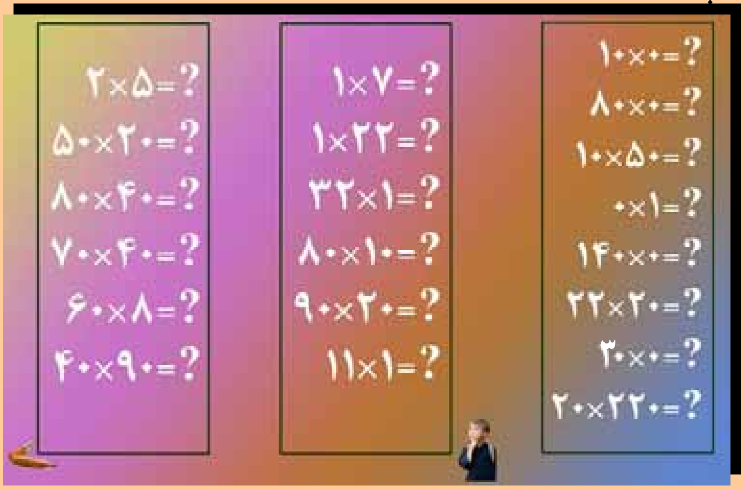

۴. الف: د لاندې شکل له مخې د ضرب يوه پوښتنه وليکئ او د ضرب عمليه په هغه باندې سرته ورسوئ.

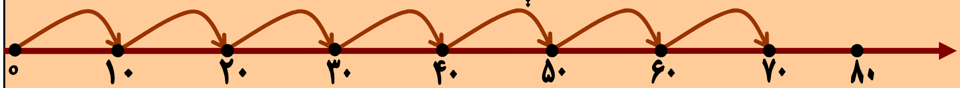

____ × ____ = ____

ب: لاندې پوښتنه ضرب کړئ او په شکل کې وښياست.

$۳ \times ۱۰ = ?$

کورنۍ دنده

۵. لاندې پوښتنې حل کړئ!

۳۱	۶۳	۷۸	۹۵	۸۰	۹۹
× ۲۲	× ۳۵	× ۵۲	× ۲۷	× ۴۰	× ۹۹

یو څلویښتم لوست: د دوو رقمي عددونو ضرب په درې رقمي عددونو کې

هدف: زده کوونکي وکړای شي دوه رقمي عددونه په درې رقمي عددونو کې ضرب کړي.

ګرانو زده‌کوونکو تاسو په تیرو لوستونو کې دیوه رقمي او دوه رقمي عددونو ضرب له دوه رقمي عددونو سره زده کړی او د هغه په طریقه باندې پوه شوي یاست اوس درې رقمي عددونه له دوه رقمي عددونو سره ضرب کوو.

۷۶۵
× ۵۸
۶۱۲۰
+ ۳۸۲۵
۴۴۳۷۰

مثال: غواړو چې د ۷۶۵ عدد د ۵۸ له عدد سره ضرب کړو.

لومړی د ۸۵ د عدد د یویزو رقم یعني ۸ د ۷۶۵ په عدد کې ضرب کوو چې د۶۱۲۰ عدد په لاس راځي بیا د ۵۸ د عدد، د لسیزو رقم یعني ۵ د ۷۶۵ په عددکې ضرب کوو. چې د ۳۸۲۵ عدد حاصلیږي. چې ددې عدد د یویزو رقم د ۶۱۲۰ د عدد د لسیزو تر مرتبې لاندې لیکو په پای کې دواړه لاس ته راغلي عددونه یوله بله سره جمع کوو چې د ۴۴۳۷۰ عدد لاس ته راځي.

لاندې درکړل شوي عددونه یو له بله سره ضرب کړئ.

۹۰۰	۸۴۰	۲۰۸	۱۳۶	۶۰۱	۷۲۵	۹۱۰
× ۷۱	× ٦۷	× ۹٦	× ۲۷	× ۱۴	× ۲۰	× ٦۲

مشق او تمرین

۱. لاندې درکړل شوي عددونه یو له بله سره ضرب کړئ.

۷۶۴ × ۷۳	۱۷۳ × ۶۴	۱۰۱ × ۷۳	۹۰۰ × ۱۰
۷۰۴ × ۶۲	۱۰۲ × ۴۴	۱۹۸ × ۸۷	۶۸۷ × ۹۸

۲. که چیرې د یوې نکلي چاینکې بیه ۱۵۷ افغانۍ وي د یوه درجن (۱۲ دانو) بیه به څو افغانۍ وي؟

۳. که چیرې د یوه صندوق منو بیه ۲۱۸ افغانۍ وي د ۹۰ صندوقونو بیه معلومه کړئ؟

۴. شریف د یوې ځغاستې په مسابقه کې ۶۰ متره لاره په یوه دقیقه کې وهي معلوم کړئ چې په یوه ساعت کې به څو متره لاره ووهي؟

۵. د یوې قطعې ګوګړو بیه یوه افغانۍ ده.د یوه درجن (۱۲ قطعیو) بیه څو افغانۍ کیږي؟

۶. د یوه کیلو ګرام غوړیو بیه ۴۰ افغانۍ ده د ۱۲ کیلو ګرامو غوړیو بیه څو افغانۍ کیږي؟

۷. یو پلورونکی په یوه ورځ کې ۲۰۰ افغانۍ ګټه لري او په یوه ورځ کې ۱۹۰ افغانۍ خرڅ لري معلوم کړئ چې په یوه میاشت کې څو افغانۍ سپمولای شي؟

کورنۍ دنده

۱- که چیرې یوه کورنۍ په ورځ کې ۱۰۰ ګرامه بوره مصرف کړي معلوم کړئ چې په یوه میاشت کې به څو ګرامه بوره په مصرف ورسوي؟

۲- یو تن په یوه شپه او ورځ کې ۳۲ رکعته لمونځ کوي په یوه میاشت کې به څو رکعته لمونځ وکړي؟

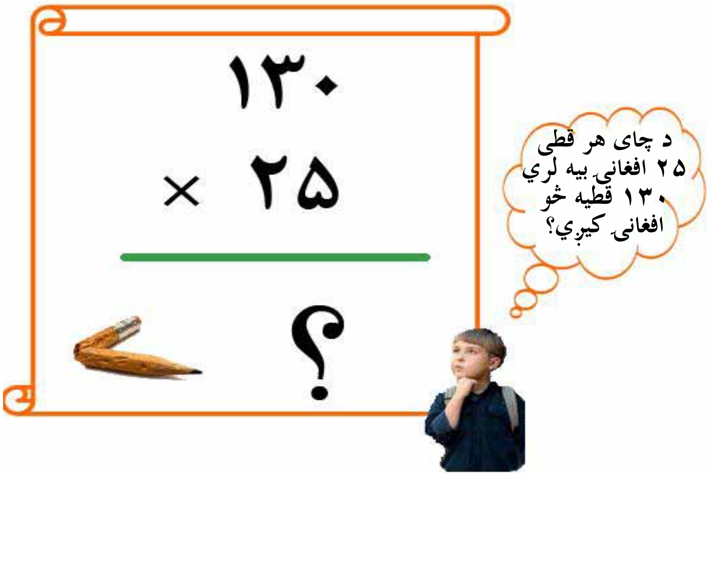

يوولسم فصل

دوه څلويښتم لوست: د ويش (تقسيم) د عمليې پېژندنه

هدف: زده کوونکي د تقسيم په مفهوم باندې پوه شي او وکولی شي د تقسيم د عمليې په واسطه خپلې ورځينۍ ستونزې حل کړي؟

د زده کوونکو فعاليت په ټولګي کې

- درې زده کوونکي دې د ټولګي مخې ته ودرېږي.
- ښاغلی ښوونکی دې ۱۲ دانې لوبياوې، وړې ډبرې او يا د چاپېريال نور مواد په لاس کې ونيسي. په لومړي وار دې هر زده کوونکي ته يوه، يوه دانه لوبيا ورکړي.
- دويم وار دې له پاتې شوي ۹ دانو څخه يوه، يوه دانه هر زده کوونکي ته ورکړي. $۱۲-۳=۹$
- دريم وار دې له ٦ پاتې شوو څخه يوه، يوه دانه هر زده کونکي ته ورکړي. $۹-۳=۶$
- څلورم وار دې له ۳ پاتې شوو څخه يوه، يوه دانه هر زده کوونکي ته ورکړي. $۶-۳=۳$ $۳-۳=۰$

په پای کې:

- هر زده کونکي ته څو دانې لوبيا وې يا نور مواد رسيدلي دي؟
- د ويش عمليه څو واري سرته رسول شوې ده؟
- د څو واري ۳ له ضرب کولو څخه د ۱۲ عدد لاس ته راځي.
- په ټولو حالاتوکې مو وليدل چې د ۱۲ له عدد څخه ۳ څلور واري تفريق شوی او يا ۳ څلور واري د ۱۲ په عدد کې شامل دی د تفريق دا تکراري عمليه د تقسيم په توګه داسې ليکو:

$$۱۲ \div ۳ = ۴$$

بايد پوه شو چې د ۱۲ عدد دمقسوم، د ۳ عدد مقسوم عليه او د ۴ عدد د تقسيم د حاصل يا خارج قسمت په نامه يادېږي.

پوښتنې:

۱. د ورکړل شوي شکل له مخې د ویش ځواب ولیکئ.

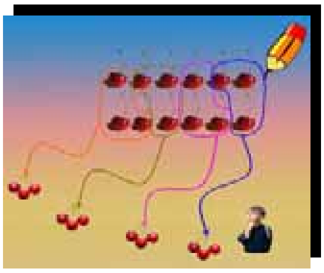

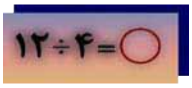

۲. په تشو ځایونو کې مناسب عدد ونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ او په هغه کې مقسوم، مقسوم علیه او خارج قسمت وښیاست.

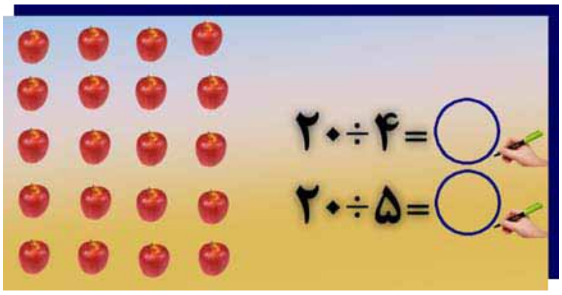

۳. پورته شکل او له حل شوي پوښتنې څخه په کار اخیستنې سره تش ځایونه به په مناسبو عددونو سره په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

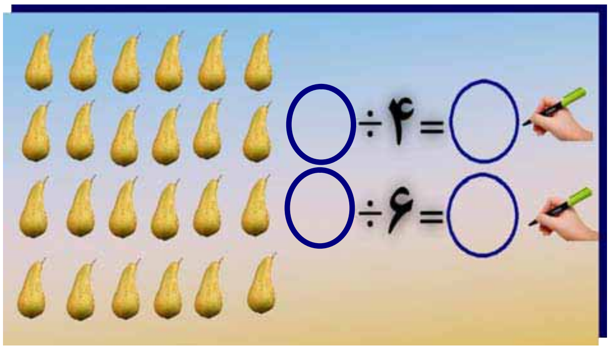

مشق او تمرين

۱. د ويش د حاصل يا (خارج قسمت) د پيدا کولو لـه پاره د حـل شوي مثال په ډول د تفريق عمليه سرته ورسوئ او ځواب يې وليکئ.

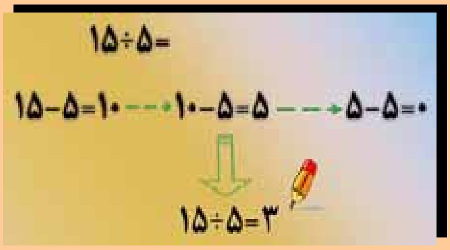

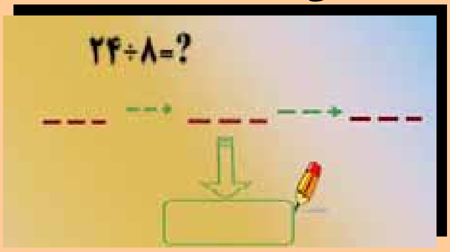

۲. د عددونو د خط په مرسته دحل شوي مثال پـه ډول د تفريـق عمليې سرته ورسوئ.

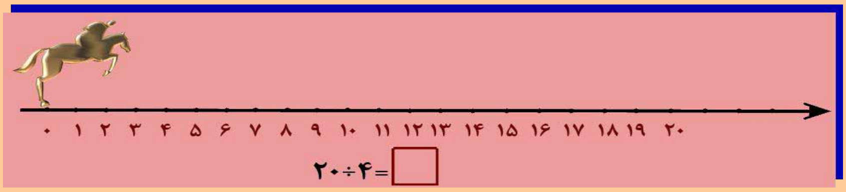

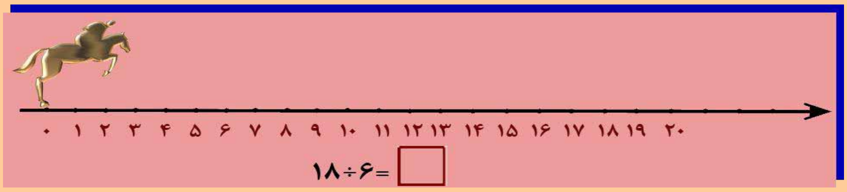

کورنۍ دنده

د عددونو د خط په مخ باندې د ?=۴÷۱٦ افادې د ويش حاصل په لاس راوړئ.

درې څلویښتم لوست: د دوه رقمي عددونو ویشل په یوه رقمي عددونو باندې

هدف : زده کوونکي وکړای شي دوه رقمي عددونه په یوه عدد باندې وویشي.
د دوه رقمي عددونو د ویش طریقه په یوه رقمي عدد باندې یوه شي

لومړی مثال: غواړو د ۹۸ عدد په ۷ باندې وویشو لیدل کیږي چې د مقسوم د کیڼې خوا رقم یعنې ۹ د مقسوم علیه یعنې د ۷ څخه لوی دی او په هغه باندې ویشل کیږي. چې خارج قسمت یې (۱) دی، هغه په ۷ کې ضرب کوو او د ضرب حاصل یې تر ۹ لاندې لیکو او تفریق کوو یې چې د تفریق حاصل یې ۲ کیږي. بیا ۸ را کښته کوواو د تفریق حاصل ښي خواته یې لیکو چې د ۲۸ عدد لاس ته راځي چې ۲۸ عدد لاس ته راغي اوس د ۲۸ عدد په ۷ باندې ویشو د ژبني ضرب څخه په کار اخیستنې سره پوهیږو چې.

$28 = 7 \times 4$

کیږي د ۴ عددپه خارج قسمت کې لیکو او په ۷ کې ضرب کوو دا د ضرب حاصل د ۲۸ لاندې لیکو او تفریق کوو. په نتیجه کې لیدل کیږي چې د تفریق حاصل یې صفر او خارج قسمت یې د ۱۴ عدد په لاس راځي.

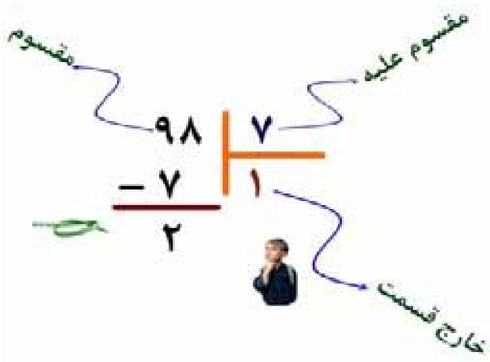

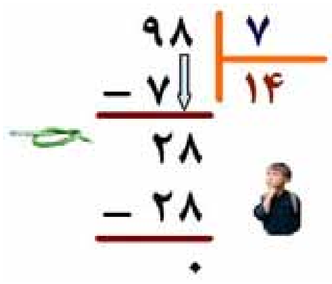

دوهم مثال: د ۸۲ عدد په ٦ باندې ویشو. که چیرې دویش د حاصل د پیدا کولو له پاره ژبني ضرب ته پاملرنه وکړو لیدل کیږي چې. ۴۸ = ٦ × ۸ نو لیکلی شو چې: ۸ = ٦ ÷ ۴۸

او یا

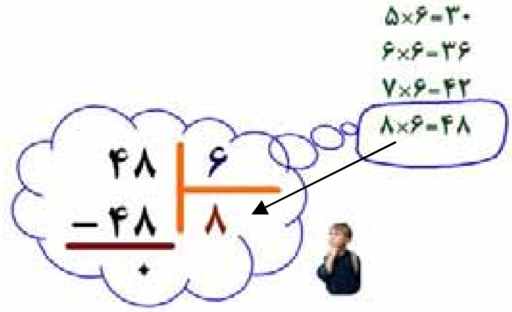

دریم مثال: د لاندې پوښتنې د حل طریقې ته پاملرنه وکړئ.

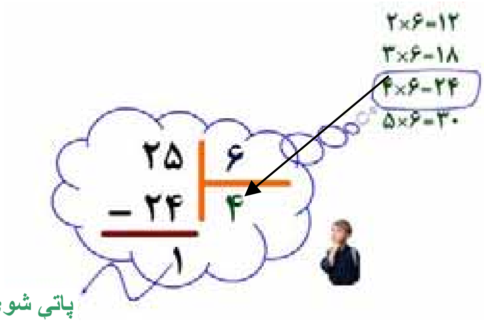

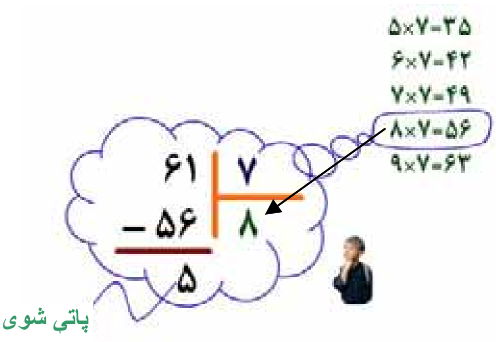

لاندې پوښتنې خپلو کتابچو ته نقل او حل یې کړئ.

۷۲ | ۹

۶۳ | ۸

۹۴ | ٦

مشق او تمرين

۱- د لاندې عمليو خارج قسمت يا د ويش حاصل له پاتې شوي (باقيمانده) سره پيداکړئ.

۷ ⟌ ۲۲	۷ ⟌ ۲۸	۸ ⟌ ۳٦	۷ ⟌ ۴۹
۸ ⟌ ٦۷	۴ ⟌ ۳۴	۸ ⟌ ۳۲	٦ ⟌ ۴٦

۲- د مقسوم عليه، ژبني ضرب په کار ولو سره هغه لوی عدد پيدا کړئ او په تشو ځايونوکې وليکئ. په داسې حال کې چې د ضرب حاصل يې له مقسوم عليه سره مساوي او يا کوچنی له مقسوم څخه وي چې په دې صورت کې بايد پاتې شوی له مقسوم عليه څخه کوچنی وي لکه لاندينی مثال:

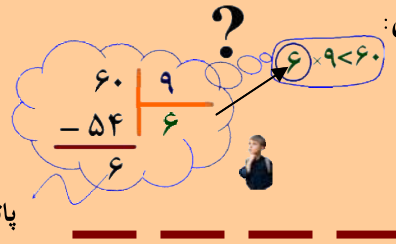

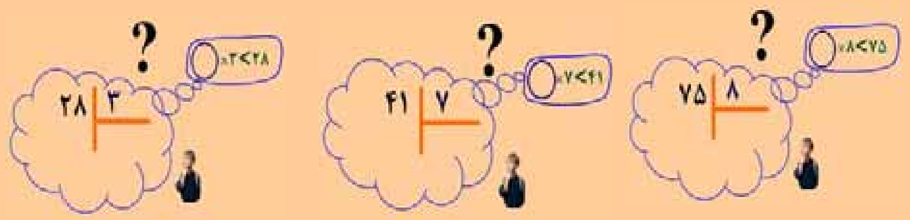

پوښتني:

۱- عبدالله غواړي چې ۸۸ دانې نيالګي په ۹ پټيو کې په مساوي توګه کېښېنوي، معلوم کړئ چې څو نهاله زيات پاتې کيږي.

۲- که چيرې په يوه مو ټر کې ۹ تنه ځای شي نو د ۷۲ تنو له پاره څو موټرو ته اړتيا ده؟

۳- که چيرې په يوه غوري کې ۲ تنه ډوډۍ و خوري معلوم کړئ چې د ٦٨ تنو له پاره څو غوريا نو ته اړتيا ده؟

۴- که چيرې يو زده کوونکی ٦ توکو کتابچو ته اړتيا ولري ۵٦ توکه کتابچې څو زده‌کوونکو ته رسيږي او څو کتابچې پاتې کيږي؟

۵- که چيرې يوې کورنۍ په يوه اونۍ کې ۸٦ کيلو واټ برق مصرف کړی وي، معلوم کړئ چې په يوه ورځ کې يې څو کيلو واټ برق مصرف کړی دی؟

۶- که چيرې يو تن په يوه ورځ ۸ ګرامه بوره مصرف کړي نو ۹٦ ګرامه بوره د هغه د څو ورځو له پاره بس کوي؟

۷- ٦۳ تنه په ۹ موټرو کې ځي، که چيرې په هر موټر کې د سړيو شمېر سره مساوي وي معلوم کړئ چې په هر موټر کې څو تنه ناست دي؟

۸- په يوه فارم کې ۴۸ څاروي شته دي که چيرې په نوموړي فارم کې ٦ ډوله څاروي په مساوي توګه وي. د هر ډول څارويو شمير پيداکړئ.

۹- ۴۸ زده کوونکي په مساوي ګروپونو کې په وار سره د خپل استاد د پوښتنې له پاره روغتون ته ولاړل معلوم کړئ چې په هر ګروپ کې څو تنه زده کوونکي دي؟

څلور څلویښتم لوست: د دري رقمي عددونو ویشل په یوه رقمي عدد باندې

هدف: زده کوونکي وکړای شي دري رقمی عددونه په یوه رقمې عدد باندې تقسیم کړي.

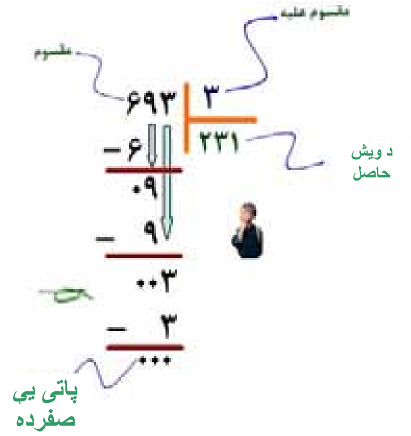

لومړی مثال: د ۶۹۳ عدد د ۳ په عدد باندې ویشو.
حل: لومړی د مقسوم د سلیزو مرتبه یعنی ۶ د ۳ په عدد باندې ویشو چې خارج قسمت یې ۲ دی. په خارج قسمت کې لیکو بیا ۲ په ۳ کې ضرب کوو او د ضرب حاصل د ۶ لاندې لیکو او تفریق کوو یې چې د تفریق حاصل یې صفر کیږي.
په همدې ډول د لسیزو او یویزو مرتبو رقمونه را کښته کوو او د ویش عملیه سرته رسوو. په پای کې لیدل کیږي چې پاتې یې صفر دی.

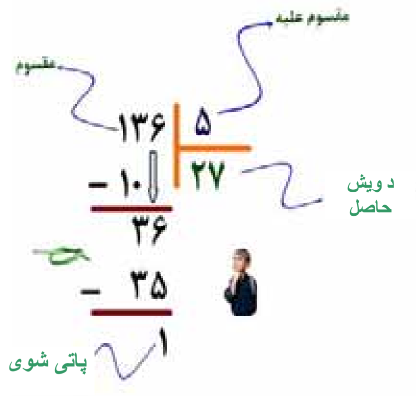

دوهم مثال: د ۱۳۶ عدد، د ۵ په عدد باندې ویشو. لیدل کیږي چې دسلیزو رقم له مقسوم علیه څخه کوچنی دی نود لسیزو رقم دسلیزو له رقم سره چې ۱۳ کیږي. په ۵ باندې ویشو. په دې صورت کې د ویش حاصل یې ۲ دي. ۲ په ۵ کې ضرب کوو. د ضرب حاصل له ۱۳ څخه تفریق کوو چې تفریق حاصل یې ۳ کیږي اوس د مقسوم دیویز رقم یعنې ۶ را کښته کوو د۳۶عدد حاصل کیږي. هغه په ۵ باندې وېشو چې د وېش، حاصل یې ۷ کیږي. د ۷ عدد په ۵ کې ضرب کوو او د ضرب حاصل یې له ۳۶ څخه تفریق کوو په پای کې لیدل کیږي چې د (۱) عدد پاتې شوی او له مقسوم علیه څخه کوچنی دی.

د لاندې پوښتنو حل په نظر کې ونیسئ:

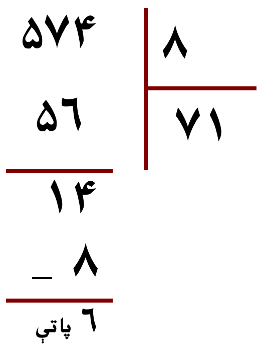

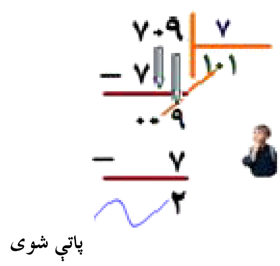

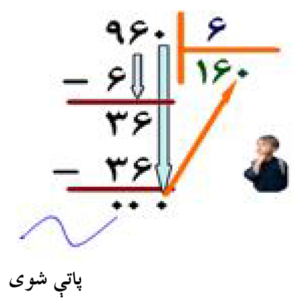

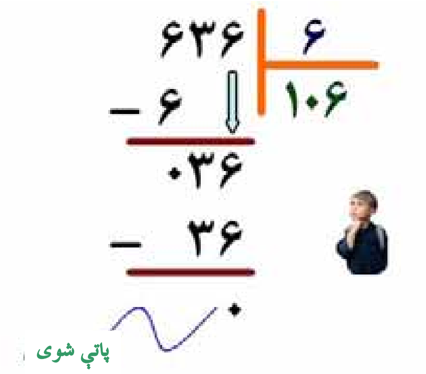

خرنګه چې د لسیزو د مرتبې رقم یعنې ۳ له مقسوم علیه څخه کوچنی دی د خارج قسمت په اړوند مرتبه کې صفر لیکو. او بیا د مقسوم بل عدد را کښته کوو.

کورنی دنده

هر یو زده کوونکی دې د وېش یوه پوښتنه په خپله کتابچه کې ولیکي او حل دې کړي.

پوښتنې:

۱- په لاندې پوښتنو کې د وېش عملیې سرته ورسوئ او د وېش حاصل یې پیدا کړئ؟

۹ ۱۷۰	۷ ٦٦	٦ ۴۱	۵ ۸٦۷
۳ ۲۸۵	۸ ۱٦۸	۱ ۳۷۵	۱ ۴۲۰
۸ ۴۹۸	۷ ۱۰۰	۷ ۷۰۹	٦ ۹٦۰

۲- یوه بزګر ۹۸۰ کیلو ګرامه غنم حاصل واخیست که چیرې نوموړی بزګر د ورځې ۷ کیلو ګرامه غنم مصرف ولري معلوم کړئ چې نوموړي غنم د بزګر د څو ورځو له پاره بس کوي.

۳- یوه بنوال ۸۰۱ کیلو ګرامه زردآلو حاصل واخیست. که چیرې وغواړي هغه په ۹ کیلو ګرامه صندوقونو کې وویشي. نو څو صندوقونو ته اړتیا پیدا کوئ د اړتیا وړ صندوقونو شمېر معلوم کړئ؟

پنځه څلویښتم لوست: د ضرب او وېش د عملیو ازموینه د یو بل په واسطه

هدف: زده کوونکی وکړای شي د ضرب او وېش عملیې د یو بل په واسطه وآزموي. پاملرنه وکړئ: تا سو وینئ چې د ضرب هر یوه تساوي له پاره، دویش یا تقسیم دوه تساوي لیکلای شو:

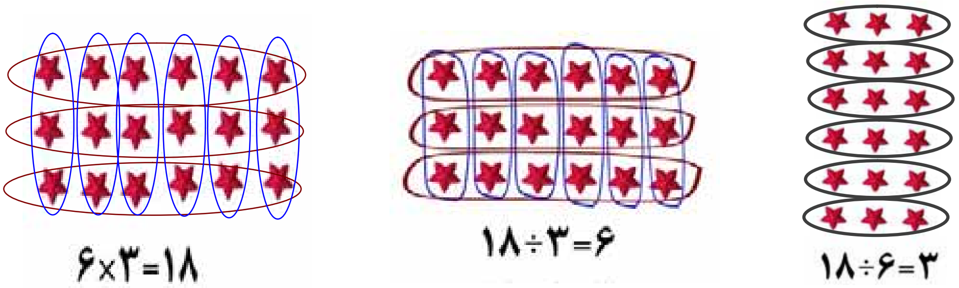

د ضرب او ویش د آزمولو د عملیو په کار ولو سره لیکلی شو چې:

۵×٦=۳۰	۷×۴=۲۸	۱۱×٦+۲=?
۳۰÷٦=۵	۲۸÷۴=۷	٦٦+۲=٦۸
۳۰÷۵=٦	۲۸÷۷=۴	

```
٦۸ | ٦
-٦ | ۱۱
---
 ۸
-٦
---
 ۲
```

د پورتنیو پوښتنو له حل څخه نتیجه اخستلای شو که چیري د ضرب حاصل په یوه جز دضرب باندي و ویشو بل جزء د ضرب لاس ته راځي او همدارنګه که چیري مقسوم علیه په خارج قسمت کې ضرب او له پاتي شوي عدد سره جمع کړو مقسوم لاس ته راځي.

د ٦ او ۸ د ضرب حاصل په لاس راوړئ او د هغه له پاره د وېش یا تقسیم دوه عملیې ولیکئ.

تمرین

۱- په تشو ځایونو کې مناسب عدد ولیکئ.

٥۴ ÷ ٦ = □	٧٢ ÷ ٩ = □
□ ÷ ٩ = ٦	٧٢ ÷ ٨ = □
٦ × □ = ٥۴	□ × ٨ = ٧٢
٣٢ ÷ ۴ = □	٢١ ÷ ٣ = □
□ ÷ ٨ = ۴	□ ÷ ٧ = ٣
□ × ٨ = ٣٢	٣ × □ = ٢١

۲- تش ځایونه په مناسبو عدد و نو سره ډك کړئ.

٧×٨ = ٥٦	٩×٨ = ٧٢	٩×٧ = ٦٣
٥٦÷٨ = □	٧٢÷٨ = □	٦٣÷٧ = □
٥٦÷٧ = □	٧٢÷٩ = □	٦٣÷٩ = □

۳- په لاندې پوښتنه کې د مقسوم ، مقسوم علیه او خارج قسمت ترمنځ اړیکي په غور سره وګورئ.

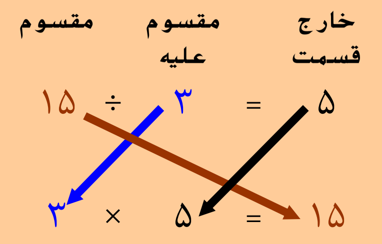

د (....) ویشل په مقسوم علیه باندې د خارج قسمت د پیدا کولو څخه عبارت دي که چیرې خارج قسمت په (.....) ضرب کړو مقسوم په لاس راځي.

۴- لاندي پوښتني حل او امتحان کړئ.

۹۷۰ ÷ ۸ ، ۶۴۰ ÷ ۵ ، ۹۷۲ ÷ ۸

۱۰۰ ÷ ۹ ، ۱۰۵ ÷ ۸ ، ۷۰۶ ÷ ۶

۵- د ۵ مترو ټوکر بیه ۷۵ افغانۍ ده د یوه متر ټوکر بیه معلومه کړئ.

۶- که چیرې یو کارګر په میاشت کې ۲۱۰ متره ټوکر اوبدي معلوم کړئ چې نومورې کارګر په ۹ ورځو کې څو متره ټوکر اوبدلای شي؟

۷- که چیرې یو مامور په یوه اونۍ کې ۵٦۰ افغانۍ تنخا (معاش) واخلي معلوم کړئ چې په یوه ورځ کې څو افغانۍ تنخا لري.

کورنۍ دنده

لاندي پوښتني حل کړئ.

٦۰۹ ÷ ۸ ، ٦۱۱ ÷ ۸

دولسم فصل
کسر

شپږ څلويښتم لوست: د کسر پېژندنه

هدف: زده کوونکی $\frac{1}{2}$ د یوه شی د نیمايي په توګه وپيژني او $\frac{1}{3}$ د یوه شی د دريمې برخې په توګه وپيژني او $\frac{2}{3}$ د یوه شی دوه دريم برخې په توګه وپيژني.

پاملرنه وکړئ:

که مونږ یوه منه په دوو مساوي برخو وويشو په حقيقت کې مومنه نيمايي کړې ده چې په رياضي کې داسې ليکل کيږي: $\frac{1}{2}$

که مونږ یوه منه په درې مساوي برخو وويشو او له هغه څخه یوه برخه واخلو دا يو دريمه برخه داسې ښودل کيږي. $\frac{1}{3}$

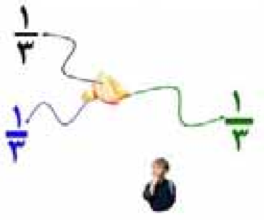

که چيرې اوس د منې له دريو برخو څخه یوه برخه په یوه غاب کې او دوه برخې يې په بل غاب کې کښېږدو داسې ليکو:

الف

$\frac{1}{3}$

الف: $\frac{1}{3}$ برخه په یوه غاب کې

$\frac{2}{3}$

ب: $\frac{2}{3}$ برخې په بل غاب کې

د لاندي شکلونو اړوند کسرونو ته پاملرنه وکړئ.

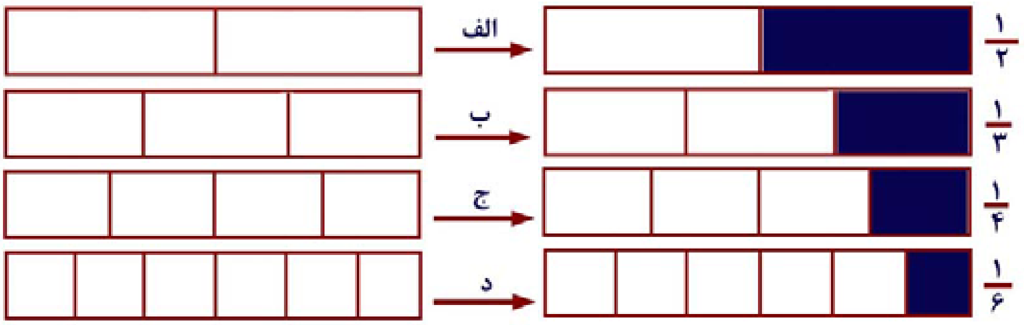

د الف په شکل کې د $\frac{1}{2}$ کسر ښيي چې د دوو برخو څخه يوه برخه يې جلا شوې ده.

د (ب) په شکل کې د $\frac{1}{3}$ کسر ښيي چې له دريو برخو څخه يوه برخه يې جلا شوې ده.

د (ج) په شکل کې د $\frac{1}{4}$ کسر ښيي چې له څلورو برخو څخه يې يوه برخه جلا شوې ده.

د (د) په شکل کې د $\frac{1}{6}$ کسر ښيي چې له شپږو برخو څخه يوه برخه جلا شوې ده.

د دې دپاره چې تا سو د يوه کسر سره ښه پېژند ګلوي پيدا کړئ لاندې کسر ته پاملرنه وکړئ.

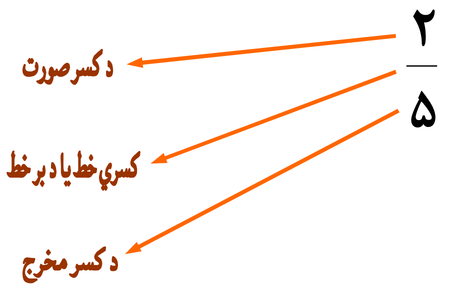

مشق او تمرین

۱- د لاندې شکلونو د تورو شوو، او سپینو برخو، کسري برخې په خپلو کتابچو کې وښایاست او وې لیکئ.

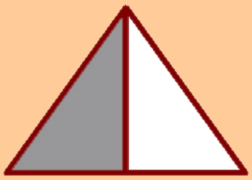

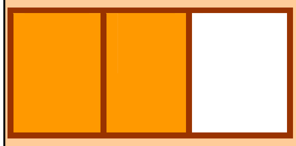

توره ـــــ سپینه ـــــ

سپینه ـــــ توره ـــــ

۲- لاندې جدول بشپړ کړئ.

مخرج	صورت	کسر
۲	۱	$\frac{۱}{۲}$
		$\frac{۲}{۳}$
		$\frac{۳}{۵}$
		$\frac{۴}{۵}$
		$\frac{۵}{۶}$

کورنی دنده

د $\frac{۲}{۵}$، $\frac{۴}{۵}$، $\frac{۲}{۳}$ په کسرونو کې صورت او مخرج ولیکئ.

۳- له لاندې جدول څخه کسرونه په خپلو کتابچو کې و لیکئ.

صورت	۳	۴	۵	٦	۲	۱
مخرج	۴	۷	۸	۷	۵	٦
اړوند کسر	$\frac{۳}{۴}$					

۴- کوم شکل په دوو مساوي برخو ویشل شوی دی د هغه اړوند کسر په خپلو کتابچو کې و لیکئ.

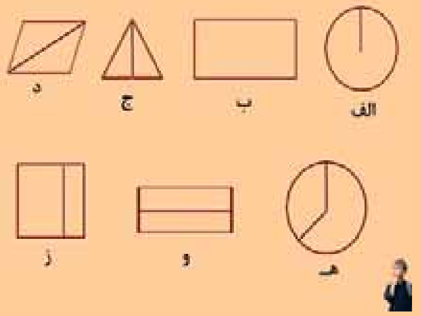

۵- کوم شکل په درې مساوي برخو ویشل شوی دی د هغه اړوند کسر په خپلو کتابچو کې و لیکئ.

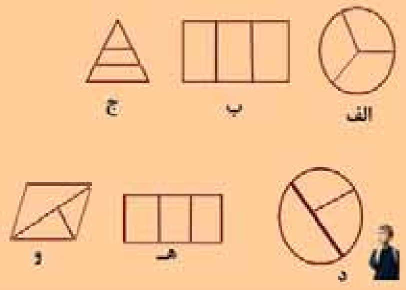

کورنۍ دنده

د $\frac{۱}{۳}$، $\frac{۲}{۳}$، $\frac{۱}{۴}$ کسر د شکلو نو په واسطه په خپلو کتابچو کې و ښیاست.

۶- په لاندې شکلونو کې کوم یوه ته $\frac{1}{4}$ کسر لیکلی شو. د هغه کسر ولیکئ!

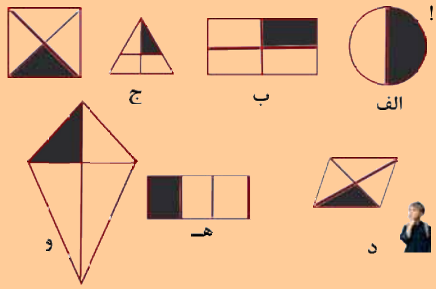

۷- په لاندې شکلونو کې د رنګ شوي برخو او سپینو برخو کسرونه، د نمونې په ډول په تش ځایونو کې ولیکئ.

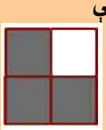

مساوي برخې	څلور
رنګ شوی	$\frac{3}{4}$
سپینه	$\frac{1}{4}$

مساوي برخې	
رنګ شوی	
رنګ شوي نه دي	

مساوي برخې	
رنګ شوی برخې	
سپینې برخې	

۸- لاندې شکلونو ته پاملرنه وکړئ.

الف

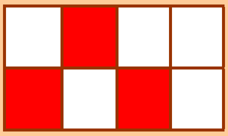

مساوي برخې	
رنګ شوی برخې	
سپینې برخې	

ب

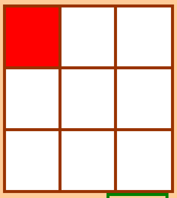

مساوي برخې	
رنګ شوی برخې	
سپینې برخې	

ج

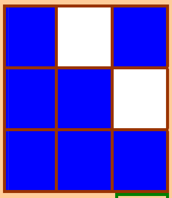

مساوي برخې	
رنګ شوی برخې	
سپینې برخې	

۹- لاندي هر يو شكل په خپلو كتابچو كې رسم كړئ د هر شكل د اړوند كسر په نظر كې نيولو سره د هغه برخې په خپلو كتابچو كې تورې كړئ!

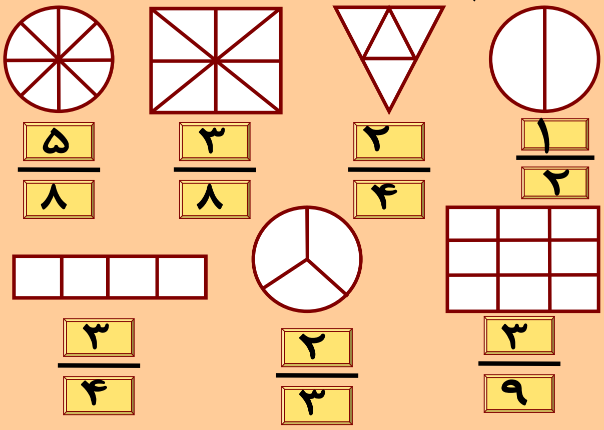

۱۰- د حل شوي مثال په ډول د لاندې شكلونو د رنګ شوو برخو كسر كينې خواته او د سپينو برخو كسر ښي خواته وليكئ.

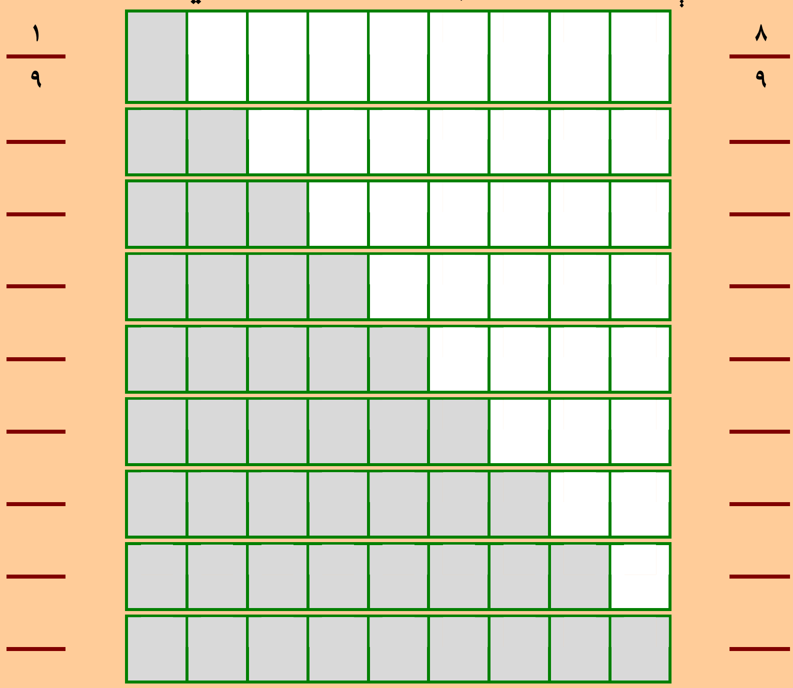

۱۱- د لاندې شکلونو د رنګ شوو برخو او سپینو برخو اړوند کسرونه په غور سره وګورئ. د اړوند شکل په کارولو سره، لوی کسر او کوچنی کسر په شفاهي توګه وښیاست.

$\frac{۱}{۲}$	$\frac{۱}{۲}$
$\frac{۲}{۳}$	$\frac{۱}{۳}$
$\frac{۳}{۴}$	$\frac{۱}{۴}$
$\frac{۴}{۵}$	$\frac{۱}{۵}$
$\frac{۵}{٦}$	$\frac{۱}{٦}$
$\frac{٦}{۷}$	$\frac{۱}{۷}$
$\frac{۷}{۸}$	$\frac{۱}{۸}$
$\frac{۸}{۹}$	$\frac{۱}{۹}$

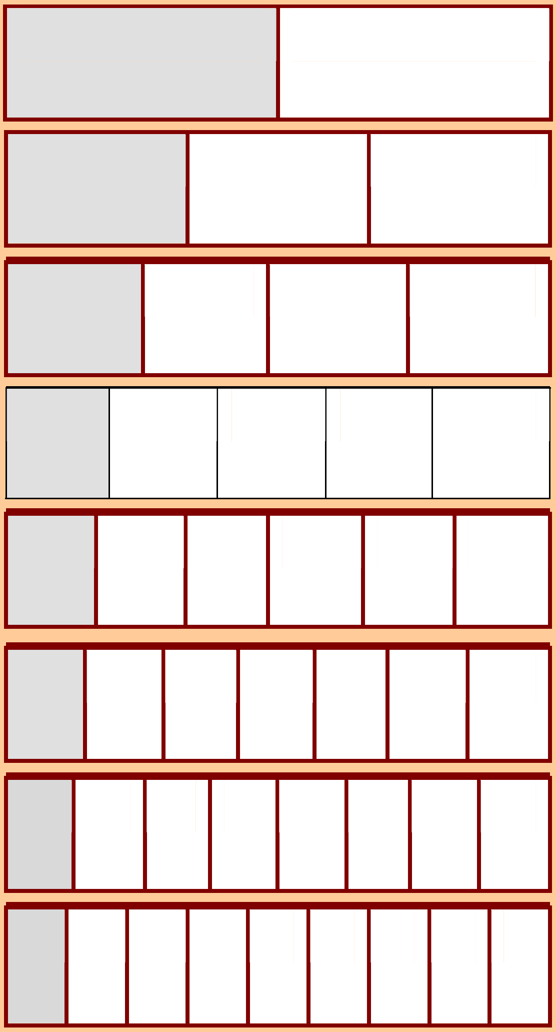

کورنۍ دنده

د $\frac{۲}{۳}$، $\frac{۲}{۵}$، $\frac{۲}{۷}$، $\frac{۲}{۸}$ او $\frac{۲}{۹}$ کسرونه د شکل په رنګ کولو سره وښیاست.

۱۲- د $\frac{۳}{۵}$ ، $\frac{۳}{۷}$ ، $\frac{۳}{۸}$ او $\frac{۳}{۹}$ کسرونه د شکل د رنګ کولو په واسطه وښیاست.

۱۳- د $\frac{۴}{۵}$ ، $\frac{۴}{۶}$ ، $\frac{۴}{۷}$ ، $\frac{۴}{۸}$ او $\frac{۴}{۹}$ کسرونه په شکل کې وښیاست.

۱۴-د $\frac{۵}{۶}$ $\frac{۵}{۷}$ $\frac{۵}{۸}$ او $\frac{۵}{۹}$ کسرونه د شکل د رنګ کولو په واسطه وښیاست. رنګ شوي او سپینې برخې سره پرتله کړئ

د >،< او = نښو په واسطه يې وښياست.

۱۵- د لاندې شکلونو د رنګ شوو برخو کسر ښئ خواته او د سپینو برخو اړوند کسر کیڼې خواته ولیکئ.

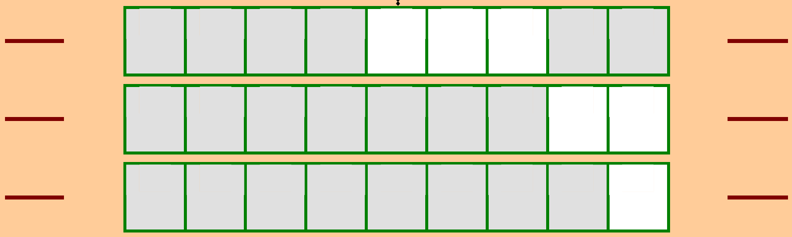

۱۶- د لاندې شکلونو د رنګ شوي برخو کسر ښئ خواته او د سپینو برخو کسر کیڼې خواته ولیکئ او یو له بله سره یې پرتله کړئ.

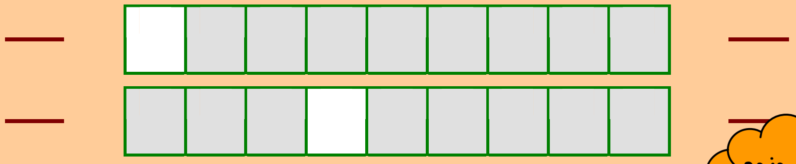

د لاندې شکل د رنګ شوو برخو کسر کیڼې خواته او د سپینو برخو کسر ښی خواته ولیکی او پرتله یې کړی.

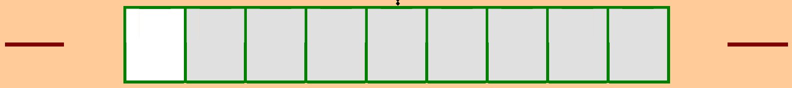

پوښتني:

۱- احمد د یوه مستطیل کاغذ څخه $\frac{۱}{۳}$ برخه پرېکړه، تاسو هم دا کار په عملي توګه سرته ورسوئ او ووایاست چې څومره برخه یې پاتې ده په کسر سره یې وښیاست.

۲- کریم یوه دایره په درې مساوي برخو ووېشله او د هغې $\frac{۲}{۳}$ برخې یې تورې کړې څومره برخه یې سپینه پاتې ده د رسم په واسطه یې وښیاست.

۳- د لاندې شکلونو د رنګ شوو او سپینو برخو کسر په خپلو کتابچو کې ولیکئ!

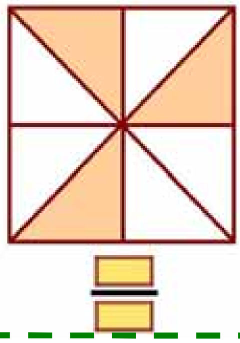

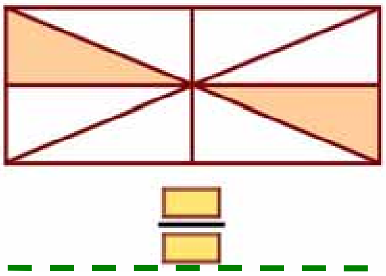

۴- یو لیتر او به څو ګیلاسه کیږي؟

۵- یوه دایره رسم کړئ $\frac{۱}{۴}$ برخه یې توره کړئ.

۶- له یوه ګیلن اوبو څخه یو لیتر اوبه څرنګه جلاء کوئ؟

۷- د <،> او = نښو په کارولو سره لاندې درکړل شوي وزنونه سره پرتله کړئ.

الف:	۵۰۰ ګرامه	☐	۲ کیلو ګرامه
ب:	۳ کیلو ګرامه	☐	۳۰۰ ګرامه
ج:	۷۵۰ ګرامه	☐	نیم کیلو ګرامه
د:	۲۵۰ ګرامه	☐	۷۵ ګرامه+ ۱۰۰ ګرامه + ۲۵ ګرامه

کورنۍ دنده

یو مستطیل رسم کړئ چې اوږدوالی یې ٦ سانتي متره او سور یې ۳ سانتي متره وي او بیا د هغې $\frac{۱}{۲}$ برخه توره کړئ.

۸- یوه پخوونکی ۷۵۰ ګرامه وریجې درلودلې چې ۴۵۰ ګرامه یې د هغو څخه پخې کړې معلوم کړئ چې څو ګرامه وریجې پاتې دي.

۹- یوه ډوډۍ پخوونکی یو کیلو ګرام خمیره درلوده چې له ۳ ورځو څخه وروسته ۲۵۰ ګرامه خمیره ورسره پاتې وه معلوم کړئ چې په درې ورځو کې یې څومره خمیره مصرف کړې ده؟

۱۰- یوې مور ۵ کیلو ګرامه وریجې، ۵۰۰ ګرامه بوره، ۲۵۰ ګرامه غوړي او ۲۵۰ ګرامه لوبیا راونیول. د مور د کڅوړې د شیانو وزن معلوم کړئ.

۱۱- لاندې شیان د څه شي په واسطه اندازه کیږي ځوابونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ؟

الف: نفت	
ب: د وره لوړوالی	
ج: اوبه	
د: بوره	

که چیرې یو لوښی د ۱۲ معمولي ګیلاسونو او بوځای ولري. معلوم کړئ چې په نوموړي لوښي کې څو لیتره اوبه ځائیږي؟

۱۲- د لوست مواد او لوازم چې لاندې اندازې ولري وښیاست.

الف: له ۹ سانتیمترو څخه لږ وي.

ب: د یوه متر په حدود کې وي.

ج: د ۱۰ او ۲۰ سانتي مترو په منځ کې وي.

۱۳- د ۳ سانتي مترو، ۷ سانتي مترو او ۱۲ سانتي مترو په اندازه خطونه رسم کړئ.

۱۴- د هر غوري ډوډۍ له پاره ۳ منې لرونکي یو غاب ته اړتیا ده. که چیرې ۲۱۰ دانې منې ولرو څو دانو غوریو او څو دانو غابونوته اړتیا ده؟

۱۵- د ٦ دانو قلمونو بیه ٦٦ افغانۍ ده د ۷ دانو قلمونو بیه معلومه کړئ؟

۱۶- زرغونه اوس ۱۲ کلنه ده که چیرې له ۳ کلو وروسته د هغې عمر د هغې د مور د عمر نیمایې شي د زرغونې د مور اوسنی عمر معلوم کړئ.

۱۷- که چیرې احمد د ورځې ۹ افغانۍ سپما وکړي. د هغه د یوې میاشتي او یو ه کال د سپما اندازه معلومه کړئ؟